

Omslagfoto: CDA Den Haag (2015)

SEKS(NET)WERK

ASH AVANS HOGESCHOOL S'HERTOGENBOSCH

AFSTUDEERONDERZOEK 2018

Praktijkonderzoek naar het belang van sociaal-emotionele steun onder sekswerkers

Naam:	Marieke Mattheeuwse
Studentnr.:	2086577
Academie:	Sociale Studies 's-Hertogenbosch
Leerlijn:	Afstudeertraject, ASH AP430 2017-2018
Begeleidende docent:	Angela Verhagen- Braspennickx
Opdrachtgever:	Maria Kennis
Lectoraat:	Integrale Veiligheid
Datum:	28 mei 2018
Klas:	5017-443
Beoordelend docent 1:	Els van Beers
Beoordelend docent 2:	Juul Donné

Lieve mooie dames...

Fier

Onverschrokken, hooggehakt op pad.

Statig.

Een jurk, dansend om benen in het ritme van bevlogenheid en trots.

Pioniers.

*Heldinnen, gewapend met regenbogen, knipogen en onbeteugelde
passie*

Bewondering...

Gedicht: (Jinek, 2017)

Voorwoord

Beste lezer,

Voor u ligt het eindrapport genaamd: 'Seks(net)werk'. Mijn naam is Marieke Mattheeuwse en ik heb mijn afstudeerscriptie geschreven voor het lectoraat Integrale Veiligheid. Dit eindrapport is geschreven in het kader van mijn afstuderen aan de opleiding Maatschappelijk Werk en Dienstverlening van de Avans Hogeschool te 's-Hertogenbosch. Vanaf februari 2018 tot juni 2018 heb ik mij gefocust op de wereld van het sekswerk dat uiteindelijk heeft geleid tot dit onderzoeksrapport.

Ik heb me volledig gestort in een voorheen nog onbekende wereld voor mij, de wereld van het sekswerker. Het doen van dit onderzoek is voor mij echt een eye-opener geweest. Door het gesprek aan te gaan met deze bijzondere vrouwen zijn mijn vooroordelen aangescherpt en is mijn blik op sekswerk enorm verbreed. Ondanks dat ik het afstuderen als zwaar en belastend heb ervaren hebben deze vrouwen mij keer op keer kunnen inspireren waardoor ik weer een boost van motivatie kreeg om een goed eindrapport neer te zetten waarin de verhalen van deze vrouwen gehoord worden. Deze onvergetelijke ervaring zal ik de rest van mijn leven meedragen.

Ondanks dat ik een dankwoord een beetje cliché vind, vind ik het belangrijk om alle bijzondere mensen die me het afgelopen half jaar hebben geholpen, gesteund en gemotiveerd toch te even bedanken.

Allereerst een dankjewel aan alle gastsprekers die hun expertise wilden delen tijdens de kenniskringontwikkeling. Dankzij jullie expertise is mijn beeld rondom sekswerk completer geworden waardoor ik beter aan kon sluiten bij de vrouwen en waardoor mijn onderzoek steeds verder werd aangescherpt.

Ook een dankjewel aan alle medestudenten die allen het afgelopen half jaar ook ontzettend hard hun best hebben gedaan om een gedegen onderzoek uit te voeren met alle mooie maar ook moeilijke momenten die hierbij komen kijken. Ik wil jullie bedanken voor jullie motiverende woorden, feedback en gezelligheid. Soms was het noodzakelijk om 10 stappen terug te gaan om weer 1 stapje vooruit te komen, dankzij jullie goede raad en steun is het me telkens gelukt om het hoofd koel te houden. In het bijzonder wil ik Lisa van Sleuwen mijn collega-studentonderzoeker bedanken. Samen hebben we veel gelachen, onderzocht, geanalyseerd en vooral elkaar gesteund. Bedankt dat ik altijd bij je terecht kon met de vragen die ik had; voor feedback op stukken waarover ik twijfelde en vooral voor de leuke ervaringen die we het afgelopen half jaar samen hebben meegemaakt waaraan we nog vaak hebben teruggedacht.

Dankjewel Maria en Angela. Bedankt voor de betrokkenheid die jullie het afgelopen jaar hebben getoond in mij en in mijn onderzoek. Wanneer ik vragen had of vastliep hebben jullie mij telkens weer vooruit geholpen. Dit vond ik heel fijn. Ik wil jullie bedanken voor alle kansen die ik heb gekregen en de begeleiding en ondersteuning die jullie me hebben geboden. Het is voor mij een onvergetelijke ervaring geweest.

Natuurlijk een dankjewel voor alle lieve mooie dames die tijd vrij wilden maken om hun persoonlijke verhaal met me te delen, zonder jullie was dit onderzoek niet mogelijk geweest. Bedankt voor jullie gastvrijheid, openheid en eerlijkheid.

Tot slot wil ik mijn familie en vrienden bedanken. Het afgelopen half jaar heb ik ervaren als een zware, stressvolle en drukke tijd, maar dankzij jullie vertrouwen en steun is het mij gelukt om mijn scriptie tijdig af te ronden.

Ik wil de lezer van dit onderzoek veel leesplezier toewensen.

Marieke Mattheeuwse
's-Hertogenbosch, 28 mei 2018

Samenvatting

Het schrijven van een afstudeeronderzoek is een onderdeel van het afstudeertraject ASH 2017/2018 en is uitgevoerd voor het Lectoraat Integrale Veiligheid van de Avans Hogeschool te 's-Hertogenbosch. Het Lectoraat houdt zich al jaren bezig met onderzoek naar weerbarstige doelgroepen in de samenleving, waaronder (ex)prostituees.

Tijdens dit onderzoek stond de volgende hoofdvraag centraal: *'Hoe ervaren sekswerkers sociaal-emotionele steun of het gebrek hieraan van hun dierbaren?'*

Deze vraagstelling is onderzocht aan de hand van een literatuurstudie, Q-methodologie en half-gestructureerde interviews. De literatuurstudie geeft antwoord op de twee gekozen literatuurdeelvragen en wordt in de conclusie gekoppeld aan het verrichtte praktijkonderzoek. Er is gekozen voor Q-methodologie, omdat dit een methode is die geschikt is voor onderzoek naar opvattingen en belevingen. In dit geval dus de ervaring van sociaal-emotionele steun (Jedelloo & Van Staa, 2009). Uit eerder onderzoek van Venicx & Vanwesenbeeck (2000) is naar voren gekomen dat sekswerk een psychisch belastend beroep is wat gepaard gaat met een hardnekkig stigma. Doordat de studentonderzoeker de GGZ-registratie wil behalen is er gekozen om sekswerkers die een life-event hebben meegemaakt en/of een psychisch problematiek hebben (gehad) te onderzoeken.

Het onderzoek heeft tot doel te beschrijven hoe sekswerkers die een life-event hebben meegemaakt en/of een psychische persoonlijke problematiek hebben (gehad) sociaal-emotionele steun ervaren van hun dierbaren. Het is belangrijk om dit te weten omdat een gebrek aan sociaal-emotionele steun schadelijk kan zijn voor het welbevinden van deze vrouwen (Cleays, 2011). De conclusies die voortkomen uit dit onderzoek neemt het Lectoraat Integrale Veiligheid mee bij het ontwikkelen van methodieken om deze weerbarstige doelgroep alsnog te bereiken en om adequate hulp te kunnen bieden aan deze doelgroep. Dit zal uiteindelijk bijdragen aan een realistischer beeld van sekswerkers en een positieverbetering voor deze doelgroep (Avans Hogeschool. z.j.).

Uit de resultaten is naar voren gekomen dat er drie groepen sekswerkers zijn die allen op een geheel eigen wijze sociaal-emotionele steun ervaren.

1. **De gesteunde open sekswerker**, geeft aan sociaal-emotionele steun te ontvangen van dierbaren en ervaringen te kunnen delen. Zij komen openlijk uit over hun werk en hebben niet de ervaring dat zij als minderwaardig worden beschouwd.
2. **De gesteunde zelfstandige sekswerker**, geeft aan sociaal-emotionele steun te ontvangen van hun dierbaren, maar hebben niet de behoefte om ervaringen te delen of veel contacten aan te gaan. Zo geven zij ook aan dat zij niet in staat zijn om een gezonde liefdesrelatie aan te gaan. Zij komen openlijk uit over hun werk.
3. **De afgewezen gestigmatiseerde sekswerker**, geeft aan een gebrek te ervaren aan sociaal-emotionele steun door complete afwijzing door dierbaren.

Het wel of niet openlijk uitkomen voor het werk als sekswerker is de belangrijkste factor in het al dan niet ervaren van sociaal-emotionele steun van dierbaren. Er zijn sekswerkers die aangeven niet openlijk uit te durven komen voor het werk dat zij doen omdat zij bang zijn voor de afwijzing uit de omgeving. Echter geeft dit onderzoek aan dat juist de openheid over het werk sociaal-emotionele steun oplevert.

Naar aanleiding van de conclusies zijn er een viertal aanbevelingen opgesteld die bruikbaar zijn voor de beroepspraktijk. Allereerst geeft de groep afgewezen gestigmatiseerde sekswerkers aan behoefte te hebben aan sociaal-emotionele steun in de vorm van kleinschalige huiskamer bijeenkomsten die georganiseerd zijn vanuit een informeel verband. Daarnaast wordt er aanbevolen de kwetsbare doelgroep sekswerkers vaker onder de aandacht te brengen in de opleiding Sociale Studies in de vorm van casussen, ervaringsdeskundigen of tijdens de doelgroepenmarkt. Hierdoor worden studenten beter voorbereid op de beroepspraktijk waarin zij later kunnen gaan werken. Ook is het van belang om de kennis die op is gedaan in dit onderzoek te delen met een groter publiek. Dit wordt gedaan aan de hand van een seminar op de Avans Hogeschool en door de docentonderzoeker in Sarajevo. Deze aanbeveling is uitgewerkt in een beroepsproduct. Tot slot rest nog een aanbeveling die betrekking heeft op een mogelijk vervolgonderzoek. Er wordt aanbevolen het onderzoek in breder perspectief te zetten en daarnaast wordt er aanbevolen om te onderzoeken hoe er invulling gegeven kan worden aan het gebrek van sociaal-emotionele steun bij de groep sekswerkers die behoefte hebben aan deze steun, maar deze steun niet verkrijgen door de afwijzing van dierbaren.

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	3
Samenvatting	4
Inleiding.....	8
1 Beroepspraktijk en doelgroep.....	9
1.1. Inleiding	9
1.2 Beroepspraktijk en opdrachtgever.....	9
1.3 De doelgroep	10
2 Aanleiding en Analyse	11
2.1 Inleiding	11
2.2 Aanleiding.....	11
2.2.1 Verborgene dubbellevens	11
2.2.2 Persoonlijke motivatie studentonderzoeker.....	11
2.2.3 Persoonlijk aandeel	12
2.3 Analyse	12
2.3.1 Wet en regelgeving	12
2.3.2 Stigma	13
2.3.3 Sociaal netwerk	13
2.3.4 Psychische kwetsbaarheid	14
3 Opzet van het onderzoek.....	16
3.1 Inleiding	16
3.2 Vraagstelling	16
3.3 Doelstelling	16
3.4 Deelvragen	16
3.5 Begripsafbakening	16
4 Methodische verantwoording.....	18
4.1 Inleiding	18
4.2 Onderzoekstype.....	18
4.3 Dataverzamelmethode	18
4.3.1 Q-methodologie	18
4.3.2 Half gestructureerde interviews	18
4.3.3 Literatuuronderzoek	19
4.4 Onderzoeksgroep.....	19
4.5 Meetinstrument	19
4.6 Analyse	20
4.7 Logboek	20
5 Operationalisatie	21
5.1 Inleiding	21
5.2 De concours	21
5.3 Bepalen van de Q-set	21
5.4 Bepalen van de P-set	22
5.5 De Q-sort-table en dataverzameling	22

5.6	Analyse en interpretatie.....	23
6	Resultaten	24
6.1	Inleiding	24
6.2	Resultaten Q-studie	24
6.2.1	Factoranalyse	24
	Groep 1: de gesteunde open sekswerker	25
	Groep 2: De gesteunde zelfstandige sekswerker	26
	Groep 3: de afgewezen gestigmatiseerde sekswerker.....	27
6.3	Resultaten literatuuronderzoek	30
6.3.1	Psychische belasting van sekswerkers	30
6.3.2	Kernconflicten	30
6.3.3	Levenstaken.....	30
6.3.4	Psychopathologie onder sekswerkers	31
6.3.5	Beschermingsfactoren en risicofactoren	31
6.3.6	Sociale steun als beschermingsfactor.....	32
7	Conclusie.....	34
7.1	Inleiding	34
7.2	Deelconclusies.....	34
7.3	Eindconclusie	34
8	Discussie	37
8.1	Inleiding	37
8.2	Evaluatie onderzoeksproces en kwaliteitscriteria	37
8.2.1	Betrouwbaarheid.....	37
8.2.2	Validiteit	37
8.2.3	Bruikbaarheid	38
9	Aanbevelingen	39
9.1	Inleiding	39
9.2	Creëren van kleinschalige huiskamer bijeenkomsten.	39
9.3	Kennisoverdracht.....	39
9.4	Onder de aandacht brengen binnen de opleiding.....	39
9.5	Vervolgonderzoek	40
10	Beroepsproduct.....	41
10.1	Inleiding	41
10.2	De meerwaarde & verantwoording van het beroepsproduct.....	41
10.2.1	Seminar.....	41
10.3	Verhouding tot de verkregen feedback	42
11	Reflectie.....	43
11.1	Inleiding.....	43
11.2	Reflectie onderzoekende houding.....	43
11.3	Reflectie meerwaarde afstudeerproject	45
	Literatuurlijst.....	46
	Bijlagen	48
	Bijlage 1: Q-set	48

Bijlage 2: Grid	50
Bijlage 3: Overzicht van respondenten.....	51
Bijlagen 4: Uitslagen Q-sorts	52
Bijlage 5: Idealen grids per groep	55
Bijlagen 6: Flyer seminar	58
Bijlage 7: Programma seminar	59
Bijlagen 8: PowerPoint presentatie onderzoeksresultaten	60

Inleiding

In het kader van het afstudeertraject ASH 2017/2018 is er een volledig praktijkgericht onderzoek verricht, vanuit Avans Hogeschool te 's-Hertogenbosch; opleiding Maatschappelijk Werk en Dienstverlening (MWD).

Dit onderzoek wordt geschreven in opdracht van het lectoraat Integrale Veiligheid die met dit onderzoek een stap dichterbij positieverbetering van sekswerkers komen.

Middels literatuurstudie en Q-methodologie is er naar toegewerkt om antwoord te kunnen geven op de centrale vraagstelling van dit onderzoek: Hoe ervaren sekswerkers die een life-event hebben meegemaakt en/of een persoonlijke psychische problematiek hebben (gehad) sociaal-emotionele steun of het gebrek hieraan van hun dierbaren? De conclusies die voortkomen uit dit onderzoek neemt het Lectoraat Integrale Veiligheid mee bij het ontwikkelen van methodieken om deze weerbarstige doelgroep alsnog te bereiken en om adequate hulp te kunnen bieden aan deze doelgroep. Dit zal uiteindelijk bijdragen aan een realistischer beeld van sekswerkers en een positieverbetering voor deze doelgroep.

Dit verslag bevat een chronologische opbouw waarin alle aspecten van onderzoeken aan bod komen. In hoofdstuk 1 zal de beroepspraktijk en de doelgroep geïntroduceerd worden. Hierna zal in hoofdstuk 2 de aanleiding van het onderzoek in kaart gebracht worden, waarna een uitgebreide analyse zal worden omschreven. Hieruit zal een logische vraag- en doelstelling voortvloeien (hoofdstuk 3). Als aansluiting hierop zal een begripsafbakening gegeven worden van diverse relevante begrippen. Vervolgens komt hoofdstuk 4 aan bod; de methodische verantwoording, waarin het onderzoekstype, de dataverzamelmethode, de onderzoeksgroep, het meetinstrument en de analysemethode besproken zullen worden. Hierna volgt in hoofdstuk 5 de operationalisatie van het onderzoeksinstrument. Gevolgd door hoofdstuk 6: resultaten. Hierin zullen de resultaten van de Q-studie en de literatuurstudie weergegeven worden. Daarna volgt hoofdstuk 7, waarin eindconclusies worden gegeven en waarin er antwoord wordt gegeven op de centrale vraagstelling van dit onderzoek. Hierop volgt de discussie (hoofdstuk 8), waar kritisch gekeken wordt naar de kwaliteit en bruikbaarheid van het verrichtte onderzoek. Op basis van de conclusie worden aanbevelingen gedaan in hoofdstuk 9. Eén specifieke aanbeveling zal worden uitgewerkt in een beroepsproduct welke relevant en bruikbaar is voor de beroepspraktijk. Hierover meer in hoofdstuk 10. Als laatste volgt hoofdstuk 11, de kritische reflectie, waarin gereflecteerd wordt op de onderzoekende houding van de studentonderzoeker.

Tevens is er een literatuurlijst in dit onderzoek te vinden. Hierin staat alle vakliteratuur die gebruikt is om tot een volledig en professioneel onderzoek te kunnen komen. Daarnaast bevat dit onderzoeksrapport diverse bijlagen. De bijlagen fungeren als aanvulling en verduidelijking van datgene wat in de kerntekst van dit onderzoek is beschreven.

Hopelijk bent u op deze wijze voldoende geïnformeerd over de inhoud van dit onderzoeksrapport.

"Seks is het zaadje, liefde is de bloem en compassie is het aroma."

Ervaringsdeskundige sekswerker D.

1 Beroepspraktijk en doelgroep

1.1. Inleiding

In onderstaand hoofdstuk wordt het profiel van de organisatie en de doelgroep van de beroepspraktijk waarop dit onderzoek betrekking heeft beschreven. Hierin wordt vermeld wie de opdrachtgever en doelgroep zijn van dit onderzoek.

1.2 Beroepspraktijk en opdrachtgever

Dit onderzoek wordt gedaan in opdracht van het Expertisecentrum Veiligheid. Het Expertisecentrum houdt zich bezig met het thema veiligheid. Veiligheid wordt bekeken vanuit zowel het juridische, bestuurlijk-organisatorische en het sociaal-agogische perspectief. Het Expertisecentrum bestaat uit 6 lectoraten welke elk hun eigen veiligheidsvraagstukken belichten.

Het Expertisecentrum Veiligheid stimuleert kennisontwikkeling en draagt bij aan de inhoudelijke kwaliteit van de opleidingen van Avans Hogeschool. Docenten vergroten hun deskundigheid en professionaliteit. Studenten en starters op de arbeidsmarkt verbreden hun competenties. De uitkomsten van de onderzoeken zijn direct toepasbaar binnen de opleidingen en het bedrijfsleven (Avans Hogeschool, z.j.).

Een van de lectoraten binnen het Expertisecentrum Veiligheid is het lectoraat Integrale Veiligheid. Zij doet onderzoek naar weerbarstige doelgroepen in de samenleving. Eén van deze doelgroepen zijn (ex)prostituees.

Maria Kennis is de opdrachtgever van dit onderzoek. Maria is docentonderzoeker voor het lectoraat Integrale Veiligheid van de Avans Hogeschool te 's-Hertogenbosch. Docent-onderzoekers van het lectoraat doen onderzoek naar methodieken om deze weerbarstige doelgroep alsnog te bereiken. Dit gebeurt steeds samen met professionals die dagelijks het contact met deze groepen aangaan. Het lectoraat vindt het belangrijk om onderzoek in de praktijk te doen, omdat zij op deze wijze met sekswerkers zelf in aanraking komt. Met de informatie die zij geeft ontstaat er een realistischer beeld van de doelgroep. Er is veel onwetendheid over deze doelgroep, door middel van dit onderzoek wil het lectoraat de positie van de (ex)sekswerker verbeteren. Hierdoor kunnen hulpverleners in het werkveld beter aansluiten bij deze doelgroep. Exemplarisch handelingsonderzoek is de vorm waarin het lectoraat expertise biedt (Avans Hogeschool, z.j.).

Meerdere studenten van de Academie voor Sociale Studies doen onderzoek voor het lectoraat Integrale Veiligheid. Deze 6 studenten vormen samen een kennisontwikkelingskring. In duo's wordt er onderzoek gedaan naar een van de volgende deelthema's:

- Sociaal-emotionele steun onder sekswerker
- Weerbaarheid onder sekswerkers
- Seksuele dienstverleners voor mensen met een beperking

Eén keer per twee weken komt de kennisontwikkelingskring bij elkaar. Gastsprekers, zoals ervaringsdeskundigen en medewerkers van het Prostitutie Controle Team van de politie, geven lezingen. De kring gaat ook regelmatig op werkbezoek. Aan het einde van het afstudeertraject organiseren de afstudeerstudenten als afsluiting van het traject een seminar (Avans Hogeschool, z.j.).

Dit onderzoek draagt bij aan de beroepspraktijk van het maatschappelijk werk omdat er uitvoering wordt gegeven aan onderstaande missie:

Bevorderen dat mensen in onze samenleving tot hun recht komen, als mens en als burger. Maatschappelijk werkers streven ernaar dat mensen zich in wisselwerking met hun sociale omgeving zo goed mogelijk kunnen ontplooiën, naar hun eigen aard, behoeften en opvattingen, en dat ze rekening houden met anderen met wie zij samenleven (Gerritsen & Birnie, 2011, p. 16).

De doelgroep die aan deze missie gekoppeld wordt door het beroepsprofiel van de maatschappelijk werker wordt omschreven als: '[...]mensen die door lichamelijke, psychische of sociale oorzaken korte of langere tijd extra kwetsbaar zijn. [...] uitvallers, mensen die niet meer kunnen doen zoals ze dat zelf zouden willen of die niet kunnen voldoen aan de eisen die de samenleving stelt' (Gerritsen & Brinie, 2011, p.16). In dit onderzoek staan sekswerkers centraal. Ook zij zijn mens en dus burger, maar krijgen vanuit de samenleving niet de rechten toebedeeld waar een ieder in deze samenleving recht op heeft. Ondanks dat sekswerk een legaal beroep is in Nederland wordt sekswerk altijd gekoppeld aan gedwongenheid. Het is naïef om te denken dat misstanden binnen dit beroep niet voorkomen, maar het is ook niet rechtvaardig om te denken dat iedereen binnen deze branche hiermee in aanraking komt. Er zijn sekswerkers die bewust, vrijwillig en zelfstandig kiezen voor dit beroep.

De MWD'er is specialist in het verbeteren van de relaties tussen individuen en hun sociale omgeving. De visie hierachter is dat mensen niet zonder hun sociale omgeving kunnen bestaan en dat verbetering van hun situatie alleen mogelijk is als hun relatie met de maatschappij daarbij betrokken wordt (Gerritsen & Birnie, 2011, p.17).

Dit kan zowel een positieve als negatieve uitwerking hebben. In het geval van sekswerkers worden zij benadeeld door de maatschappij wat het ook lastig maakt om sociale relaties op te bouwen. Zij leiden (bijna) altijd een 'dubbelleven', waardoor zij het taboe wat heerst ook zelf in stand houden. Hierdoor kunnen zij zich niet naar hun eigen aard, behoeften en opvattingen ontplooien. Het is dus belangrijk dat de visie van de maatschappij wordt aangepast, zodat het individu, in dit geval de sekswerker zijn/haar situatie kan verbeteren.

1.3 De doelgroep

Over de aantallen sekswerkers die actief werkzaam zijn in Nederland bestaat nog steeds veel onduidelijkheid. Dit heeft verschillende redenen. Ten eerste worden begrippen als sekswerkers en prostituees vaak door elkaar heen gebruikt en hanteert iedereen een verschillende definitie van de begrippen. Hierdoor zijn onderzoeken moeilijk te vergelijken (Wagenaar, Altink & Amesberger, 2013). Er zit een wezenlijk verschil tussen de term sekswerk en prostituee. Onder sekswerk vallen ook de diensten die minder gericht zijn op fysiek contact en meer gericht op de seksueel getinte inhoud van de transactie. Zoals bijvoorbeeld strippers en erotische masseurs. Deze diensten behoren wel tot de seksindustrie, maar vallen niet onder de term prostituee. Binnen elke vorm van sekswerk worden verschillende diensten verleend onder verschillende omstandigheden (Van Nunen, Gryseels & Van Hal, 2012).

Daarnaast zijn er ook vele praktische obstakels om de omvang weer te geven. Naast de mobiliteit onder sekswerkers zijn sommige sectoren (escort) moeilijker te tellen dan andere (ramen). Onder mobiliteit verstaan we niet alleen het verplaatsten van werknemers naar een andere stad of land, maar ook de werktijden die de sekswerkers hanteren (Wagenaar, Altink & Amesberger, 2013). De mobiliteit van sekswerkers komt sterk naar voren uit het volgende gesprek met een exploitant:

'De meiden vinden het zelf prettig om een vaste kamer te hebben. Maar we werken niet met contracten, het is allemaal mondeling en het is per dag. Kijk als zij vandaag denkt ik houd het hier morgen voor gezien, dan zegt ze: 'morgen kom ik niet meer dus de kamer is vrij.' En dan is de kamer vrij voor weer iemand anders. [...] We zijn open van 's morgens acht tot 's nachts twee uur. En als een meisje een kamer huurt dan is dat voor een dag. We rekenen per dag. Ze betalen dus per dag. Ze zijn zelfstandig ondernemer. Als de meisjes willen zitten van 's morgens acht tot 's nachts twee dan zijn ze daar vrij in. Maar als ze om 12 uur komen en ze willen om vijf uur weer weg is dat ook prima.' (Persoonlijke communicatie, 8 februari 2018).

Sekswerkers wisselen zeer frequent van werkplek, stad of zelfs van land. 'Het resultaat is dat het uiterst moeilijk is om vast te stellen hoeveel sekswerkers er op enigerlei tijdstip op een bepaalde locatie werken' (Wagenaar, Altink & Amesberger, 2013, p.16). Dit onderzoek richt zich op sekswerkers van eenentwintig jaar en ouder. Hiervoor is gekozen omdat er met het intreden van de nieuwe wet: Wet regulering prostitutie en bestrijding misstanden seksbranche een wijziging plaats gaat vinden in de verschuiving van de minimumleeftijd. Deze zal verhoogd worden van 18 naar 21 jaar en ouder (CCV, z.j).

De doelgroep van dit onderzoek zijn werknemers die een life-event hebben meegemaakt en/of sekswerkers die zelf een psychische problematiek hebben (gehad). Zowel mannen en vrouwen behoren tot de onderzoeksgroep. Aangezien het merendeel van de sekswerkers vrouwelijk is wordt er in dit onderzoeksrapport verwezen naar sekswerkers in de vrouwelijke voornaamwoorden zoals: zij/haar/de meiden/de vrouwen, echter zijn mannen niet uitgesloten voor dit onderzoek (Ronde, 2010). Hiervoor is gekozen om de kans op respondenten te vergroten.

Voorbeelden van sekswerkers zijn:

- Straatsekswerk,
- Raamprostitutie,
- Barprostitutie,
- Privéhuizen,
- Erotische massagesalons,
- Escorts.

2 Aanleiding en Analyse

2.1 Inleiding

In onderstaand hoofdstuk wordt de aanleiding van het onderzoek beschreven. Naast de algemene aanleiding wordt ook de persoonlijke aanleiding van de studentonderzoeker en het persoonlijke aandeel van de studentonderzoeker toegelicht. Aansluitend hieraan vind je de analyse in paragraaf 2.3.

2.2 Aanleiding

2.2.1 *Verborgene dubbellevens*

“Wat doe je als beroep?” Dit is een hele normale vraag in het dagelijks leven. Toch blijft dit voor sekswerkers één van de lastigste vragen.

Er rust een taboe op sekswerk, wat het moeilijk maakt om antwoord te geven op bovenstaande vraag. Veel sekswerkers leiden het zogenoemde ‘dubbelleven’. Een leven als moeder/vader, vriendin/vriend, dochter/zoon etc. én een leven als sekswerker. Er zijn sekswerkers die aangeven een ‘knop’ te hanteren. Dat wil zeggen: switchen van hun leven als sekswerker naar hun privéleven, alsof die niets met elkaar te maken hebben. Een sekswerker zegt hier het volgende over bij Jinek (2017):

Sekswerk is dermate gestigmatiseerd dat er mensen zijn die het niet aan hun partner vertellen, die het niet aan hun ouders vertellen. Die de kinderen vertellen dat ze er niet over kunnen praten met vriendjes en vriendinnetjes. En dat heeft natuurlijk vergaande gevolgen voor hoe vrij je je kan bewegen.

Daarbij komt kijken dat het werk vele heftige emoties met zich meebrengt, die na werktijd moeilijk te vergeten zijn. Toch wordt hierover nauwelijks gesproken met directe vrienden en familieleden, omdat directe familieleden vaak geen weet hebben van het vak dat zij uitvoeren (Bleeker, Heus, Timmermans & Homburg, 2014).

Stigmatisering komt in de gehele samenleving voor. Stigmatisering is een proces waarbij mensen op basis van een niet-geaccepteerde afwijking van de norm een etiket toebedeeld krijgen. Anders dan bij stereotypering waarbij kenmerken aan een groep worden toegeschreven worden er bij stigmatisering kenmerken toegeschreven aan personen (Van der Padt, Derks & Boon, 2017), in dit geval de sekswerker. Stigmatisering is hardnekkig en moeilijk te doorbreken. Het beeld wat mensen over sekswerkers hebben is onvolledig. Vaak wordt er alleen gedacht aan gedwongen (raam)prostitutie. Dit stereotype beeld wordt ook gevoed vanuit de media door documentaires over loverboys, misstanden in de branche en slachtoffers van mensenhandel. Maar erotische masseurs, podiumkunsten en de nieuwe opkomst van webcamseks horen ook in het sekswerk thuis. Om het stereotype beeld en daarmee de vooroordelen en het stigma te doorbreken is het verschaffen van de juiste informatie over deze doelgroep onmisbaar (Van Orsouw, 2015). ‘Een stigma is een schandvlek of brandmerk dat aan een bepaald persoon wordt gekoppeld’ (samensterkzonderstigma, z.j.). Wanneer je een stigma op jezelf gaat betrekken heet het zelfstigma of geïnternaliseerd stigma. De vooroordelen van anderen worden dan als waar aangenomen. Het internaliseren van het stigma kan nadelige gevolgen hebben op iemand haar zelfvertrouwen, relaties en het feit of ze al dan niet hulp zoeken (samensterkzonderstigma, z.j.). Maar geldt dit ook voor sekswerkers? Worden sekswerkers beïnvloed door hun omgeving? Ondervinden sekswerkers last van een geïnternaliseerd stigma? Hebben sekswerkers het gevoel dat het stigma invloed heeft op het aangaan, vormen en onderhouden van sociale relaties? Dit zijn vragen die onbeantwoord zijn. Het lectoraat wil graag antwoord op deze vragen om beter aan te kunnen sluiten bij deze doelgroep (M. Kennis, persoonlijke communicatie, 13 december 2017).

2.2.2 *Persoonlijke motivatie studentonderzoeker*

In de loop van deze studie is de studentonderzoeker met verschillende doelgroepen in aanraking gekomen, waarbij elke doelgroep en cliënt een andere aanpak voor de juiste begeleiding nodig heeft. Deze doelgroep heeft een erg complexe achtergrond waar een groot stigma op rust. De onbekendheid van de doelgroep maakte de studentonderzoeker nieuwsgierig om in gesprek te gaan met het lectoraat om onderzoek te doen naar deze doelgroep. Naast het volgen van de minor GGZ-agoog heeft de studentonderzoeker ook stage gelopen binnen de GGZ. Afstuderen met een GGZ relevantie is voor de studentonderzoeker het laatste onderdeel om de GGZ-registratie te behalen.

In de sekswerkbranche is er veel sprake van middelengebruik. Redenen zoals het vergroten van seksueel genot of het onderdrukken van verschillende emoties, maar ook het minder emotioneel betrokken raken bij het werk worden in verschillende onderzoeken genoemd. Het gebruik van middelen wordt soms gezien als bijkomstigheid om te kunnen overleven, om laat te kunnen werken en daardoor zichzelf te kunnen voorzien van voldoende financiële middelen. Hierdoor is er een causaal verband tussen middelengebruik en sekswerk. Er zijn sekswerkers die gaan werken om zich van middelen te kunnen voorzien en anderen gaan gebruiken om te kunnen blijven werken. Deze twee wisselen zich voortdurend af (Van Weijs, 2016). Het overmatig gebruik van middelen kan leiden tot verschillende

psychische stoornissen (Jeffery, Nevid & Spencer, 2016, p. 203). Daarnaast kan het invloed hebben op verschillende leefgebieden waaronder ook de vorming en het onderhouden van je sociaal netwerk, maar geldt dit ook voor sekswerkers? Deze vraag is vooralsnog onbeantwoord. De studentonderzoeker wil daarom onderzoek doen onder deze doelgroep. Ook is er nog weinig wetenschappelijke literatuur te vinden over psychopathologie onder sekswerkers. Juist daarom is het belangrijk deze doelgroep te onderzoeken en niet uit te sluiten voor het onderzoek. De onderzoeker is een student die graag de uitdaging aan gaat en zag dit als een mogelijkheid om haar zienswijze te verbreden, wat bij zal dragen aan haar zelfontplooiing.

2.2.3 Persoonlijk aandeel

Om de week komt er een kennisontwikkelingskring bij elkaar op de Avans Hogeschool te 's-Hertogenbosch. De kennisontwikkelingskring bestaat uit 6 studenten en docentonderzoeker Maria Kennis. Maria Kennis heeft de eerste bijeenkomsten vorm gegeven en later in het proces was dit een rol van de studenten. Onderling wordt er kennis uitgewisseld en vaak wordt er een gastspreker uitgenodigd zodat er kennisverbreding plaats kan vinden. Deze gastspreker kan tot in de breedste zin worden opgepakt. Dit kan bijvoorbeeld een sekswerker zijn, een exploitant of iemand van het Prostitutie Controle Team zijn. Daarnaast wordt er één keer in de 4 weken op werkbezoek gegaan. De kennisontwikkelingskring treedt dan de praktijk in om observaties te doen en om met mensen te spreken die in dit werkveld staan. De studentonderzoeker maakt deel uit van een kennisontwikkelingskring. Samen met een medestudent richt de studentonderzoeker zich op alle vormen van sekswerk, zoals hierboven beschreven. De studentonderzoeker richt zich op de sociaal-emotionele steun van sekswerkers die een life-event hebben meegemaakt en/of een huidige psychische problematiek hebben (gehad). Een ander duo richt zich op weerbaarheid van sekswerkers en het laatste duo's richt zich op seksuele dienstverleners voor mensen met een beperking.

Iedereen doet zijn eigen onderzoek met een eigen vraagstelling óf doelgroep. De medestudent en de studentonderzoeker onderzoeken dezelfde vraagstelling. De studentonderzoeker voor dit onderzoek onderscheidt zich door het feit dat zij de doelgroep met een psychische problematiek en sekswerkers die een life-event hebben meegemaakt onderzoekt. Twee studentonderzoekers onderzoeken dus dezelfde vraag, maar met een andere respondentengroep. Hiervoor is gekozen omdat de psychische problematiek of het life-event van de sekswerker niet opgenomen kan worden in de vraagstelling. Dit zou namelijk tot gevolg hebben dat je vooraf een selectie zou moeten doen onder sekswerkers en hen zou moeten bevragen of zij een psychische problematiek hebben (gehad) of een life-event hebben meegemaakt. Dit is een te belastende vraag, waardoor de kans op non-respons verhoogd wordt. De invloed van het meemaken van een life-event en/of het zelf ondervinden van een psychische problematiek op sociale relaties wordt daarom via literatuur beantwoord (M. Kennis, persoonlijke communicatie, 13 maart 2018).

Het gemeenschappelijke doel van de kennisontwikkelingskring is om meer kennis te verkrijgen over sekswerkers in de samenleving en om bij te dragen aan positieversterking van deze doelgroep. Door deze vorm van intensief samenwerken met andere studenten wordt betrouwbaarheid van het onderzoek vergroot, omdat er sprake is van onderzoekerstriangulatie. Andere studenten hebben andere data verzameld vanuit een ander perspectief. Deze literatuur wordt met elkaar gedeeld. De data die de studentonderzoeker nodig heeft om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden en het onderzoeksdoel te bereiken wordt hierdoor rijker (Van der Donk & Van Lanen, 2014).

2.3 Analyse

2.3.1 Wet en regelgeving

De afgelopen jaren zijn er veel wijzigingen geweest in de wet- en regelgeving voor sekswerkers. Op 1 oktober 2000 is het bordeelverbod en het verbod op het souteneurschap opgeheven. Na meerdere malen evalueren over de opheffing van het bordeelverbod is er in 2009 een nieuw wetsvoorstel gedaan: Wet regulering prostitutie en bestrijding misstanden seksbranche. Deze wet is nog niet aangenomen en ligt nu ter behandeling bij de Eerste Kamer. Exploitatie van sekswerkers die meerderjarig zijn en vrijwillig kiezen voor het beroep als sekswerker zal met het intreden van deze wet (onder bepaalde voorwaarden) gelegaliseerd worden. Hiermee willen ze de positie van de sekswerker verbeteren. Door het legaliseren van het beroep kunnen sekswerkers op een veilige en

gezonde manier vorm geven aan hun beroep (Daalder, 2007). In een interview met een exploitant vertelt de exploitant het volgende over haar werkzaamheden:

'Nou ik moet natuurlijk de zaak draaiende houden. Ik zit aan bepaalde administratieve dingen vast. Ik probeer een soort ondersteuning of de moeder van de meisjes te zijn. Ik moet de panden schoon houden. Ik ben verplicht aan bepaalde hygiënische richtlijnen te voldoen. Ik krijg ook ieder jaar controle van de GGD. Dan worden we helemaal gecontroleerd op alles. Ik heb regelmatig contact met het PCT-team. Dat is het Prostitutie Controle Team in Eindhoven. Zij komen binnen, vragen of er nog bijzonderheden zijn, of er nieuwe meisjes zijn, of er dingen zijn die me opgevallen zijn, of ik denk dat er misschien loverboypraktijken zijn. Goed contact met de politie en met de gemeente Eindhoven. Daarnaast draag ik ook zorg voor een stukje beheer op het plein' (Persoonlijke communicatie, 8 februari 2018).

Een verandering die gepaard gaat met deze nieuwe wet is dat alle seksbedrijven een vergunning moeten aanvragen. Toch blijkt dit minder gemakkelijk dan gedacht. Er zijn veel verschillen tussen gemeenten, niet alle gemeenten volgen het vergunningsbeleid. Hierdoor zijn er sekswerkers die geen weet hebben van het feit dat zij zich in de illegale branche bevinden (Van der Zee, 2014). Zo ook R. een erotische masseur. Zij zegt hierover het volgende:

'Ze zeggen dat de wet wat gaat veranderen. Als ik niet zou adverteren met mijn dienst dan val ik onder thuiswerker en dan is het een beroep aan huis dus dan zou ik wel mogen werken. Vanuit de gemeente hebben ze gezegd: je mag wel werken als je aan sport- en ontspanningsmassage doet, dus dat doe ik dan. Je mag wel betaald aan een lijf zitten, maar als je dan betaald aan een piemel zit dan mag dat niet. Het zou moeten kunnen, maar we hebben momenteel te maken met een heel lastig beleid, dus het is heel moeilijk om daarin je weg te zoeken, wat kan en wat moet. Ik mag niet zeggen dat ik een bedrijf ben. Ik mag wel zeggen: ik ben een bedrijf aan huis, maar ik mag dan weer niet adverteren wat een normale ondernemer weer wel mag. Dus het is heel ingewikkeld' (Persoonlijke communicatie, 22 februari 2018).

Er lijken dus een heleboel haken en ogen te zitten aan de nieuwe wet die bij moet dragen aan de positieverbetering van sekswerkers. Want dat is vooralsnog een groot probleem. Wanneer iedereen een mening heeft over het werk wat je doet, kan je je dan nog vrij bewegen?

2.3.2 Stigma

Waar mensen zijn, is seks en waar seks is, zijn mensen. Prostitutie is het oudste beroep dat er bestaat (Audir, 2014). Toch is praten over seksualiteit voor veel mensen moeilijk, omdat er nog steeds een groot taboe op ligt. Sekswerkers krijgen hier dagelijks mee te maken. Kies je voor sekswerk dan gaat dat (meestal) gepaard met een vooruitgang in economische-financiële middelen wat weer ten koste gaat van je sociaal welbevinden (Lindeboom, z.j.).

Uit recent onderzoek is gebleken dat sekswerkers veel stress ondervinden door het stigma wat de maatschappij hen geeft. Ook als de sekswerker openlijk uit komt voor haar beroep en zich niet schaamt blijft deze stressfactor aanwezig. De maatschappij blijft sekswerkers structureel als minderwaardig beschouwen (Verheul, 2015; Meggelaars, 2015). Iedere sekswerker gaat op haar eigen manier om met dit stigma. De één zegt zich er niets van aan te trekken, de ander trekt zich terug met lotgenoten in een subcultuur en weer een ander blijft zich verdedigen met het doel te worden aanvaard als lid van de samenleving (Van Orsouw, 2015).

2.3.3 Sociaal netwerk

Werken als sekswerker heeft veel gevolgen in het dagelijks leven. Het werk wijkt dusdanig af van andere beroepen doordat het een omstreden imago heeft in de maatschappij. Door dit imago kiezen veel sekswerkers voor een 'dubbelleven'. Dit dubbelleven heeft invloed op de omgeving van een sekswerker met name, voor de vorming van je sociale netwerk (Lindeboom, z.j.). Mensen zijn voor hun bestaan aangewezen op andere mensen, op een sociaal netwerk, dat is een fundamenteel gegeven. Onder een sociaal netwerk vallen alle mensen waarmee duurzame banden worden onderhouden. Denk hierbij aan familie en vrienden, maar ook maatschappelijke diensten zoals bijvoorbeeld een huisarts en virtuele contacten zoals contacten via Facebook vallen onder de noemer sociaal netwerk. Een vitaal netwerk draagt bij aan het welzijn van mensen, omdat de elementaire behoefte van mensen om 'ergens bij te horen' wordt vervuld.

Het sociaal netwerk heeft verschillende functies. Eén van deze functies is emotionele steun. Dit is de mate waarin het netwerk waardering en erkenning geeft. Ook de behoefte aan sociale zekerheid, de behoefte aan aansluiting en de materiële behoefte wordt vervuld door een sociaal netwerk. De mate waarin een netwerk in deze behoefte voorziet, bepaalt hoe iemand is ingebed in zijn netwerk. Het belangrijkste hiervan is hoe iemand tegen zijn eigen netwerk aankijkt. Of iemand bijvoorbeeld voldoende steun ervaart in moeilijke situaties. Verder is het belangrijk dat het netwerk bestaat uit

mensen met verschillende kwaliteiten. Zodat je niet altijd aangewezen bent op één of twee personen uit het netwerk, maar dat je bij verschillende mensen terecht kan (Scheffers, 2014). 'Wanneer iemand een gevarieerd netwerk heeft is er meer kans op verschillende soorten steun' (Scheffers, 2014, p. 90).

'Een gebrek aan gezonde relaties door het werken als sekswerker komt frequent voor' (Claeys, 2012, p.3). Dit betekent ook een gebrek aan sociaal-emotionele steun wat ernstige gevolgen met zich meebrengt voor het psychosociaal welzijn van een persoon. Het ontvangen van sociaal-emotionele steun speelt een sleutelrol in het omgaan met stressvolle situaties. Iemand die deze steun ontvangt is opgewassen tegen stressvolle situaties en maakt minder kans op het optreden van psychologische of lichamelijke klachten (Scheffers, 2014).

Als sekswerker heb je juist behoefte aan sociaal-emotionele steun omdat het werk veel heftige emoties met zich meebrengt. Het werk wordt als psychisch zwaar ervaren. Een van de respondenten in het onderzoek van Venincz & Vanwesenbeeck (2000) zegt hierover het volgende:

Het is geestdodend werk. Je kan nooit iets van jezelf in dit werk kwijt, omdat je dan jezelf direct laat raken. Dus je bent altijd bezig om zijdelings langs jezelf heen te gaan. Dat is erg afstompnd. Er zit geen diepgang in en dat wil je ook niet, maar je mist het wel.

'Naast het toneelspeken, wordt ook het voortdurend moeten bewaken van de eigen grenzen tegenover klanten als psychisch belastend ervaren' (Venincz & Vanwesenbeeck, 2000 p. 56). Het ontbreken of te kort komen van sociaal-emotionele steun kan gevoelens als eenzaamheid tot gevolg hebben. Daarnaast geven respondenten in dit onderzoek aan last te hebben van emotionele uitputting en stressklachten (Venincz & Vanwesenbeeck, 2000).

Tabel 1: levensfasen van Erikson (1971)

2.3.4 Psychische kwetsbaarheid

Toch zijn er ook veel vrouwen die werken zonder last te ondervinden van de psychische belasting. Het is nog onduidelijk of dit ligt aan het karakter van de vrouw, de mentale stabiliteit, het wel dan niet mee hebben gemaakt van ingrijpende life-events of de levenservaring van de persoon zelf. Erikson (ontwikkelingspsycholoog) gaat uit van acht fases die we doorlopen in de sociale ontwikkeling van de mens, zie tabel 1. Zijn theorie berust op het feit dat we onbewust altijd een beeld vormen over onszelf en de sociale relaties om ons heen. 'Deze beelden worden gevormd door

Fase	Leeftijd	Levenstaak
Zuigelingen fase	Geboorte tot 18 maanden	Vertrouwen versus fundamenteel wantrouwen
Peuterleeftijd	18 maanden tot 3 jaar	Autonomie versus schaamte en twijfel
Kleuterleeftijd	3 tot 5 jaar	Initiatief versus schuldgevoel
Basisschoolleeftijd	6 tot 12 jaar	Vlijt versus minderwaardigheid
Adolescentie	12 tot 18 jaar	Identiteit versus identiteitsverwarring
Vroege volwassenheid	18 tot 35 jaar	Intimiteit versus isolement
Middelbare volwassenheid	35 tot 55 - 65 jaar	Generativiteit versus stagnatie
Late volwassenheid	55 - 65 tot de dood	Ego-integriteit versus wanhoop

gebeurtenissen in je leven en bepalen ook de daaropvolgende keuzes die men maakt met betrekking tot relaties' (Saridemir, 2017, p. 13). Elke fase kenmerkt zich door een conflict (levenstaak). Het conflict moet worden opgelost om verder te gaan naar de volgende levensfase, wanneer een conflict niet op de juiste manier wordt aangepakt stagneert de persoonlijkheidsontwikkeling. Deze theorie duidt aan hoe mensen omgaan met de crisissen en hoe zij daardoor in staat zijn om relaties aan te gaan, hoe zij relaties ervaren en hoe zij relaties afsluiten (Zimbardo, Johnson & McCann, 2013). Wanneer er een verstoorde ontwikkeling plaats vindt kunnen de gevolgen hiervan worden weergegeven aan de hand van de acht fases die Erikson hanteert. 'Het zou mogelijk zo kunnen zijn dat sekswerkers zich staande kunnen houden in de branche omdat zij een conflict niet juist hebben doorlopen, dit zou tot gevolg kunnen hebben dat de sociaal-emotionele ontwikkeling niet goed is afgerond' (M. Kennis, persoonlijke communicatie, 19 april 2018). Erikson beschrijft per fase wat de gevolgen kunnen zijn voor het niet goed afronden van een conflict in de overgangsfase naar de volgende levensfase. In paragraaf 6.3 worden deze gevolgen per levensfase omschreven. Ook de fases uit de vroege kindertijd en de vroege jeugd zullen aan bod komen. Dit komt omdat volwassenen die terugkijken op hun leven (emotionele) verwaarlozing, armoede of een onveilige hechting etc. niet zien als life-event. Dit komt omdat deze risicofactor altijd aanwezig kan zijn geweest. Toch kan zo'n life-event wel gevolgen hebben op latere leeftijd. Vrouwen kunnen op deze manier in een eerder levensfase beïnvloed zijn om zichzelf te gaan prostitueren (Saridemir, 2017).

Het niet positief doorlopen van een conflict of het meemaken van een life-event brengt stress met zich mee. Sociale steun zou een beschermingsfactor kunnen zijn voor het omgaan met deze stress. Van der Padt & Venneman (2010, p. 214) zeggen hierover het volgende: 'Sociale steun in het gezin of een ondersteunend netwerk buiten het gezin draagt bij aan de bescherming van het individu. Het gaat hierbij zowel om praktische als emotionele steun'. 'Het ontbreken van emotionele steun, het zich niet

gewaardeerd voelen door de naaste omgeving en het hebben van weinig contact met vrienden en naaste familie zouden factoren kunnen zijn, die op zichzelf het optreden van psychologische klachten bevorderen' (Garssen, Schreurs, Oei & Zwart, 1985, p. 556). Sekswork kan leiden tot psychische problemen. Met name drugs gebruikende seksworkers hebben een verhoogde kans op depressie, angst, trauma en paranoïde gedachten. 'De beslissing om seks te ruilen voor drugs wordt versterkt door reeds bestaande situaties/trauma's en verergert de huidige psychische problemen' (Claeys, 2012, p.3). Naast sekswork wordt psychiatrie in de samenleving ook gestigmatiseerd. Dit stigma zit verweven in onze maatschappij. Het idee dat een psychische problematiek gewoon 'tussen je oren zit' is een van de vele vooroordelen over deze doelgroep. 'Stigma is een zeer onderschat probleem. Het raakt alle aspecten van iemands sociale leven. Het kan deelname aan de maatschappij in de weg staan en bijvoorbeeld leiden tot minder zelfvertrouwen (samensterkzonderstigma, z.j). Dus wat nu als je én seksworker bent én een psychische klachten hebt? Dan ben je dubbel gestigmatiseerd! Hoe ga je hier mee om? En hoe ziet de steun van je dierbaren er dan uit? Het kan mogelijk zijn dat zij een gebrek ervaren aan sociaal-emotionele steun, waardoor zij zichzelf isoleren van de maatschappij. Hoe komen we dan nog in aanraking met deze vrouwen. Of beter gezegd, hoe kunnen we deze vrouwen ondersteunen?

Stigmatisering van sekswork en psychiatrie brengt grote gevolgen met zich mee voor de persoon zelf en de omgeving waarin deze persoon opgroeit. Het is daarom belangrijk om in kaart te brengen hoe seksworkers steun ontvangen vanuit hun omgeving. Door deze kennis en inzichten kan er beter aangesloten worden bij deze doelgroep.

3 Opzet van het onderzoek

3.1 Inleiding

In voorgaand hoofdstuk kun je de analyse vinden, dit is het startpunt van het onderzoek. Uit de analyse is een vraagstelling naar voren gekomen. De vraagstelling en de gekozen deelvragen worden in onderstaand hoofdstuk beschreven. Daarnaast wordt de doelstelling van het onderzoek beschreven en worden de belangrijkste begrippen afgebakend. Zoals in paragraaf 2.2.3. beschreven wordt is de hoofdvraag niet hetzelfde als de Q-vraag. Dit zou namelijk tot gevolg hebben dat er een inclusiecriteria gesteld wordt aan de respondentengroep, namelijk het hebben van een psychische problematiek of het hebben meegemaakt van een life-event (Verhoeven, 2011). Dit is een te belastende vraag voor de respondentengroep, daarnaast kan de doelgroep niet altijd een inschatting maken of hetgeen wat zij hebben meegemaakt onder de noemer life-event valt (M. Kennis, persoonlijke communicatie, 13 maart 2018). Er is er daarom voor gekozen om geen inclusiecriteria te stellen, maar de vraagstelling algemeen te houden. Wanneer blijkt dat de respondent geen psychische problematiek heeft of geen life-event heeft meegemaakt valt de respondent in de onderzoeksgroep van de collega-onderzoeker.

3.2 Vraagstelling

De vraagstelling die geformuleerd kan worden op basis van de aanleiding tot onderzoek en de analyse, luidt als volgt:

Hoe ervaren sekswerkers sociaal-emotionele steun of het gebrek hieraan van hun dierbaren?

Q-vraag: Hoe ervaren sekswerkers die een life-event hebben meegemaakt en/of een persoonlijke psychische problematiek hebben (gehad) sociaal-emotionele steun of het gebrek hieraan van hun dierbaren?

3.3 Doelstelling

Het onderzoek heeft tot doel te beschrijven hoe sekswerkers die een life-event hebben meegemaakt en/of een psychische persoonlijke problematiek hebben (gehad) sociaal-emotionele steun ervaren van hun dierbaren. Het is belangrijk om dit te weten omdat een gebrek aan sociaal-emotionele steun schadelijk kan zijn voor het welbevinden van deze vrouwen. Vrouwen die sociaal-emotionele steun ervaren verkeren mogelijk in een beter psychosociaal welzijn (Claeys, 2012). De vraag is hoe de vrouwen die wel sociale-emotionele steun ervaren deze verkregen hebben. Aan de hand van deze informatie kunnen handvatten worden gevonden om de positie van de sekswerker te versterken. Hiervoor dient er echter eerst inzichtelijk te worden gemaakt hoe sekswerkers de steun ervaren. Er is veel onderzoek gedaan naar stigmatisering rondom sekswerkers, maar nog geen onderzoek naar hoe/of zij dit zelf ook ervaren in privérelaties. In de literatuur wordt er veel geïnteresseerd in mogelijke gevolgen wat sekswerk met zich mee kan brengen, maar hier is nog nauwelijks praktijkonderzoek naar gedaan. Dit onderzoek wordt in de praktijk uitgevoerd, om zo dit onderwerp bespreekbaar te maken en meningen van sekswerkers zelf boven tafel te krijgen. De conclusies die voortkomen uit dit onderzoek neemt het Lectoraat Integrale Veiligheid mee bij het ontwikkelen van methodieken om deze weerbarstige doelgroep alsnog te bereiken en om adequate hulp te kunnen bieden aan deze doelgroep. Dit zal uiteindelijk bijdragen aan een realistischer beeld van sekswerkers en een positieverbetering voor deze doelgroep (Avans Hogeschool. z.j.)

3.4 Deelvragen

- Wat voor invloed heeft het meemaken van een life event, volgens de literatuur, op het verkrijgen van sociaal-emotionele steun?
- Hoe heeft, volgens de literatuur, een psychisch probleem invloed op het verkrijgen van sociaal emotionele steun?

3.5 Begripsafbakening

Sekswerker:

Iedereen die een seksuele handeling verricht tegen een financiële vergoeding (Van der Wagen, Daalder & Bijleveld, 2010).

Life-event:

Belangrijke, emotionele gebeurtenissen in iemands leven die een grote negatieve impact op iemand hebben (Thesaurus zorg en welzijn, z.j.).

Dierbaren:

Mensen met wie rechtstreeks min of meer duurzame banden worden onderhouden voor de vervulling van de dagelijkse levensbehoeften (Scheffers, 2014, p. 85).

Stipulatieve betekenis dierbaren:

Collega's, liefdesrelatie, vrienden en familieleden.

Sociaal-emotionele steun:

Interacties (wisselwerkingen) tussen mensen uit het sociale netwerk, zoals familie, vrienden, kennissen, collega's enz., die tegemoet komen aan sociale basisbehoeften in alledaagse situaties of bij problemen, de steun kan zowel emotioneel als praktisch zijn (Thesaurus zorg en welzijn, z.j.).

Psychisch probleem:

Het geheel van afwijkende emoties, gedachten of gedragspatronen dat wordt gekenmerkt door onder andere een storing in het functioneren en (persoonlijk) lijden (Jeffery, Nevid & Spencer 2016, p. 5).

4 Methodische verantwoording

4.1 Inleiding

In onderstaand hoofdstuk wordt de onderzoeksmethode toegelicht. De onderzoeksmethode is gekozen aan de hand van de vraagstelling. Er wordt toegelicht waarom er is gekozen voor een Q-methodologische studie en waarom deze passend is voor het onderzoek. Daarnaast is er ook gebruik gemaakt van een literatuuronderzoek om de validiteit van het onderzoek te vergroten. Door verschillende dataverzamelingsmethoden toe te passen is er namelijk sprake van triangulatie (Verhoeven, 2011).

4.2 Onderzoekstype

Bij de dataverzamelingsmethode die gebruikt wordt voor dit onderzoek wordt er zowel gebruik gemaakt van kwalitatieve als kwantitatieve onderzoeksmethoden. Er wordt gebruik gemaakt van de Q-methodologie (Q-studie) om antwoord te geven op de onderzoeksvraag (hierover meer in paragraaf 4.3).

‘Bij kwantitatieve methoden wordt gebruik gemaakt van cijfermatige (numerieke) informatie, gegevens in cijfers over objecten, organisaties en personen. Vervolgens worden statistische technieken gebruikt om een beschrijving van de resultaten te geven en om verwachtingen over de resultaten te toetsen.’

‘Bij kwalitatieve methoden wordt niet of nauwelijks met cijfermatige gegevens gewerkt. De studentonderzoeker voert onderzoek uit in het ‘veld’ (ofwel ‘in de werkelijkheid’). De studentonderzoeker is hierbij geïnteresseerd in de betekenis die onderzochte personen zelf aan situaties geven’ (Verhoeven, 2011, p.30). Voor dit onderzoek wordt er gebruik gemaakt van een statistische analyse, de Q-sort, om ervaringen en houdingen van sekswerkers te onderzoeken. Het onderzoek wordt ook deels kwalitatief omdat er na de Q-sort een kort interview met de sekswerkers wordt gehouden om hun rangorde toe te lichten. Hier krijgt de interviewer de mogelijkheid om door te vragen naar de keuzes die de respondent maakt in de rangordening (Jedeloo & Van Staa, 2009).

Q-methodologie is een onderzoeksmethode die geschikt is om onderzoek te doen naar opvattingen, belevingen en interpersoonlijke relaties, daarom sluit dit goed aan bij dit onderzoek. Daarnaast is er gekozen voor een Q-studie omdat deze goed aansluit bij de doelgroep. Sekswerkers willen vaak niet meewerken aan onderzoeken en interviews omdat ze vaak vrij gesloten zijn en niet gemakkelijk hun mening en opvattingen over een bepaald onderwerp geven. Daarnaast hebben zij meestal geen zin om tijd vrij te maken voor een lang interview. De Q-studie is een speelse manier om onderzoek te doen. Het leggen van het grid kost minder tijd en het concept van het stellen van vragen en het geven van antwoorden vervalt. De respondent gaat zelf aan de slag met de stellingen (M. Kennis, persoonlijke communicatie, 13 december 2018).

‘In een Q-methodologische studie wordt aan respondenten gevraagd om een set van stellingen betreffende het onderwerp van studie te rangschikken aan de hand van individuele instemming of voorkeur’ (Jedeloo & Van Staa, 2009, p. 6). Deze stellingen zijn voorafgaand aan het gesprek al bepaald en hoeft de sekswerker niet zelf te bedenken. Q-methodologie biedt hierin dus een oplossing, omdat het wel meningen en opvattingen achterhaalt, maar de respondent kan deze geheel naar eigen keus rangschikken.

4.3 Dataverzamelingsmethoden

4.3.1 Q-methodologie

De Q-studie bestaat uit 5 verschillende stappen

De eerste stap (concourse) van de Q-studie begint bij het bepalen van het onderzoeksontwerp en het verzamelen van meningen die mensen over dit onderwerp hebben. Deze meningen en perspectieven van mensen over een bepaald onderwerp worden uit verschillende bronnen gehaald. Zowel interviews (met experts, ervaringsdeskundigen of de doelgroep), als literatuur of uit (sociale)media zoals bijvoorbeeld blogs en forums. Belangrijk in deze stap is dat de verzameling zoveel mogelijk verschillende kanten van het onderwerp belicht. De gevonden informatie wordt uitgewerkt in stellingen en onder elkaar gezet, dit wordt ook wel de longlist genoemd.

De volgende stap is om de longlist in te korten tot een Q-set met hanteerbare uitspraken. Hierbij is het belangrijk dat dubbele uitspraken worden geschrapt en dat er geen onduidelijkheid over de stellingen kan bestaan. Er wordt dus geen gebruik gemaakt van dubbele ontkenningen e.d. De stellingen zijn eenduidig en voor iedereen te begrijpen (Jedeloo & Van Staa, 2009). Mijn Q-Set bestaat uit 35 uitspraken en is te vinden in bijlagen 1:

De laatste drie stappen van de Q studie vind je in paragraaf 4.4, 4.5 en 4.6.

4.3.2 Half gestructureerde interviews

Na het leggen van het grid wordt er een half-gestructureerd interview gehouden met de respondent. Dit wil zeggen dat de studentonderzoeker zich flexibel opstelt. Voorafgaand aan het interview zijn er een aantal topics (onderwerpen) die besproken dienen te worden vastgesteld, maar er is ook alle ruimte voor inbreng van de respondent (Verhoeven, 2011). Zo wordt er na het leggen van het grid

doorgevraagd op de invloed van het life-event en/of psychische problematiek op het verkrijgen van sociaal-emotionele steun van dierbaren. Daarnaast dient de rangordening van de stellingen toegelicht te worden door de respondent. Voornamelijk de uiteindes van het grid. De stellingen waar de respondent het het meest mee eens of meest mee oneens is. Deze stellingen hebben voor de respondent het meeste of juist minste betekenis. Deze informatie is belangrijk voor de factoranalyse (Jedeloo & Van Staa, 2009).

4.3.3 Literatuuronderzoek

Voor dit onderzoek is literatuurstudie één van de onderdelen van het vooronderzoek. Om tot een representatieve Q-set te komen wordt er informatie uit literatuur gehaald. De literatuurstudie draagt bij aan de (achtergrond)kennis van het onderwerp waar onderzoek naar wordt gedaan. Daarnaast worden de gekozen deelvragen beantwoord met literatuur. Normaal gesproken wordt er bij een Q-studie geen gebruik gemaakt van deelvragen. In deze studie is hier wel voor gekozen omdat de Avans Hogeschool ten minste één deelvraag als criterium stelt voor afstudeeronderzoeken (A. Verhagen-Braspennincx persoonlijke communicatie, 27 februari 2018). Daarom is er voor gekozen om de Q-studie te richten op de volgende vraag: Hoe ervaren sekswerkers sociaal-emotionele steun of het gebrek hieraan van hun dierbaren? Het literatuuronderzoek geeft antwoord op hoe een life-event en/of het ondervinden van een psychische problematiek invloed heeft op het verkrijgen van sociaal-emotionele steun. De bevindingen van het literatuuronderzoek staan beschreven in hoofdstuk 6. Paragraaf 6.3. In het hoofdstuk conclusie wordt er een koppeling gemaakt tussen de bevindingen uit de literatuur en de resultaten van de Q-studie. In het half-gestructureerde interview wordt er doorgevraagd naar de bevindingen die zijn gedaan in de literatuur, zodat deze kunnen worden getoetst in de praktijk.

4.4 Onderzoeksgroep

De derde stap van de Q-studie is de P-set. De P-set zijn de participanten (P). De respondenten die mee doen aan het onderzoek. De kern is niet het aantal deelnemers, maar de vertegenwoordiging van de verschillende gezichtspunten (houdingen of profielen) ten aanzien van het onderwerp van studie (Jedeloo & Van Staa, 2009).

De populatie waarover dit onderzoek uitspraken doet zijn sekswerkers in Nederland die een psychische problematiek hebben (gehad) of sekswerkers die een life-event hebben meegemaakt. Het is niet mogelijk om alle respondenten uit de populatie te ondervragen, maar zoals Brown (1980) zegt: 'Een klein aantal deelnemers (mits goed geselecteerd) heeft geen invloed op de resultaten omdat het primaire doel is om een typologie te identificeren en niet om de prevalentie van de typologie te testen' (Jedeloo & Van Staa, 2009, p. 6). Het primaire doel van de Q-studie is niet de generaliseerbaarheid naar een bredere populatie, maar de inhoudelijke generaliseerbaarheid (Jedeloo & Van Staa, 2009).

Wegens veiligheidsoverwegingen gaat de studentonderzoeker altijd met een medeonderzoeker naar de respondent toe. Deze medeonderzoeker heeft dezelfde vraagstelling, maar zij beperkt zich niet tot een groep waarbij er sprake is van een life-event of een psychische problematiek. Sprake van een life-event of een psychische problematiek is geen voorwaarde voor een sekswerker om deel te nemen aan het onderzoek. Wanneer er geen sprake is van bovenstaande valt de respondent in de onderzoeksgroep van de medeonderzoeker. Wanneer er wel sprake is van een life-event of een psychische problematiek valt de respondent in de onderzoeksgroep voor dit onderzoek.

Om tot een goed geselecteerde onderzoeksgroep te komen is het belangrijk dat er respondenten meedoen die verschillende gezichtspunten hebben ten aanzien van het onderwerp. Tijdens het vooronderzoek is de studentonderzoeker in gesprek gegaan met verschillende mensen uit het werkveld. Na afloop van de gesprekken is er gevraagd of zij zelf respondent willen zijn voor het onderzoek en of zij misschien mensen kennen die geschikt zijn voor het onderzoek. Door deze manier van benaderen van respondenten wordt er vooraf een selectie gedaan onder de respondenten, doordat de studentonderzoeker zelf een beeld heeft bij het gezichtspunt van de respondent, of omdat een derde een beeld heeft bij het gezichtspunt van deze respondent. Het overgrote deel van de respondenten is via deze sneeuwbalmethode benaderd. De overige respondenten zijn willekeurig geselecteerd (Verhoeven, 2011).

4.5 Meetinstrument

Wanneer er participanten zijn gevonden is het tijd voor de Q-sorting. Dit is de vierde stap van de Q-studie. In dit onderzoek is dat een face-to-face gesprek met een sekswerker. De Q-set wordt aan hen voorgelegd en er wordt aan de deelnemers gevraagd de kaartjes te sorteren in drie groepen:

- Meest belangrijk
- Minst belangrijk
- Neutraal/ niet van toepassing

Deze kaartjes worden vervolgens in het grid (zie bijlagen 2) gelegd. Het grid dwingt de deelnemers om de uitspraken ten opzichte van elkaar te wegen en keuzes te maken. Wanneer de respondent alle kaartjes in het grid heeft gelegd gaat de interviewer in gesprek met de respondent. Dit onderdeel is

cruciaal voor de analyse van het onderzoek. De respondent krijgt de kans om zijn/haar keuzes toe te lichten. Deze factoren worden meegenomen in de analyse.

4.6 Analyse

Wanneer alle interviews zijn afgenomen worden alle grids ingevoerd in het data-analyse programma: PQ-methode. Dit programma gaat op zoek naar correlaties tussen de rangschikking van respondenten en vormt daarin groepen die overeenkomen in uitspraken en hun belang daarbij. Deze clusters van correlaties zijn door middel van de factoranalyse te identificeren. Iedere factor representeert een groep van individuen met gelijksoortige gezichtspunten, gevoelens en ervaringen in relatie tot het onderwerp van studie. Dan dient er nog gekeken te worden welke factor relevant is voor de studie. Hierbij is kwalitatieve informatie uit de Q-sort, het gesprek na het leggen van het grid, onmisbaar. Zij geven de beweegredenen weer waarom respondenten de kaartjes op juist die manier hebben gelegd (Jedeloo & Van Staa, 2009).

In het interview na het leggen van het grid is er gekeken naar samenhangende, tegensprekende of opvallende uitspraken van de respondenten die mogelijk een factor kunnen zijn voor de studie. Om de betrouwbaarheid te verhogen zijn alle gesprekken met de respondenten opgenomen met een recorder. Tijdens het leggen van het grid worden er door de respondenten ook uitspraken gedaan die belangrijk kunnen zijn voor de analyse van de studie. Om overzicht te houden wie welke uitspraken heeft gedaan is er een logboek bijgehouden wanneer welk interview heeft plaatsgevonden.

4.7 Logboek

Tijdens het gehele proces is er een (onderzoeks)logboek bijgehouden om te voorkomen dat er aan het eind van het onderzoek een hele berg ongeordende informatie ligt. In dit logboek staan belangrijke informatie, keuzes en deadlines vermeld. Dit om wanneer nodig nog eens terug te kijken op de gemaakte keuzes en waar deze aan ten grondslag liggen. Het logboek is gesorteerd op de datum, fase van het onderzoek, gebruikte zoekvraag, link, relevantie inhoud en eventuele opmerkingen (Verhoeven, 2011).

5 Operationalisatie

5.1 Inleiding

De begrippen die gebruikt worden in het onderzoek moeten eenduidig zijn zodat er geen onduidelijkheid over kan ontstaan. Hiervoor is operationalisatie nodig. Hieronder staan je de stappen die doorlopen zijn.

5.2 De concours

Voor de eerste stap van de Q-studie, de concours diende er uitspraken vanuit verschillende gezichtspunten over het onderwerp verzameld te worden. Deze uitspraken werden breed verzameld (Jedelloo & Van Staa, 2009). Voor deze Q-studie zijn er gesprekken gevoerd met betrokkenen uit de praktijk zoals het Politie Controle Team, maar ook ervaringsdeskundigen vanuit verschillende sectors. Zo is er een gesprek gevoerd met een erotische masseuse, een high class escort en een exploitant uit de raamprostitutie sector. Er is gekozen om in gesprek te gaan met sekswerkers uit verschillende sectoren van de branche om op deze manier een compleet beeld te vormen over waarom deze vrouwen kiezen voor het vak, wat sekswerk inhoudt en wat dit voor impact heeft op leven van deze vrouwen. Daarnaast zijn er ook uitspraken uit interviews, forums, documentaires, vakliteratuur of andere media gehaald. Door deze manier van vooronderzoek werden verschillende gezichtspunten belicht. Deze uitspraken zijn onder elkaar gezet. Op deze manier is er een longlist van 121 uitspraken gevormd.

5.3 Bepalen van de Q-set

De tweede stap van de Q-studie is om de longlist in te korten tot een bruikbaar en representatief meetinstrument (Jedelloo & Van Staa, 2009). De studentonderzoeker heeft hiervoor alle uitspraken omgezet tot stellingen. Hierbij is er gebruik gemaakt van 'face validity'. Dit betekent dat er zoveel mogelijk gebruik is gemaakt van de bewoording van de oorspronkelijke bron, namelijk de taal. De taal van de doelgroep (Jedelloo & Van Staa, 2009). Vanuit daar is een selectie gemaakt. Eerst zijn dubbele of vergelijkbare uitspraken uit de longlist gehaald. Vervolgens zijn de onduidelijke uitspraken en uitspraken die niet aansloten bij het onderwerp verwijderd. Hierna bleven er nog ongeveer 50 uitspraken over. Deze uitspraken heeft de studentonderzoeker gesorteerd op onderwerp. Er kwamen uiteindelijk 6 onderwerpen naar voren: stigma, vertrouwen, openheid, liefdesrelaties, steun en opbrengst. Doordat deze verschillende onderwerpen naar voren kwamen en aangehouden worden voor het onderzoek is de Q-studie gestructureerd te noemen (Jedelloo & Van Staa, 2009). (Zie tabel 2). Omdat 50 stellingen te veel stellingen zijn voor een hanteerbare set is er voor gekozen om elk thema terug te brengen tot ongeveer 5-7 stellingen die het betreffende thema ondervingen. Deze voorlopige Q-set is voorgelegd aan een ex-sekswerker die bekend is met de Q-methodologie. Zij kent veel collega's uit verschillende sectoren van de branche en kan een juiste inschatting maken of de Q-set goed aansluit bij de doelgroep. Deze ex-sekswerker heeft wat tips gegeven over mogelijk andere bewoording die beter aansluit bij de doelgroep. Daarnaast gaf ze aan dat veel stellingen negatief gesteld werden. In het negatief stellen van de stellingen neem je je eigen vooroordelen mee over het thema. Daarnaast zou dit voor onduidelijkheid kunnen zorgen bij het sorteren van de kaartjes in de grid bij meest 'mee eens' en 'meest mee oneens'. De studentonderzoeker heeft de ex-sekswerker gevraagd of het positief formuleren van alle stellingen een oplossing was. De ex-sekswerker gaf aan dat dit ook niet de juiste oplossing was. In overleg met haar en de opdrachtgever is ervoor gekozen om de helft positief en de helft negatief te formuleren, maar wel op een manier dat er geen onduidelijkheid kan ontstaan over de stellingen.

De definitieve Q-set bestaat uit 35 stellingen. In de overweging voor het aantal stellingen is gekeken naar de doelgroep, de mogelijke psychische problematieken, het IQ en de concentratie van de doelgroep. Vanuit deze overwegingen en in samenspraak met de opdrachtgever is er een omvang van 35 stellingen tot stand gekomen. De Q-set is ook proef gelegd aan een ex-sekswerker om de laatste fouten en/of onduidelijkheden uit de set te halen.

Tabel 2: operationalisatie subthema's

Begrip	Definiëring	Thema's	Subthema's	Er moeten in de Q-set stellingen opgenomen worden over:
Ervaring	Het resultaat van hoe verwachtingen + belevingen tot elkaar in verhouding staan (Van Dijk, 2013) Voor dit onderzoek geldt dus; hoe de verwachtingen betreffende de sociaal-emotionele steun van dierbaren in verhouding staat tot de daadwerkelijk verkregen sociale-emotionele steun van dierbaren en de beleving daarvan. Vanuit het oogpunt van de sekswerker.	Sociaal-emotionele steun (voor definitie zie begripsafbakening)	Stigma	Stellingen om te meten of iemand (zelf)stigma ervaart. Stellingen over het openlijk uitkomen over je werk in relatie tot dierbaren en stellingen over projecties van anderen op sekswerkers.
			Vertrouwen	Om te meten of de sekswerker dierbaren heeft die zij volledig vertrouwt, zullen er stellingen worden opgenomen over de mate van verbondenheid met dierbaren.
			Openheid	In de Q-set worden stellingen opgenomen over de mate waarin sekswerkers eerlijk durven te zijn tegenover hun dierbaren over het werk.
			Liefdesrelaties	Er zullen stellingen worden opgenomen over de relationele sfeer en hoe sekswerkers deze beleven.
			Steun	Er zullen stellingen worden opgenomen over het feit dat de sekswerkers in staat zijn om voldoende steun te geven aan dierbaren en de wederkerigheid hiervan.
			Opbrengst	Er worden stelling opgenomen over de kwaliteiten die voorgekomen zijn uit het uitvoeren van het beroep in relatie tot dierbaren.

5.4 Bepalen van de P-set

Zoals in hoofdstuk 4.4 staat beschreven gaat het bij een Q-studie niet over het aantal deelnemers maar de vertegenwoordiging van het aantal gezichtspunten (Jedeloo & Van Staa, 2009). Om tot verschillende clusters van meningen te komen is een respondentengroep van minimaal 10 personen nodig. De respondenten zullen afkomstig zijn uit verschillende sectoren van de branche. Dit varieert van een high erotisch masseuse tot een escort van verschillende leeftijden uit verschillende steden/dorpen. Bij alle respondenten is er of sprake van een life-event en/of een psychische problematiek. Een overzicht van de respondenten kunt u vinden in bijlagen 3. Hiervoor is gekozen omdat er in de factoranalyse ook gekeken kan worden of de sector waarin de sekswerker werkzaam is invloed heeft op de sociaal-emotionele steun van dierbaren. De studentonderzoeker heeft ervoor gekozen om minimaal 10 tot maximaal 15 respondenten te onderzoeken. Dit is goed haalbaar binnen de gegeven tijd en is voldoende voor het clusteren van meningen voor de Q-studie. Daarnaast zullen er meer vrouwelijke deelnemers zijn dan mannelijke deelnemers. Dit komt omdat er meer vrouwen in de branche werken dan mannen (Ronde, 2010). Echter zijn mannen niet uitgesloten voor het onderzoek. De definitieve P-set (10 respondenten) is te vinden in bijlagen 3 Er hebben 9 vrouwen en 1 transgender deelgenomen aan het onderzoek.

5.5 De Q-sort-table en dataverzameling

Wanneer de Q-set en de P-set definitief is, is het tijd om de Q-set te gaan leggen. Het sorteren van de Q-set op het grid, wordt ook de Q-sort-table genoemd (Jedeloo & Van Staa, 2009). Om de betrouwbaarheid en de validiteit van het onderzoek te verhogen is er vooraf een instructie gemaakt zodat elke deelnemer dezelfde informatie krijgt en niet vooraf beïnvloed wordt. Deze instructie legt stapsgewijs uit welke stappen er ondernomen dienen te worden om het grid te vullen. De Q-set omvat 35 stellingen, daarom is ervoor gekozen om het grid in te delen van -3 (meest mee oneens) tot +3

(meest mee eens). Onder beide uiteindes, -3 en + 3, kan de respondent 2 stellingen kwijt. De volledige Q-sorts van alle respondenten zijn te vinden in bijlagen 4. Wanneer het grid volledig gevuld is wordt er aan de respondent gevraagd deze stellingen toe te lichten. Dit is noodzakelijk voor de interpretatie van de factoranalyse (Jedeloo & Van Staa, 2009). Tijdens het leggen van het grid en het toelichten van de stellingen zal er opnameapparatuur aan staan. Voorafgaand aan het interview wordt hier aan de respondent toestemming voor gevraagd. Deze toestemming is mondeling en wordt niet via een contact vastgelegd omdat het zetten van handtekeningen wantrouwen bij deze doelgroep kan opwekken (A. Verhagen-Braspennincx, persoonlijke communicatie, 27 februari 2018). Boven het grid staat de volgende vraag vermeld: Op wat voor manier ervaar ik steun van mijn dierbaren? Deze vraag komt overeen met de vraagstelling van dit onderzoek, maar is vereenvoudigd. Deze vraag staat boven het grid vermeld zodat de respondent tijdens het leggen van het grid nog kan terugblikken op de centrale vraag.

5.6 Analyse en interpretatie

Wanneer alle grids volledige zijn gelegd worden de grids overgenomen in het data-analyseprogramma: PQMethod. PQMethod is een speciaal softwareprogramma dat is ontwikkeld voor het analyseren van de Q-studie (Jedeloo & Van Staa, 2009). Het invoeren gaat via verschillende stappen. Allereerst dienen de stellingen ingevoerd te worden. De volgorde van de stellingen komt overeen met de nummering die te vinden is op de achterkant van de stellingen. Er is bewust gekozen om de stellingen aan de achterkant te nummeren. Wanneer de nummering van de stellingen aan de voorkant wordt geplaatst kan dit invloed hebben op de plek waar de respondent de stelling plaatst. De respondent kan bijvoorbeeld denken dat stelling 1 belangrijker is dan stelling 35. Vervolgens worden alle Q-sorts ingevoerd. Elke respondent krijgt een eigen naam. Beginnend met de R van respondent en een nummer vervolgens de eerste letter van de voornaam en de datum van het afnemen van het interview. Bijv. R1M2803. Vervolgens gaat het softwareprogramma de gegevens roteren en analyseren. De analyse van de gegevens wordt overzichtelijk weergegeven in een tabel en wordt door de studentonderzoeker geïnterpreteerd (Jedeloo & Van Staa, 2009). De Q-studie onderscheidt zich doordat zij via deze statistische techniek clusters ontdekken. Deze clusters zijn geen correlaties in variabelen, maar clusters in deelnemers ('by-person'-factoranalyse). Uitgangspunt van de Q-analyse is dat als ieder individu een volstrekt eigen voorkeur/visie zou hebben, de Q-sorts niet met elkaar correleren. Wanneer meerdere individuen de Q-sort op een vergelijkbare manier rangschikken, zijn er overeenkomsten tussen de voorkeur/visie van deze respondenten (Jedeloo & Van Staa, 2009).

6 Resultaten

6.1 Inleiding

In onderstaand hoofdstuk vindt u de resultaten van het verrichtte literatuuronderzoek en de Q-studie. In paragraaf 6.2 worden de resultaten van de Q-studie en de daaruit voortvloeiende half-gestructureerde interviews objectief uitgewerkt. In paragraaf 6.3 wordt een samenvatting van de literatuurstudie weergegeven. Het literatuuronderzoek geeft antwoord op de geformuleerde deelvragen. In hoofdstuk 7 wordt een koppeling gemaakt tussen de resultaten van het literatuuronderzoek en de Q-studie.

6.2 Resultaten Q-studie

In onderstaande paragraaf zullen de resultaten worden beschreven die voortgekomen zijn uit de gelegde Q-sorts van de respondenten. Elke respondent heeft zijn mening gerangschikt aan de hand van de stellingen. Van meest mee oneens (-3) tot meest mee eens (+3). Na de analyse van het statistische programma PQMethod zijn hier 3 groepen naar voren gekomen. Groep 1 bevat vijf respondenten en groep 2 en 3 bevatten beide twee respondenten. Eén van de respondenten valt buiten alle groepen (restgroep). Deze respondent wordt hieronder wel beschreven in de tabel, maar zal niet worden meegenomen in de uitwerking van de resultaten en de conclusie. Hieronder vind je een tabel waar overzichtelijk wordt weergegeven welke respondent in welke groep valt. In bijlage 3 vind je een uitgebreider overzicht van de respondentengroep

Tabel 3: overzicht respondenten

Respondenten	Leeftijd	Werkzaam als	Groep
Respondent 1	28	Escort	3
Respondent 2	48	Thuiswerkende escort	3
Respondent 3	42	Escort, raamdame, privédame en tippelzone	2
Respondent 4	56	Privédame	1
Respondent 5	53	Privédame	1
Respondent 6	35	Privédame en raamdame	Restgroep
Respondent 7	51	Masseuse	1
Respondent 8	66	Privédame	1
Respondent 9	52	Privédame	2
Respondent 10	29	Privédame	1

6.2.1 Factoranalyse

Iedere respondent heeft de 35 stellingen naar eigen keuze gerangschikt. Deze individueel gelegde Q-sorts vind je in bijlage 4. Deze Q-sorts zijn ingevoerd in het programma: PQMethod. Het softwareprogramma heeft een centroid-analyse toegepast. Dit betekent dat alle verzamelde data zijn geanalyseerd. Het statistische programma gaat op zoek naar gelijksoortige gezichtspunten en meningen (Jedelloo & Van Staa, 2009). Op basis van deze analyse zijn er drie verschillende groepen te herkennen. Dit betekent dat er drie groepen sekswerkers zijn die (ongeveer) dezelfde mening vertegenwoordigen over het ervaren van sociale-emotionele steun. PQMethod maakt op basis hiervan een ideale Q-sort voor elke groep. Deze is te vinden in bijlage 5. De stellingen van de ideale Q-sort is ingekleurd op thema zodat de duidelijke verschillen tussen de groep gemakkelijk te herkennen zijn. De drie verschillende groepen zijn als volgt te onderscheiden:

- Groep 1: de gesteunde open sekswerker
- Groep 2: de gesteunde zelfstandige sekswerker
- Groep 3: de afgewezen gestigmatiseerde sekswerker

Per groep is er gekeken waarop de groep zich onderscheidt. Er wordt gekeken met welke stellingen de groep het heel erg mee eens of oneens is. Deze stellingen scoren heel hoog of juist heel laag. Daarnaast is het halfgestructureerde-interview meegenomen om het 'karakter' van de groep te bepalen. De respondenten uit dezelfde groep tonen veel gelijkwaardigheid in standpunten waardoor ze in een groep vallen. Per groep zal toegelicht worden waarom de groep een bepaald standpunt vertegenwoordigt, wat karakteriserend is voor deze groep. Daarnaast zullen ook de overeenkomstige uitspraken weergegeven worden. Dit zijn de uitspraken waar alle drie de groepen het mee eens, oneens of neutraal blijken te zijn, uitspraken waarover consensus bestaat.

Groep 1: de gesteunde open sekswerker

Deze groep omvat vijf van de tien respondenten uit het onderzoek. Dit houdt in dat groep 1 het meest vertegenwoordigd is. Vier van de vijf vrouwen uit deze groep zijn werkzaam in een privéhuis en de andere vrouw is werkzaam als erotisch masseuse. Alle vrouwen in deze groep hebben een life-event meegemaakt in de vroege jeugd of als volwassene. Twee van de vijf respondenten uit deze groep hebben te maken gehad met huiselijk geweld en mishandeling binnen de liefdesrelatie; twee respondenten zijn in de vroege jeugd alleen opgegroeid doordat ze afgestoten zijn door beide ouders en de laatste respondent binnen deze groep is in de jeugd verwaarloosd.

Uitspraken waarmee respondenten het in deze groep (meest) mee eens of (meest) mee oneens zijn, zijn hieronder overzichtelijk weergegeven in een tabel. Deze uitspraken zijn kenmerkend voor groep 1.

Tabel 4: Overzicht: kenmerkende uitspraken groep 1 (voor de betekenis van de kleuren, zie bijlage 1)

+3	meest mee eens
23	Ik mensen om me heen heb die ik volledig kan vertrouwen
2	Ik me goed kan inleven in anderen
+2	Mee eens
4	Ik een gezonde liefdesrelatie kan aangaan
14	Ik openlijk uitkom voor mijn werk
16	Ik anderen emotioneel goed kan steunen
17	Ik het fijn vind om nieuwe contacten aan te gaan
28	Ik mijn mening durf te geven
-2	Mee oneens
7	Ik als minderwaardig word beschouwd
9	Ik moeite heb met intimiteit in mijn persoonlijke leven
19	Ik mezelf anders voordoe zodra mensen te dichtbij komen
24	Mijn sociale omgang met mensen belemmerd wordt
26	Ik me eenzaam voel
-3	Meest mee oneens
31	Mijn eventuele kinderen niet mogen weten dat ik dit werk doe
17	Ze financieel van mij willen profiteren

Enkele van deze kenmerkende uitspraken zullen hieronder nader toegelicht worden aan de hand van uitspraken van de respondenten uit deze groep.

Respondenten uit deze groep zijn van mening dat ze een gezonde liefdesrelatie aan kunnen gaan. De volgende uitspraak van een respondent bevestigt dit: (#4, +2)

'Ik heb de keuze voor dit werk samen met mijn man overlegd. Ik ben altijd heel geïnteresseerd geweest in seksualiteit, vandaar deze keuze. Mijn man staat er volledig achter. Hij is ook geïnteresseerd, soms vertel ik dingen die ik heb meegemaakt en kan ik hem ook tips geven. Ik vertrouw hem voor 200% en hij mij ook.'

Tevens geven de respondenten uit deze groep aan openlijk uit te komen (#14, +2)

'Ja, iedereen weet ervan. Ik schaam me er ook niet voor, daardoor zijn mijn contacten ook niet oppervlakkig. Ik heb een heel groot gezellig sociaal leven en kan met deze baan alles doen wat ik wil.'

Een standpunt waar de respondenten uit deze groep het het meest mee oneens zijn is dat de (eventuele) kinderen niet mogen weten dat zij dit werk doen (#31, -3). Iedereen binnen deze groep bevestigt dit standpunt, maar zij hebben hier andere redenen toe. In volgende twee voorbeelden wordt dit duidelijk.

Citaat 1: 'Mijn kinderen mogen het wel weten, maar nu nog niet. Ik heb nu een dochtertje van vier jaar. Ik ben heel open over mijn werk in mijn privéleven. Iedereen weet het dus mijn kind mag het ook weten. Nu is ze nog te jong om hiermee belast te worden, maar ik wil zeker niet dat ze het ooit van iemand anders hoort, dan vertel ik het liever zelf. Wanneer ze de juiste leeftijd heeft bereikt    lekker in haar vel zit dan vertel ik het haar.'

Citaat 2: 'Nou ik vind het heel belangrijk dat ik de ervaringen kan delen met anderen. Juist omdat er op dit beroep wordt neergekeken. Daarom vind ik dat heel belangrijk. Ik heb het bijvoorbeeld mijn dochter allemaal even heel netjes uitgelegd, en nu kijkt ze er heel anders tegenaan. Maar het blijft mijn keuze. Ik praat er niet teveel over. Wanneer je er niet open over bent moet je de hele tijd liegen. Dat heb ik in het begin ook wel gedaan maar ik liep vast in al die leugens.'

Veel kenmerkende uitspraken zijn ook onderscheidend voor deze groep. De onderscheidende uitspraken hoeven niet per definitie uitspraken te zijn waar de respondenten het mee eens of mee oneens zijn, dit kunnen ook neutrale uitspraken zijn. De onderscheidende uitspraken wijken dusdanig van de andere groepen af, dat het maakt dat de respondent in juist deze groep behoort.

Alle onderscheidende uitspraken van deze groep zijn hieronder weergegeven.

- 23: Ik mensen om me heen heb die ik volledig kan vertrouwen
- 4: Ik een gezonden liefdesrelatie kan aangaan
- 14: Ik openlijk uitkom voor mijn werk
- 25: Ik als volwaardig mens behandeld wordt
- 29: Iedereen een mening heeft over het werk dat ik doe
- 30: Mijn familie me steunt
- 15: Liefde en seks twee verschillende dingen zijn
- 6: Ik vrienden heb overgehouden aan het werk dat ik doe
- 31: Mijn eventuele kinderen niet mogen weten dat ik dit werk doe

Stelling 23, 25, 29 en 30 komen in alle drie de groepen terug als onderscheidende uitspraak, omdat deze dusdanig van elkaar verschillen. Deze stellingen worden hieronder toegelicht en bij groep 2 en 3 wordt terugverwezen naar onderstaande uitleg.

Respondenten uit groep 1 zijn het meest mee eens (+3) met de stelling 23: 'ik mensen om me heen heb die ik volledig kan vertrouwen'. Groep 2 is het hier ook mee eens zij scoren een +2, maar groep 1 scoort laag op deze stelling (-1). Stellingen waar groep 1 neutraal (0) op scoort zijn stelling 25, 29 en 30. Groep 2 scoort op de stelling 25: 'ik als volwaardig mens behandeld wordt' een +2 en groep 3 is het hier sterk mee oneens zij scoren een -3. Over de stelling 29: 'iedereen een mening heeft over het werk dat ik doe' scoort groep 2 een -1 terwijl groep 3 deze stelling sterk vertegenwoordigd met een +3. Stelling 30 is de opvallendste uitspraak. Groep 2 is het er sterk mee eens dat de familie hen steunt (+3), terwijl groep 3 het hier sterk mee oneens is (-3). Echter plaatst groep 1 deze stelling bij neutraal.

Daarnaast geeft groep 1 aan een gezonde liefdesrelatie aan te kunnen gaan (+2) terwijl groep 2 en 3 het hiermee oneens zijn (-2/-3). Ook geeft groep 1 aan openlijk uit te komen voor het werk (+2) terwijl groep 2 het hier lichtelijk mee oneens is (-1) en groep 3 hier neutraal (0) op scoort. Stelling 6: 'ik vrienden heb overgehouden aan het werk wat ik doen' plaatst groep 1 bij -1 terwijl beide andere groepen deze op neutraal (0) plaatsen. Daarnaast is groep 1 het er lichtelijk mee oneens (-1) dat liefde en seks twee verschillende dingen zijn terwijl groep 2 en 3 het hiermee eens zijn (+1/+2). Tot slot scoort groep 1 sterk mee oneens (-3) op de stellingen: 'mijn eventuele kinderen niet mogen weten dat ik dit werk doe' terwijl beide andere groepen deze op neutraal plaatsen.

Groep 2: De gesteunde zelfstandige sekswerker

Groep 2 omvat twee van de tien respondenten. De één is werkzaam als escort en heeft ook andere vormen van sekswerk gedaan zoals: raamprostitutie, prostitutie op de tippelzone en prostitutie in een privéhuis. De andere respondent binnen deze groep is werkzaam in een privéhuis. Beide respondenten hebben een life-event meegemaakt. Een respondent is in de jeugd verwaarloosd en daardoor weggelopen van huis op 15 jarige leeftijd. De ander heeft een heftige liefdesrelatie achter de rug die gepaard ging met een burn-out, waardoor zij heeft besloten om 7 jaar naar het buitenland te verhuizen. Uitspraken waarmee respondenten het in deze groep (meest) mee eens of (meest) mee oneens zijn, zijn hieronder overzichtelijk weergegeven in een tabel. Deze uitspraken zijn kenmerkend voor groep 2.

Tabel 5: Overzicht: kenmerkende uitspraken groep 2 (voor de betekenis van de kleuren, zie bijlage 1)

+3	Meest mee eens
30	Mijn familie me steunt
32	Ik iemand ben bij wie met terecht kan
+2	Mee eens
23	Ik mensen om me heen heb die ik volledig kan vertrouwen
25	Ik als volwaardig mens behandeld wordt
33	Ik wantrouwend ben geworden
28	Ik mijn mening durf te geven
2	Ik me goed kan inleven in anderen
-2	Mee oneens
7	Ik als minderwaardig word beschouwd
9	Ik moeite heb met intimiteit in mijn persoonlijke leven
17	Ze financieel van mij willen profiteren
19	Ik mezelf anders voordoe zodra mensen te dichtbij komen
26	Ik me eenzaam voel
-3	Meest Mee oneens
20	Mijn beeld van mannen is veranderd
4	Ik een gezonde liefdesrelatie kan aangaan

Enkele van deze kenmerkende uitspraken zullen hieronder nader toegelicht worden aan de hand van uitspraken van de respondenten uit deze groep.

Deze groep geeft aan dat hun beeld van mannen is veranderd (#20, -3). In onderstaand voorbeeld komt dit duidelijk naar voren:

'Mijn beeld van mannen is veranderd. Nee, alleen maar bevestigd het zijn nog steeds eikels. Mijn beeld van mannen is al heel lang zo. Ze zijn er, maar ik heb er gewoon moeite mee. Ik heb een relatie gehad die heel vervelend is geëindigd veertien jaar geleden. Ik mis intimiteit en aandacht. Een keer een arm om je heen maar ook de seksualiteit voor een deel. En dat maakt het ook dat ik dit werk wel kan doen. Ik vind die afstand toch wel heel prettig.'

Opvallend is dat groep 2 het sterk eens is met de stellingen die over steun gaan, zowel het ontvangen als het geven van steun. De respondenten uit deze groep geven aan veel steun te ontvangen van familie (#30, +3):

'Mijn ouders zie ik weinig, met mijn broertje heb ik goed contact. Ik heb hem verteld over mijn werk in de tijd dat ik was gestopt. Toen ik het vertelde zei hij: badass chick. Wat stoer van jou. Super cool. Nou dat had ik dus totaal niet verwacht. Ik heb jaren en jaren tegen mijn beste vrienden gelogen en dat was dus helemaal niet nodig. Dat was wel heel mooi. We hebben het vaak over mijn werk, net zoals over zijn werk en dan lachen we. Het is echt een schatje. Maar ook in privé situaties. We helpen elkaar waar nodig, maar we lopen niet de deur plat bij elkaar.'

Tot slot geeft deze groep aan mensen om zich heen te hebben wie ze volledig kunnen vertrouwen (23,+2):

'Ik kan eerlijk zijn, maar soms is het wenselijk voor jezelf om daar bepaalde grenzen in te stellen. Door deze vraag realiseer ik me dat juist dit werk bevestigt dat ik me veilig kan voelen bij mensen waarbij ik me altijd al veilig voelde. Mensen die ik volledig kan vertrouwen.'

Ook deze groep heeft stellingen waarop zij zich onderscheiden van de andere twee groepen. Sommige van deze stellingen zullen overeenkomen met de kenmerkende uitspraken.

Alle onderscheidende uitspraken van deze groep zijn hieronder weergegeven.

- 30: Mijn familie me steunt
- 32: Ik iemand ben bij wie men terecht kan
- 23: Ik mensen om me heen heb die ik volledig kan vertrouwen
- 25: Ik als volwaardig mens behandeld wordt
- 33: Ik wantrouwend ben geworden
- 29: Iedereen een mening heeft over het werk dat ik doe
- 20: Mijn beeld van mannen is veranderd

Stelling 23, 25, 29 en 30 zijn al uiteengezet bij de onderscheidende uitspraken van groep 1. Deze worden daarom ook niet nader toegelicht.

Naast deze stellingen is groep 2 ook onderscheidend in uitspraak 32: 'ik iemand ben bij wie men terecht kan.' Groep 2 is het sterk eens met deze stelling en scoort een +3. Beide andere groepen zijn het ook eens met deze stelling, maar minder dan groep 2. Groep 1 scoort een +1 en groep 3 een +2 voor deze stelling. Ook stelling 33: 'ik wantrouwend ben geworden' is onderscheidend voor groep 2. Groep 2 is het namelijk eens met deze stelling en scoort een +2, terwijl beide andere groepen het lichtelijk oneens zijn met deze stellingen (-1). Tot slot geeft groep 2 aan dat hun beeld van mannen niet veranderd is (-3), ook groep 1 en 3 zijn het oneens met deze stelling, zij scoren echter lager dan groep 2 (-1/-3)

Groep 3: de afgewezen gestigmatiseerde sekswerker

Ook groep 3 omvat twee respondenten welke beide werkzaam zijn als escort. Eén van deze respondenten is transgender, hij is begonnen als man en is nu werkzaam als vrouw. Deze groep heeft veel stellingen waarop zij zich onderscheiden van de rest. Zowel stellingen waar zij het mee eens als mee oneens zijn. Beide vrouwen uit deze groep zijn gediagnostiseerd met een psychische problematiek. De een borderline en de andere met een depressie.

Uitspraken waarmee respondenten het in deze groep (meest) mee eens of (meest) mee oneens zijn, zijn hieronder overzichtelijk weergegeven in een tabel. Deze uitspraken zijn kenmerkend voor groep 3.

Tabel 6: Overzicht: kenmerkende uitspraken groep 3 (voor de betekenis van de kleuren, zie bijlage 1)

+3	Meest mee eens
29	Iedereen een mening heeft over het werk dat ik doe
18	Seksualiteit bespreekbaar is
+2	Mee eens
17	Ze financieel willen profiteren van mij
26	Ik me eenzaam voel
19	Ik mezelf anders voordoe zodra mensen te dichtbij komen
15	Liefde en seks twee verschillende dingen zijn
32	Ik iemand ben bij wie men terecht kan
-2	Mee oneens
11	Ik voldoende mensen heb met wie ik mij nauw verbonden voel
8	Ik steun en waardering ontvang
4	Ik een gezonde liefdesrelatie kan aangaan
20	Mijn beeld van mannen is veranderd
33	Ik wantrouwend ben geworden
-3	Meest mee oneens
25	Ik als volwaardig mens behandeld word
30	Mijn familie me steunt

Enkele van deze kenmerkende uitspraken zullen hieronder nader toegelicht worden aan de hand van uitspraken van de respondenten uit deze groep.

Eén van de stellingen waar zij het sterk mee eens zijn, zijn de stellingen die te maken hebben met het stigma wat rust op het vak sekswerker. Zij zijn het eens dat iedereen een mening heeft over het werk wat zij doen (#29, +3). Een van de respondenten uit de groep zegt hier het volgende over:

'Ze hebben verschillende meningen en die zijn heel uiteenlopend. Zowel positief als negatief. Andere sekswerkers die vergelijkbare ervaringen hebben gehad zijn positief, maar anderen meestal niet. Ze hebben vaak een algemeen beeld over sekswerkers. Ze denken dat sekswerkers beperkt zijn. Psychisch beperkt. Of niet goed op school mee kunnen. Of dat ze lui zijn. Of dat het puur en alleen een snelle manier van geld verdienen is. Ze hebben verschillende beelden die heel vast zijn, maar die niet kloppend zijn.'

Naast deze stellingen geven zij aan zich erg eenzaam te voelen (#26, +2). Zij geven aan niet voldoende mensen om zich heen te hebben met wie zij zich nauw verbonden voelen (#11, -2).

'Ik vind die eenzaamheid wel heel belangrijk. Toch heb ik hem niet helemaal aan de buitenkant gelegd omdat de eenzaamheid nu iets vermindert. Maar omdat ik werk als thuiswerker kan ik het met niemand delen. Je hebt geen vrienden in het werk want je werkt helemaal alleen. Je kan dus je ervaringen niet delen en die vallen ook haast niet te delen, tenzij je met sekswerkers praat. Maar als thuiswerker praat je daar niet mee, want die ontmoet je niet. Ik vind die eenzaamheid heel erg. Je verwacht ook niet dat je daar zo in komt als je kiest voor dit werk.'

Stellingen over steun en waardering liggen helemaal aan de andere kant van het grid.

Beide respondenten geven aan geen steun en waardering te ontvangen (#8, -2) en specifiek geen steun van familie (#30, -3). Daarnaast ervaren zij dat zij niet als volwaardig mens worden behandeld (#25, -3) in onderstaande voorbeelden komt dit duidelijk naar voren.

'Als mensen het eenmaal weten, dan word je ontslagen. Dan krijg je geen hypotheek. Bij mij was naar buiten gekomen dat ik sekswerker zou zijn terwijl ik eigenlijk een hoge functie in het bankwezen had. Toen werd ik ontslagen en ik werd mijn huis uit gezet. Ik verloor mijn hypotheek. Ik verloor mijn accountant. Je mag zelfs niet meer in de jeugdcommissie van de tennisvereniging etc. Het is allemaal heel negatief. Dus dan blijkt dat je niet als volwaardig mens bestaat. Daarna wordt je natuurlijk afgewezen. Je hebt dan überhaupt geen contact. Families kunnen dat toch lastig accepteren. Daar zitten natuurlijk ook weer fases in. Fases van complete afwijzing, naar oppervlakkige relaties en waarschijnlijk zal dat ook wel weer een keer overgaan. Soms zitten zij in de fase van afwijzing naar acceptatie. Dat wisselt heel erg. Het is altijd hard om afgewezen te worden. Als het uitkomt word je écht door iedereen afgewezen. Het is echt verbazingwekkend wat ik allemaal heb meegemaakt. Ook allemaal gewoon in georganiseerd verband. Het is gewoon iedereen. Achteraf was het misschien een beetje naïef om het werk te gaan doen. Als je er zoveel afwijzing door krijgt, omdat het gewoon echt niet geaccepteerd wordt.'

'De invloed die mijn familie op mij heeft gehad, is dat ik te weinig steun heb gekregen. Bijvoorbeeld om naar school te gaan en om mijn rijbewijs te halen, maar ook financieel. Om kleding te kopen en om eten te betalen, dat moest ik allemaal zelf doen. Ik werd niet gedwongen, maar ik was wel genoodzaakt om te gaan werken. Dus ik koos voor sekswerk. Ik heb nooit steun gehad van mijn familie. Voor niks eigenlijk. Ze gingen nooit akkoord met het soort vrienden die ik maakte. De school waar ik naar toe ging. De soort kleding die ik droeg. Mijn uiterlijk. Waarom zouden ze akkoord gaan met prostitutie.'

Hetzelfde voor groep 1 en 2 geldt dat ook deze groep heeft stellingen waarop zij zich onderscheiden van de andere twee groepen. Dit zijn de volgende stellingen:

- 29: Iedereen een mening heeft over het werk dat ik doe
- 18: Seksualiteit bespreekbaar is
- 17: Ze financieel van mij willen profiteren
- 26: Ik me eenzaam voel
- 19: Ik mezelf anders voordoe zodra mensen te dichtbij komen
- 34: Deze contacten oppervlakkig zijn
- 7: Ik als minderwaardig word beschouwd
- 23: Ik mensen om me heen heb die ik volledig kan vertrouwen
- 11: Ik voldoende mensen heb met wie ik mij nauw verbonden voel
- 8: Ik steun en waardering ontvang
- 25: Ik als volwaardig mens behandeld word
- 30: Mijn familie mij steunt

Ook hier worden stelling 23, 25, 29 en 30 niet nader toegelicht. Kijk voor de toelichting bij onderscheidende uitspraken van groep 1.

Andere uitspraken waarop groep 3 zich onderscheidt is stelling 18: 'seksualiteit bespreekbaar is'. Groep 3 is het hier sterk mee eens (+3) terwijl beide andere groepen deze stelling bij neutraal (0) plaatsen. Daarnaast geeft groep 3 aan het gevoel te hebben dat anderen financieel van hen willen profiteren (+2). Groep 1 en 2 zijn het hiermee oneens (-3/-2). Ook stelling 19 en 26 zijn onderscheidend. Groep 3 is het ermee eens (+2) dat zij zich anders voordoen zodra mensen te dichtbij komen en zij geven aan zich eenzaam te voelen. Groep 1 en 2 zijn het hier beide mee oneens (-2). Daarnaast is groep 3 het er lichtelijk mee eens (+1) dat zij als minderwaardig worden beschouwd en dat contacten met dierbaren oppervlakkig zijn. Groep 1 en 2 zijn het met stelling 7 oneens (-2) en stelling 34 lichtelijk mee oneens (-1). Ook geeft groep 3 aan het oneens (-2) te zijn met de stelling: 'ik voldoende mensen heb met wie ik mij nauw verbonden voel'. Groep 1 scoort op deze stelling een 0 en groep 2 een +1. Tot slot is groep 3 onderscheidend op stelling 8: 'ik steun en waardering ontvang'. Zij zijn het oneens met deze stelling (-2). Groep 1 is het hier lichtelijk mee eens (+1) en groep 2 is neutraal (0) over deze uitspraak.

Overeenkomstige uitspraken:

Naast de uitspraken die kenmerkend zijn en de stellingen waarop de drie groepen zich onderscheiden zijn er ook stellingen waarin alle drie de groepen overeenkomen. Op onderstaande uitspraken scoren alle groepen laag. Dit betekent dat alle groepen deze stellingen bij licht mee eens (+1) neutraal (0) of licht mee oneens (-1) hebben gesorteerd.

		Groep 1	Groep 2	Groep 3
3	Ik bang ben om klanten tegen te komen	-1	-1	0
5	Ik open kan zijn over mijn werk	0	-1	-1
10	Ik me als persoon openstel naar anderen	+1	0	0
12	Ik eerlijk kan zijn	+1	0	0
21	Ik goed kan aansluiten bij anderen	0	+1	+1
22	Mijn vrienden me steunen	+1	+1	0
35	Ik ervaringen kan delen	0	0	+1

Daarnaast zijn er nog 2 stellingen die alle groepen op ongeveer dezelfde plek sorteren. Dit zijn stellingen die voor alle drie de groepen overeenkomen, maar wel zwaarder wegen dan bovenstaande stellingen. Deze stellingen worden gesorteerd bij (+2) mee eens of (+1) licht mee eens.

		Groep 1	Groep 2	Groep 3
16	Ik anderen emotioneel goed kan steunen	+2	+1	+1
28	Ik mijn mening durf te geven	+2	+2	+1

6.3 Resultaten literatuuronderzoek

Om antwoord te geven op de deelvragen is de gevonden literatuur geselecteerd op basis van relevantie. In onderstaande paragraaf staat de literatuur beschreven die antwoord geeft op de volgende deelvragen: *Wat voor invloed heeft het meemaken een life-event, volgens de literatuur, op het verkrijgen van sociaal- emotionele steun? En: Hoe heeft, volgens de literatuur, een psychisch probleem invloed op het verkrijgen van sociaal- emotionele steun?* Sommige delen uit het literatuuronderzoek zijn al eerder aangetipt in de analyse, in onderstaande paragrafen worden deze diepgaander uitgewerkt.

6.3.1 Psychische belasting van sekswerkers

In het onderzoek van Venicx & Vanwezenbeeck (2000) is naar voren gekomen dat veel sekswerkers aangeven dat het werk als psychisch belastend wordt ervaren. Het belastende is het altijd toneel moeten spelen, zowel tegenover klanten als in je privéleven.

Je moet klanten het gevoel geven dat jij de enige voor hen bent en in je privéleven moet je altijd liegen tegenover degene waar je het meeste van houdt (wanneer je een dubbelleven leidt). Maar ook als je geen dubbelleven leidt kan je niet bij de kapper vertellen over je werk, of wanneer iemand je vraagt naar je werk op een feestje, dan moet je altijd 'toevallig' even naar de WC omdat je niet openlijk over je werk kan praten (Persoonlijke communicatie, 17 april 2018).

Vrouwen geven aan diepgang te missen in het werk, want voor diepgang moet je je kwetsbaar opstellen en dat kan niet want dan overschrijd je de professionele grenzen. Grensbewaking is noodzakelijk in dit vak, maar tegelijkertijd erg belastend (Venicx & Vanwezenbeeck, 2000).

Het beroep als sekswerker wordt door iedereen verschillend ervaren. Dit is helemaal afhankelijk in welke sector je werkt, je persoonlijkheid en je beweegredenen om te gaan werken. Ook positieve dan wel negatieve ervaring met sekswerk speelt een belangrijke rol in het hebben van emotionele controle. Wanneer je als vrouw kiest voor sekswerk dan kan dit invloed hebben op de emotionele ontwikkeling, met name wanneer je sociale identiteit nog niet volledig ontwikkeld is (Venicx & Vanwezenbeeck (2000).

Sekswerk vraagt om stabiliteit en zekerheid, dit kan je pas bieden wanneer je sociale identiteit volledig is ontwikkeld. De sekswerker die gaat werken zonder de juiste emotionele controle kan sekswerk later zien als life event, of kernconflict. Het kan ook zo zijn dat er in de (vroege)jeugd een life-event heeft plaatsgevonden, waardoor er een identiteitscrisis is ontstaan. De gevolgen van het life-event uiteten zich dan pas op latere leeftijd. Venicx & Vanwezenbeeck (2000).

6.3.2 Kernconflicten

Zoals hierboven beschreven is het met name voor sekswerkers belangrijk dat je pas in het werk stapt wanneer je sociale identiteit volledig is ontwikkeld. Toch begeven veel vrouwen zich in het werkveld met te weinig emotionele controle. Dit kan komen door een identiteitscrisis. Een identiteitscrisis kan ontstaan door een kernconflict in de (vroege)jeugd die niet positief is doorlopen. Problemen die hieruit voortkomen kunnen pas op latere leeftijd aan het licht komen.

'Deze crisissen die een mens doormaakt bestrijken de gehele levensloop waardoor er altijd een crisis/kernconflict aanwezig is' (Saridemir, 2017, p. 20).

Wanneer je niet in staat bent om het kernconflict op te lossen heeft dit invloed op de sociaal-emotionele ontwikkeling. In het bijzonder wanneer er onopgeloste kernconflicten spelen in je (vroege)jeugd. Deze onopgeloste kernconflicten uiteten zich op latere leeftijd. Je bent dan minder goed in staat om kernconflicten die op latere leeftijd spelen positief te doorlopen. Deze kernconflicten hebben invloed op de levenstaak van de levensfase waarin zij zich voordoen zoals bijvoorbeeld: vertrouwen tegenover wantrouwen en intimiteit tegenover isolement. Deze levenstaken hebben op zichzelf weer invloed op het vormen van een sociaal netwerk en het reguleren van emoties (De Belie & Morisse, 2007).

6.3.3 Levenstaken

Zoals hierboven beschreven kunnen kernconflicten in de (vroege)jeugd nog uitwerkingen hebben op latere levensfases. Toch is ervoor gekozen om alleen de gevolgen van de adolescentie, volwassenheid en de middelbare leeftijd te omschrijven. Omdat de jongste respondent in de onderzoek 29 is en de oudste respondent 66. Dit sluit dus goed aan bij de respondentengroep en is haalbaar binnen de gestelde tijd. Wel zijn er respondenten die kernconflicten hebben meegemaakt in eerdere levensfases. Zij hebben nu dus ook moeite met het overwinnen van kernconflicten die behoren tot de levensfase waarin zij zich nu begeven.

Adolescentie: identiteit tegenover rolverwarring

Bij identiteit gaat het om het ontwikkelen van het ik. Om eigenschappen die de persoon uniek maken en het bewustzijn van deze eigenschappen. Bij rolverwarring weet de persoon niet goed wie zij is en is iemand nog zoekende naar haar identiteit. Degene weet niet welke rol bij haar past en hoe zij deze rol moet vormgeven. In deze levensfase gaat het om de zoektocht naar de eigen identiteit. Om uiteindelijk te ontdekken welke rol de persoon zichzelf toeschrijft (Zimbardo, Johnson & McCann, 2013).

Een belangrijk onderdeel van deze zoektocht naar de eigen identiteit is een stukje intimiteit. Hierbij kun je denken aan bijvoorbeeld je seksuele geaardheid of het al dan niet seksueel actief zijn (Craeynest, 2005). Een sekswerker denkt vaak anders over seksualiteit, omdat zij seks en liefde als twee verschillende dingen ziet. Seks is puur professioneel omdat hierbij geen emotionele verbintenis komt kijken. In dit voorbeeld van een ervaringsdeskundige komt dit duidelijk naar voren.

Seks is het zaadje, liefde is de bloem en compassie is het aroma. Dus uit seksualiteit kan wel liefde ontstaan, maar het hoeft niet altijd samen te gaan. Maar als je het bewust doet, je bewust seks hebt met iemand dan zou je met iedereen een liefde kunnen voelen. Dat zou voor mij het meest gewenst zijn. Als mensen elkaar niet willen bezitten uit afgunst en jaloezie. Maar dat aanraken, elkaar aankijken, gewoon lief zijn voor elkaar dat dat gewoon wordt geaccepteerd. Dat vind ik jammer van de westerse maatschappij (Persoonlijke communicatie, 13 april 2018).

Het kennis maken met intimiteit in de leeftijd die bij deze levensfase hoort als sekswerker kan dus een kernconflict veroorzaken (M. Kennis, persoonlijke Communicatie, 19 april 2018).

Volwassenheid: intimiteit tegenover isolement

De fase van de volwassenheid kenmerkt zich door de levenstaken van intimiteit tegenover isolement. In deze fase is het belangrijk dat je duurzame, intieme relaties aangaat. Wanneer je hier niet in slaagt zullen gevoelens van afzondering en eenzaamheid optreden waardoor iemand in een isolement kan raken. Het spanningsveld tussen het verlangen naar nabijheid en de angst voor de risico's en opofferingen die intimiteit met zich meebrengen is voortdurend aanwezig (Erikson, 1971). Wanneer de identiteit nog niet volledig is ontwikkeld zullen adolescenten en jong volwassenen de intieme relaties ontvluchten (Craeynest, 2005). De kwetsbaarheid die het intiem contact en intieme relaties met zich meebrengen zullen moeten worden overwonnen om deze levensfase juist te doorlopen. Wanneer dit niet lukt ontstaat er een crisis die kan leiden tot isolement en een gevoel van falen in het contact maken met belangrijke anderen in de omgeving (Zimbardo, Johnson & McCann, 2013).

Middelbare leeftijd: complexiteit tegenover stagnatie

Tot slot rest zicht de levensfase van de middelbare leeftijd die zich kenmerkt door complexiteit tegenover stagnatie. In deze fase staat vooral het zorg dragen voor de volgende generatie centraal. Het individu voelt zich in deze fase betrokken bij de sociale omgeving en de maatschappij, mits zij de levensfase van intimiteit tegenover isolement juist hebben doorlopen. 'Degenen die de eerdere crisis over identiteit en intimiteit echter niet naar tevredenheid hebben opgelost, komen vaak terecht in een zogenoemde midlifecrisis. Ze trekken de in het verleden gemaakte keuzes in twijfel en worden cynisch, star, of het andere uiterste, wentelen zich in zelfmedelijden en neigen tot roekeloos gedrag' (Saridemir, 2017, p. 22).

6.3.4 Psychopathologie onder sekswerkers

De volwassenenpsychiatrie bevestigt de theorie van Erikson (1971), zij stellen dat met name de levensfase van de volwassenheid drie levenstaken kent die allemaal te maken hebben met adaptie. Zowel persoonlijke adaptie, interpersoonlijke adaptie en sociale adaptie. Bij persoonlijke adaptie wordt er gezocht naar een balans in het creëren van een stabiele identiteit van zichzelf maar ook een stabiel beeld van de ander. Bij interpersoonlijke adaptie gaat het over het aangaan van intieme relaties in de omgeving waarbij er sprake is van wederkerigheid. Tot slot de sociale adaptie waarbij het sociaal functioneren in grotere groepen centraal staat. Wanneer zich een crisis voordoet op één van deze levenstaken zou dit persoonlijkheidsstoornis of een ontwikkeling daarvan tot gevolg kunnen hebben. (Bontekoe, Snellen & Verheul, 2009). Daarnaast komen psychische problemen zoals: depressie, angststoornissen, traumatische stoornissen, dissociatiestoornissen en stoornissen door het gebruik van middelen veel voor onder sekswerkers. Dit kan een gevolg zijn van het niet juist doorlopen van de levensfases waardoor er een identiteitscrisis is ontstaan (Claeys, 2012).

6.3.5 Beschermingsfactoren en risicofactoren

Zoals in de analyse wordt beschreven zijn er sekswerkers waarbij er een gebrek is aan sociaal emotionele steun wat tot gevolg heeft dat zij een verhoogd risico hebben op het ontwikkelen van psychologische problemen.

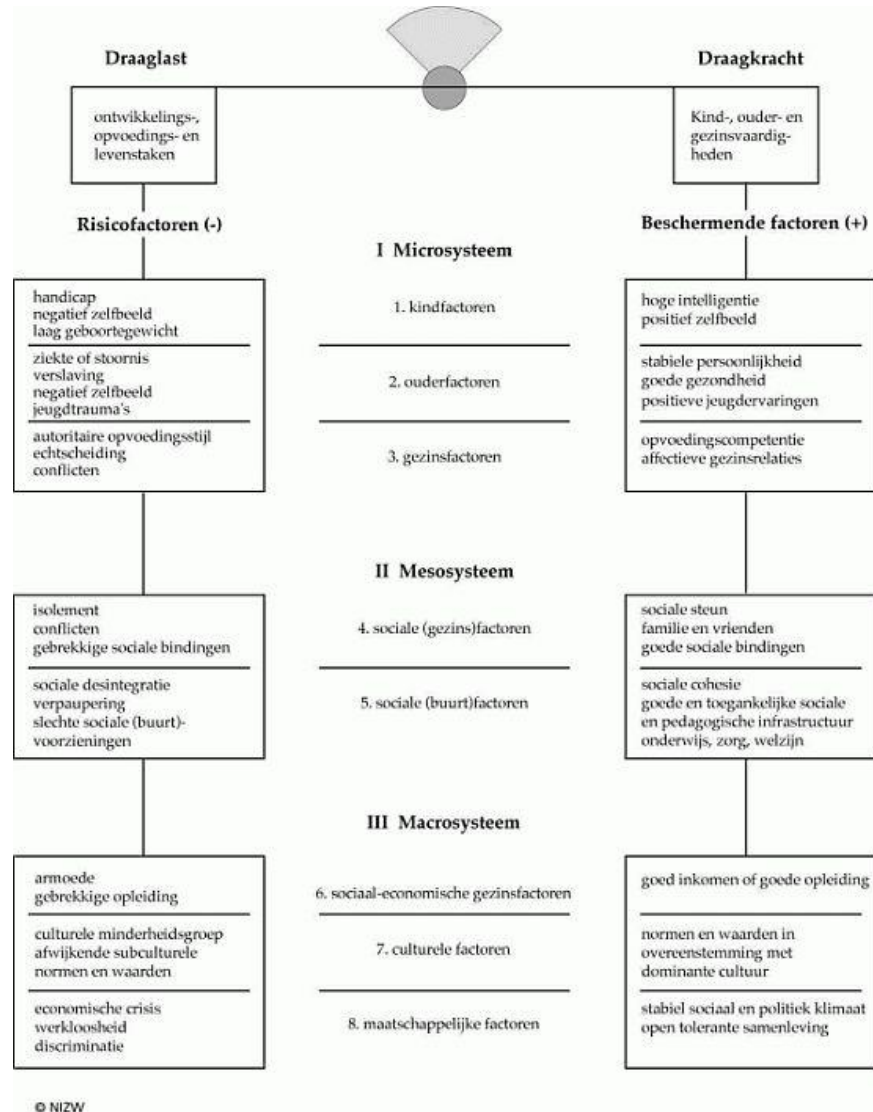
Of er daadwerkelijk problemen ontstaan, hangt af van de aanwezigheid of afwezigheid van risico- en beschermingsfactoren. Een beschermingsfactor is een factor die de kans op het ontwikkelen van de problematiek verlaagd een risicofactor verhoogd de kans op het ontwikkelen van een problematiek (Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming, 2015).

Risico- en beschermingsfactoren komen op verschillende niveaus terug. Zowel op micro- meso- en macroniveau. In figuur 1 zijn de verschillende risico- en beschermingsfactoren overzichtelijk weer gegeven.

Twee belangrijke begrippen in dit model zijn de draaglast en de draagkracht. De draaglast en de draagkracht moeten in balans zijn. Wanneer de draaglast groter wordt dan de draagkracht kunnen er problemen ontstaan. Dit kan voorkomen als de draagkracht afneemt, als iemand bijvoorbeeld ziek wordt, of als de draaglast verergert, door bijvoorbeeld een drukke periode of een heftige gebeurtenis (Nederlands jeugdinstituut, z.j.) Deze gebeurtenissen worden ook wel life-events genoemd. Life-events kunnen zowel positief als negatief zijn, Het krijgen van een kind kan bijvoorbeeld ook een life-event zijn. Kenmerkend voor een life-event is dat het levenspatroon van de betrokkene altijd ingrijpend verandert. Naast het aan of afwezig zijn van beschermings- en risicofactoren speelt ook het karakter en emotionele stabiliteit van het individu een grote rol (Jenner, 2003). Het is de combinatie van life-events en de mate van beschermende factoren van het individu die maakt dat een persoon kwetsbaar in het leven staat (Saridemir, 2017).

6.3.6 Sociale steun als beschermingsfactor

De mate waarin iemand sociale steun nodig heeft is van verschillende factoren afhankelijk. Wel is er bewezen dat sociale steun vooral belangrijk is in tijden van tegenslag en stress. Het ontvangen van sociale steun is een belangrijke factor in het sociaal welzijn van de mens. Volgens de filosofie van Aristoteles kunnen we niet gelukkig zijn wanneer anderen dat niet zijn. En geluk is het hoogste doel wat we nastreven in ons menselijk bestaan. Wij zijn gemeenschapswezens en wanneer je alleen je eigen geluk nastreeft zul je nooit oprecht gelukkig worden (De Brabander, 2008). Daarnaast heeft ieder mens de behoefte om ergens bij te horen. Ook wel de 'need to belong' genoemd. Mensen zoeken zekerheid in de bevestiging van anderen (Scheffers, 2014). De steun die wordt verkregen uit een sociaal netwerk is van grote invloed op de ervaren kwaliteit van leven. Zo blijkt dat een vitaal sociaal netwerk een beschermingsfactor is voor het ontstaan en overwinnen van problemen (Bomkamp & Zegering Hadders, 2008). 'Personen die sociale steun binnen hun omgeving ontvangen blijken minder kwetsbaar te zijn voor het ontwikkelen van psychologische stoornissen dan mensen die weinig sociale steun ontvangen' (Bomkamp & Zegering Hadders, 2008, p.6) Wanneer iemand een psychische problematiek heeft willen dierbaren vaak wel steun bieden maar vinden zij het lastig om deze persoon op de juiste manier te bereiken. Het samenleven met iemand die een psychische problematiek heeft brengt vaak veel (langdurige) stress met zich mee. Dierbaren van het individu met de psychische problematiek maken zich vaak zorgen over de gezondheid en het welzijn van het individu en de gevolgen daarvan. Daarnaast brengt de problematiek ook een zekere mate van angst met zich mee voor degenen die hier dagelijks mee te maken krijgen. Vaak kunnen dierbaren weinig doen wat schuldgevoelens, gevoelens van hopeloosheid

Figuur 1: balansmodel (Nederlands jeugdinstituut, z.j)

en wanhoop kan oproepen. Door deze stress kunnen onderlinge relaties tussen dierbaren en degene die de psychische problematiek ondergaat ernstig verstoord worden. Echter is sociale steun juist in deze moeilijke tijd onmisbaar (Soyez, 2006).

Sociale steun is dus een belangrijke buffer die de draaglast (psychische belasting en de stigmatisering) van het werken als sekswerker kunnen compenseren. Belangrijk om te melden is dat iemand zich in een hele steunende omgeving kan bevinden, maar nog steeds geen sociale steun voelt. Dit komt omdat het gaat om de daadwerkelijk waargenomen steun en niet om de hoeveelheid steun (Scheffers, 2014).

7 Conclusie

7.1 Inleiding

In onderstaand hoofdstuk zal er een koppeling gemaakt worden tussen de gevonden resultaten en conclusies die getrokken zijn uit de literatuurstudie en het gedane praktijkonderzoek aan de hand van de Q-studie. Aan de hand van de resultaten zal er een eindconclusie worden getrokken die antwoord geeft op de hoofdvraag van het onderzoek. Daarnaast zal er ook gekeken worden of het onderzoeksdoel bereikt wordt met de gevonden resultaten (Verhoeven, 2011).

7.2 Deelconclusies

Omdat er in dit onderzoek gekozen is voor twee literatuurdeelvragen kunnen er vanuit de resultaten van het verrichtte literatuuronderzoek conclusies worden getrokken die antwoord geven op de deelvragen. Deze deelconclusies vind je hieronder.

Deelvraag 1: Wat voor invloed heeft het meemaken van een life event, volgens de literatuur, op het verkrijgen van sociaal-emotionele steun?

Wanneer je een life-event meemaakt betekent dit niet direct dat dit invloed heeft op het verkrijgen van sociaal-emotionele steun. Zowel in positieve als in negatieve zin. Echter is het meemaken van een life-event wel een risicofactor en het verkrijgen van sociale steun een beschermingsfactor voor de kwetsbaarheid van een individu (Nederlands jeugdinstituut, z.j.) Wanneer mensen een life-event meemaken zou het wenselijk zijn dat zij een sociaal netwerk hebben die hen steun biedt om de draaglast van het life-event op te vangen. Kenmerkend aan een life-event is dat het levenspatroon van de betrokkene altijd ingrijpend verandert (Jenner, 2003). Het is de combinatie van life-events en de mate van beschermende factoren van het individu die maakt dat een persoon kwetsbaar in het leven staat (Saridemir, 2017). De theorie van Erikson (1971) duidt aan hoe mensen met crisissen omgaan. 'Wanneer er een verstoorde ontwikkeling, een crisis, plaatsvindt brengt dit stress met zich mee. Sociale steun is een belangrijke buffer voor het omgaan met stressvolle situaties' (Van der Padt & Venneman, 2010, p.214). Kortom het meemaken van een life-event heeft dus niet direct invloed op het verkrijgen van sociaal-emotionele steun, maar de aanwezigheid van sociaal-emotionele steun heeft wel invloed op het sneller herstellen van een life-event en de mate van kwetsbaarheid van het individu in deze stressvolle periode.

Deelvraag 2: Hoe heeft, volgens de literatuur, een psychisch probleem invloed op het verkrijgen van sociaal-emotionele steun?

Uit de literatuur blijkt dat mensen met psychische problemen vaak een klein sociaal netwerk hebben waardoor zij weinig steun ontvangen. Soms willen mensen in de omgeving wel steunen, maar weten ze vanwege het gedrag niet hoe ze het individu het best kunnen bereiken. Familie geeft het nogal eens op, vrienden van vroeger verdwijnen uit beeld en met professionele instellingen kan de cliënt niet goed uit de voeten. De meeste steun wordt ervaren door mensen uit de eigen subcultuur wat vaak weer niet wenselijk is voor het herstel van de psychische problematiek (Korevaar & Dröes, 2016, p. 403). Daarnaast is het zo dat het verkrijgen van sociale-emotionele steun het risico voor het ontwikkelen van een psychisch probleem verkleint (Bomkamp & Zegering Hadders, 2008, p.6.) De sociale-steun (draagkracht) kan de psychische kwetsbaarheid (draaglast) dus compenseren, waardoor iemand minder last ondervindt van zijn of haar psychische problematiek. Wanneer de sociaal-emotionele steun, de draagkracht, wegvalt kan dit de psychische problematiek weer doen verergeren. Steun is in het gehele herstelproces van het individu die de psychische problematiek ondervindt erg belangrijk. Echter is het een veel gehoorde klacht dat de steun afneemt als de crisis voorbij is, terwijl dan juist het herstel begint en de sociale-emotionele steun noodzakelijk is (Korevaar & Dröes, 2016, p. 140).

7.3 Eindconclusie

Hoe ervaren sekswerkers die een life event hebben meegemaakt en/of een persoonlijke psychische problematiek hebben (gehad) sociaal-emotionele steun of het gebrek hieraan van hun dierbaren?

- 1. De gesteunde open sekswerker**, geeft aan sociaal-emotionele steun te ontvangen van dierbaren en ervaringen te kunnen delen. Zij komen openlijk uit over hun werk en hebben niet de ervaring dat zij als minderwaardig worden beschouwd.

De dominante groep uit dit onderzoek is groep 1. Deze groep betreft vijf van de negen respondenten. Wat bijzonder is aan deze groep is dat iedereen in deze groep een life-event heeft meegemaakt in de vroege jeugd of als volwassenen, maar zij ervaren hier geen belemmeringen van in het werk of in het privéleven. Twee van de vijf respondenten uit deze groep hebben te maken gehad met huiselijk geweld en mishandeling binnen de liefdesrelatie; twee respondenten zijn in de vroege jeugd alleen opgegroeid doordat ze afgestoten zijn door beide ouders en de laatste respondent binnen deze groep is in de jeugd verwaarloosd. Zij hebben in de vroege jeugd een gebrek aan liefde ervaren of hebben een traumatische gebeurtenis meegemaakt in de liefdesrelatie met hun partner. Toch geeft deze groep aan dat zij een gezonde liefdesrelatie aan kunnen gaan en dat zij geen moeite te hebben met intimiteit in het

persoonlijke leven. De literatuur spreekt deze uitkomsten tegen. De literatuur wijst uit dat degenen die een crisis over identiteit en intimiteit hebben meegemaakt vaak terecht komen in een zogenoemde midlifecrisis. De kwetsbaarheid die het intiem contact en intieme relaties met zich meebrengen zullen moeten worden overwonnen om deze levensfase juist te doorlopen. Wanneer dit niet lukt ontstaat er een crisis die kan leiden tot isolement en een gevoel van falen in het contact maken met belangrijke anderen in de omgeving (Zimbardo, Johnson & McCann, 2013). Deze wetenschappelijke literatuur wordt niet bevestigd door het gedane praktijkonderzoek onder sekswerkers. Een mogelijke verklaring voor het verschil tussen hetgeen wat de literatuur uitwijst en het gedane praktijkonderzoek is dat deze groep sekswerkers een scala aan sociale contacten hebben waarop zij kunnen terugvallen. De gesteunde open sekswerker is volledig open over het werk naar dierbaren en anderen in de omgeving. Zij geven ook aan dat hun kinderen ook al weten dat zij dit werk doen, of later op de hoogte gebracht zullen worden. Daarnaast geven zij aan mensen om zich heen te hebben wie ze volledig kunnen vertrouwen en dat ze het ook fijn vinden om nieuwe contacten aan te gaan. Hun sociale omgang met dierbaren wordt niet belemmerd, ook niet door het werk wat zij doen. Vanwege deze onderscheidende kenmerken is de benaming: 'de gesteunde open sekswerker' tot stand gekomen.

- 2. De gesteunde zelfstandige sekswerker,** geeft aan sociaal-emotionele steun te ontvangen van hun dierbaren, maar hebben niet de behoefte om ervaringen te delen of veel contacten aan te gaan. Zo geven zij ook aan dat zij niet in staat zijn om een gezonde liefdesrelatie aan te gaan. Wel komen zij openlijk uit over hun werk.

Beide respondenten hebben een life-event meegemaakt waardoor zij erg op zichzelf aangewezen werden. De één is dusdanig verwaarloosd wat ertoe heeft geleid dat zij toen ze 15 jaar oud was is weggelopen van huis en wegens financiële nood de prostitutie in gestapt is. De ander heeft een heftige liefdesrelatie achter de rug die gepaard ging met een burn-out, waardoor zij heeft besloten om 7 jaar naar het buitenland te verhuizen. Bij terugkomst waren er niet veel contacten van vroeger over, waardoor het makkelijk was om de prostitutie in te stappen. Zij hoefde geen dubbelleven te leiden, omdat ze er met niemand over sprak. Deze groep heeft niet altijd behoefte aan sociaal-emotionele steun en is erg op zichzelf gericht. Wel geven zij aan sociaal-emotionele steun te ontvangen van dierbaren, met name van de familie. Deze groep heeft niet veel contacten, maar geven daarentegen aan zich niet eenzaam te voelen. Scheffers (2014) bevestigt deze uitkomsten. Zij geven aan dat het niet gaat om de hoeveelheid steun, maar om de daadwerkelijke ervaring van de steun. Het gevoel van zelfstandigheid komt duidelijk naar voren wanneer het gaat om een liefdesrelatie. Zij geven aan geen gezonde liefdesrelatie aan te kunnen gaan wanneer zij in dit werk zitten, maar zij hebben hier ook geen behoefte aan. Zij geven aan dat hun beeld van mannen niet veranderd is doordat zij in de seksbranche zijn gestapt, maar het beeld wat zij over mannen hebben is erg negatief. Hierdoor zijn zij wantrouwend geworden. Deze uitkomsten worden bevestigd door de literatuur van Erikson (1971). Het spanningsveld tussen het verlangen naar nabijheid en de angst voor de risico's en opofferingen die intimiteit met zich meebrengen is voortdurend aanwezig (Erikson, 1971). Erikson (1971) geeft aan dat je in de levensfase van de volwassenheid duurzame, intieme relaties moet aangaan. Wanneer je hier niet in slaagt zullen gevoelens van afzondering optreden. Het individu gaat hierdoor intieme contacten ontvluchten. Vanwege bovenstaande onderscheidende kenmerken is de benaming: 'de gesteunde zelfstandige sekswerker' tot stand gekomen.

- 3. De afgewezen gestigmatiseerde sekswerker,** geeft aan een gebrek te ervaren aan sociaal-emotionele steun door complete afwijzing door dierbaren.

De laatste groep is de enige groep die heel negatief is over de sociaal-emotionele steun die zij ervaren. Deze groep bestaat uit twee respondenten die beide gediagnostiseerd zijn met een psychische problematiek. De één borderline en de andere met een depressie. Zij hebben veel last van het stigma wat dierbaren op hen projecteren. Zo geven zij aan dat ze niet als volwaardig mens worden behandeld en iedereen een mening heeft over het werk wat zij doen. Deze groep respondenten komt niet openlijk uit voor het werk wat zij doen, maar zijn door anderen ge-out. Dierbaren van deze sekswerkers zijn erg geschrokken van het feit dat deze persoon sekswerk doet. Door dit stigma ervaren zij over het algemeen geen steun en waardering, maar specifiek geen steun van familie. De literatuur bevestigt dat het ontbreken van emotionele steun, het zich niet gewaardeerd voelen door de naaste omgeving en het hebben van weinig contact met vrienden en naaste familie factoren kunnen zijn, die op zichzelf het optreden van psychologische klachten bevorderen' (Garssen, Schreurs, Oei & Zwart, 1985, p. 556). Daarnaast geeft deze groep aan niet in staat te zijn een gezonde liefdesrelatie aan te gaan. Deze groep is wantrouwend geworden van de complete afwijzing van dierbaren. Een mogelijke verklaring voor het feit dat deze groep sekswerkers een complete afwijzing ervaart en daardoor een gebrek aan sociaal-emotionele steun is het feit dat beide sekswerkers een psychische problematiek hebben. Soms willen dierbaren wel steunen, maar weten ze vanwege het gedrag niet hoe ze het individu het best kunnen bereiken (Korevaar & Dröes, 2016). Deze vrouwen geven aan zich ook anders voor te doen wanneer mensen te dichtbij komen. Een van de redenen hiervoor is dat het voor hen voelt of mensen financieel

van hen willen profiteren. Deze afwijzing maakt het dat zij weinig contact hebben en zich erg eenzaam voelen. Dit eenzame gevoel wordt bevestigd door de literatuur. Het hebben van een klein of geen sociaal netwerk heeft een gebrek aan sociaal-emotionele steun tot gevolg. Hierdoor kan deze groep zich erg eenzaam gaan voelen en zich isoleren van de samenleving (Korevaar & Dröes, 2016, p. 403). Vanwege deze onderscheidende kenmerken is de benaming: 'de afgewezen gestigmatiseerde sekswerker' tot stand gekomen.

Er kan geconcludeerd worden dat er verschillende gradaties bestaan in het ervaren van sociaal-emotionele steun onder sekswerkers. De één ervaart meer steun dan de ander, maar de één heeft hier ook meer behoefte aan dan de ander. Zo blijkt dat sekswerkers met psychische problematieken meer behoefte hebben aan sociaal-emotionele steun, maar deze steun niet verkrijgen, waardoor gevoelens als eenzaamheid sterk aanwezig zijn. Daarnaast kan er geconcludeerd worden dat sekswerkers die openlijk uitkomen voor hun werk naar dierbaren in de omgeving meer sociaal-emotionele steun ervaren van hun dierbaren dan sekswerkers die ervoor kiezen alleen dierbaren of niemand op de hoogte te stellen van het werk dat zij doen. Wanneer dierbaren via andere wegen toch ontdekken dat deze persoon het werk doet kan dit een complete afwijzing tot gevolg hebben. Deze complete afwijzing heeft weer tot gevolg dat er geen duurzame, intieme relaties met belangrijke anderen aan worden gegaan, waardoor één van de levensfasen van Erikson (1971) niet juist doorlopen wordt. Hierdoor kan er een (identiteitscrisis) ontstaan. Sociaal-emotionele steun, van dierbaren, is hierbij weer de belangrijkste beschermingsfactor (Van der Padt & Venneman, 2010, p.214). Het wel of niet openlijk uitkomen voor het werk als sekswerker is dus de belangrijkste factor in het al dan niet ervaren van sociaal-emotionele steun van dierbaren. Er zijn sekswerkers die aan geven niet openlijk uit te durven komen voor het werk dat zij doen omdat zij bang zijn voor de afwijzing uit de omgeving. Echter geeft dit onderzoek aan dat juist de openheid over het werk sociaal-emotionele steun oplevert.

8 Discussie

8.1 Inleiding

In onderstaand hoofdstuk wordt er teruggekeken op het onderzoek aan de hand van de kwaliteitscriteria. De betrouwbaarheid, validiteit en bruikbaarheid van het onderzoek worden ter discussie gesteld. Er wordt gekeken wat er goed is gegaan en wat de studentonderzoeker anders had willen doen. Daarnaast wordt in onderstaand hoofdstuk de conclusie in een breder perspectief gezet. De conclusies worden onder de loep genomen om te evalueren wat deze conclusies betekenen voor het Lectoraat Integrale Veiligheid (Verhoeven, 2011).

8.2 Evaluatie onderzoeksproces en kwaliteitscriteria

8.2.1 Betrouwbaarheid

In elk onderzoek kunnen er toevallige fouten gemaakt worden. Hoe minder toevallige fouten er aanwezig zijn des te betrouwbaarder is het onderzoek (Verhoeven, 2011). Voor dit onderzoek is er gebruik gemaakt van verschillende manieren om de betrouwbaarheid van het onderzoek te vergroten. Er is gebruik gemaakt van meerdere onderzoekstechnieken, zowel literatuuronderzoek als Q-methodologie. Q-methodologie is tevens een combinatie tussen kwalitatief en kwantitatief onderzoek (Jedlloo & Van Staa, 2009). Door het inzetten van triangulatie wordt de betrouwbaarheid van het onderzoek verhoogd. De verkregen resultaten (uit het literatuuronderzoek) worden als het ware gecontroleerd in het gedane praktijkonderzoek, in dit geval aan de hand van de Q-methodologie. Ook is er gebruik gemaakt van een proefinterview, hierdoor kunnen de laatste fouten uit het meetinstrument gehaald worden, ook hierdoor wordt de betrouwbaarheid van het onderzoek vergroot. Het proefinterview is tevens een oefening voor de studentonderzoeker die zorgt voor een vlotte afname bij verdere respondenten (Verhoeven, 2011). Om zo goed mogelijk aan te sluiten bij de doelgroep is het proefinterview afgenomen bij een ex-sekswerker. Zij kan een juiste inschatting maken of het meetinstrument aansluit bij de doelgroep.

Daarnaast is de studentonderzoeker onbekend bij de respondentengroep. Dit maakt het dat de studentonderzoeker zo objectief mogelijk kan blijven tijdens het gesprek met de respondent. Hierdoor wordt de betrouwbaarheid verhoogd.

Tot slot zijn (bijna) alle gesprekken met de respondenten opgenomen met geluidsapparatuur. Hiervoor is toestemming gevraagd aan de respondent. Deze opnames zijn uitgewerkt. Zo kon er tijdens het verwerken van de resultaten nog terug worden gegrepen naar de afgenomen interviews en kan er geen verwarring ontstaan over uitspraken die gedaan zijn door de respondenten. Dit heeft de betrouwbaarheid verhoogd (Verhoeven, 2011). Echter gaven niet alle respondenten akkoord voor het opnemen van het gesprek. Wanneer een respondent liever niet wilde dat er gebruik werd gemaakt van opnameapparatuur zijn er schriftelijke aantekeningen gemaakt. De aantekeningen die de studentonderzoeker heeft gemaakt waren veelal citaten van de respondent. Er bestaat echter wel het gevaar dat zaken geïnterpreteerd kunnen worden door de studentonderzoeker, omdat de intonatie van het citaat komt te vervallen. Dit verlaagt de betrouwbaarheid (Verhoeven, 2011).

8.2.2 Validiteit

De validiteit van een onderzoek zegt iets over de geldigheid van het onderzoek. Een valide onderzoek is vrij van systematische fouten. 'Hoe minder fouten, hoe meer de resultaten een afspiegeling zullen geven van de werkelijkheid' (Verhoeven, 2011, p. 197).

Wanneer het gaat om interne validiteit, gaat het erom of we in staat zijn de juiste conclusies te trekken. Een kanttekening die geplaatst kan worden is dat sommige gesprekken met de respondenten in aanwezigheid van andere vrouwen of familieleden zijn afgenomen. Dit situatie leende zich er niet altijd voor om de respondenten één op één te spreken. Soms waren kamers bijvoorbeeld bezet, waardoor het gesprek in de gezamenlijke ruimte heeft plaatsgevonden. De kans bestaat dat de vrouwen antwoord gaan geven volgens een bepaald verwachtingspatroon, omdat het gesprek een gevoelig onderwerp aansnijdt. Door deze sociaal-wenselijke antwoorden neemt de interne validiteit van het onderzoek af (Verhoeven, 2011).

Daarnaast is het meetinstrument, wegens overlapping en onduidelijkheid, in de loop van het onderzoek nog één keer bijgesteld. Met als gevolg dat er niet altijd precies dezelfde Q-set is gebruikt, wat een vertekening van de resultaten kan opleveren. Ook moet de selectie van de respondenten ter discussie gesteld worden. Er zijn in het totaal tien respondenten onderzocht waarvan er zes werkzaam zijn in een privéhuis, één als erotisch masseuse en drie als escort. Eén van de vrouwen die werkzaam is binnen het privéhuis komt met geen enkele groep overeen waardoor zij in de restgroep valt. Dit kan iets zeggen over de respondent maar het zegt ook wat over het meetinstrument. Kennelijk is de Q-set niet divers genoeg geweest dat iedereen zijn mening erin kwijt kan, hierdoor neemt de interne validiteit van het onderzoek af. Er zijn wel verschillende vormen van sekswerk onderzocht, maar niet alle vormen, zoals bijvoorbeeld raamprostituees of webcamprostituees, zijn opgenomen in het onderzoek. Er zijn overwegend vrouwen onderzocht die werkzaam zijn binnen een privéhuis. Daarnaast is de respondentengroep relatief klein, waardoor twee van de drie groepen maar uit twee respondenten

bestaat. Dit maakt het dat de resultaten niet generaliseerbaar zijn naar de gehele populatie sekswerkers. Wanneer alle vormen van sekswerk opgenomen zouden worden in de geselecteerde respondentengroep zou de externe validiteit geoptimaliseerd kunnen worden. Bij externe validiteit gaat het er namelijk om dat de resultaten generaliseerbaar zijn voor de gehele populatie (Verhoeven, 2011). Echter is het voornaamste doel van de Q-studie de inhoudelijke generaliseerbaarheid en niet de generaliseerbaarheid naar een bredere populatie (Jedeloo & Van Staa, 2009).

8.2.3 *Bruikbaarheid*

Om de bruikbaarheid van het praktijkonderzoek zo hoog mogelijk te houden is de opdrachtgever zo nauw mogelijk betrokken geweest bij het onderzoek (Verhoeven, 2011). De opdrachtgever heeft deelgenomen aan de interviews en daar waar nodig kritische vragen kunnen stellen, zodat de kwaliteit van het interview verhoogd werd. Daarnaast kwam de kennisontwikkelingskring om de week bij elkaar. De opdrachtgever maakte deel uit van de kennisontwikkelingskring waardoor er feedback gevraagd kon worden op het onderzoeksopzet en later op de verwerking van de resultaten. De opdrachtgever heeft tenslotte de expertise omtrent deze specifieke doelgroep in huis.

Ondanks dat de interne en externe validiteit geoptimaliseerd had kunnen worden betekent dit niet dat de onderzoeksresultaten niet bruikbaar zijn. De resultaten kunnen wel als indicatief gezien worden. Dit onderzoek kan worden gebruikt voor verder onderzoek (Verhoeven, 2011). Zo lijken er aanwijzingen te zijn dat psychopathologie onder sekswerkers in verband staat met een gebrek aan sociaal-emotionele steun door een complete afwijzing van dierbaren, maar er is verder onderzoek nodig om dit uit te wijzen.

Daarbij heeft dit onderzoek positieverbetering van sekswerkers als hoofddoel gesteld. Het is daarom eerst belangrijk om te weten hoe deze vrouwen sociaal-emotionele steun ervaren. Wanneer er sprake is van een gebrek aan sociaal-emotionele steun is het van belang om te weten waar zij precies tegenaan lopen. De conclusies die voortkomen uit dit onderzoek neemt het Lectoraat Integrale Veiligheid mee bij het ontwikkelen van methodieken om deze weerbarstige doelgroep alsnog te bereiken en om adequate hulp te kunnen bieden aan deze doelgroep. Dit zal uiteindelijk bijdragen aan een realistischer beeld van sekswerkers en een positieverbetering voor deze vrouwen.

Tot slot heeft dit onderzoek een nieuwwaarde, omdat er al veel onderzoek is gedaan naar het stigma wat rust op het sekswerk, maar niet naar de ervaring van sociaal-emotionele steun onder sekswerkers. Er zijn sekswerkers die aan geven niet openlijk uit te durven komen voor het werk dat zij doen omdat zij bang zijn voor de afwijzing uit de omgeving. Echter geeft dit onderzoek aan dat juist de openheid over het werk sociaal-emotionele steun oplevert en deze steun draagt weer bij aan een beter psychosociaal welbevinden van het individu (De Brabander, 2008).

9 Aanbevelingen

9.1 Inleiding

Aan de hand van de resultaten en de daaruit voortgekomen conclusies worden er in onderstaand hoofdstuk aanbevelingen beschreven voor de beroepspraktijk. Eén van de aanbevelingen wordt uitgewerkt in een beroepsproduct welke te vinden is in hoofdstuk 10.

9.2 Creëren van kleinschalige huiskamer bijeenkomsten.

Uit het onderzoek is gebleken dat er een groep sekswerkers is die een gebrek aan sociaal-emotionele steun van dierbaren ervaart. Ook voor hen is het belangrijk ervaringen te delen. Sommige sekswerkers kiezen voor een dubbelleven en kunnen voor het delen van ervaringen niet terecht bij dierbaren. Anderen komen wel openlijk uit voor hun werk en worden door dierbaren afgewezen. Respondenten uit de afgewezen-gestigmatiseerde groep hebben aangegeven wel behoefte te hebben om ervaringen te delen met 'lotgenoten'. Beide respondenten uit deze groep werken als zelfstandig escort, zij komen hierdoor niet makkelijk in contact met andere sekswerkers. Dit contact met collega's is er in privéhuizen en seksclubs wel. Voor juist deze groep zelfstandigen is het belangrijk bijeenkomsten te organiseren waarbij zij ervaringen met elkaar kunnen delen. Dit soort bijeenkomsten bestaan wel, maar zijn vaak georganiseerd vanuit een belangenbehartigingsvereniging waarvan je lid moet zijn. Het lidmaatschap van z'n vereniging is vaak een te grote drempel voor deze vrouwen. Respondenten geven aan dat het dan voelt alsof je activistisch moet of wil zijn, terwijl dit helemaal niet de insteek is. De behoefte aan deze bijeenkomsten is aanwezig bij de vrouwen, maar wel in een kleinschalig informeel verband. Gewoon om een keer lekker te kletsen.

9.3 Kennisoverdracht

Een tweede aanbeveling is het delen van de kennis die is opgedaan in het gedane praktijkonderzoek in de vorm van een seminar. Voor dit seminar is het belangrijk dat ervaringsdeskundigen hun verhaal komen delen met de genodigden om informatie uit de eerste hand te verkrijgen. Daarnaast kunnen ervaringsdeskundigen het verhaal met meer passie overbrengen. Op deze manier kunnen we de vrouwen een stem geven en de buitenwereld een kleine inkijk geven in de wereld van het sekswerk. Daarnaast zullen de zes studentonderzoekers die afgestudeerd zijn voor het Lectoraat Integrale Veiligheid de resultaten en conclusies presenteren. Dit zal bijdragen aan het onderzoeksdoel, de positieverbetering van sekswerkers. Ook de opdrachtgever is bezig met een onderzoek binnen de seksbranche. Zij gaat haar resultaten presenteren in Sarajevo. De onderzoeksresultaten van de studentonderzoekers zullen hier gepresenteerd worden. In Sarajevo is prostitutie illegaal en in Nederland legaal (onder bepaalde voorwaarden). Het is daarom belangrijk om de opgedane kennis en de ervaringen van de vrouwen in Nederland te vertegenwoordigen zodat de positie van deze vrouwen internationaal verbeterd kan worden. Op deze manier bereiken de resultaten van het onderzoek een grote groep mensen en kan dit anderen weer aan het denken zetten.

9.4 Onder de aandacht brengen binnen de opleiding

De studentonderzoeker is een vierdejaars student van de opleiding Maatschappelijk Werk en Dienstverlening (Social Work). Wanneer je afstudeert van deze opleiding kun je gaan werken met uiteenlopende kwetsbare doelgroepen, zo kan een social worker ook te maken krijgen met de doelgroep sekswerkers. Echter wordt er in de opleiding weinig aandacht besteed aan deze zeer kwetsbare doelgroep, ondanks dat dit een doelgroep is waarbij er volgens onderzoek vaak meerdere problematieken spelen. Denk hierbij aan: drug/alcoholgebruik; traumatische ervaringen zoals: verwaarlozing, mishandeling of agressie etc. De studentonderzoeker ziet mogelijkheden om dit op verschillende manieren onder de aandacht te brengen binnen de Academie van Sociale Studies. Jaarlijks vindt er een doelgroepenmarkt plaats. Doel van deze markt is dat studenten zich gaan richten op een specifieke kwetsbare doelgroep en deze gaan presenteren op de markt. Het lijkt de studentonderzoeker een mooie stap om een groep studenten te laten focussen op de doelgroep sekswerkers. Daarnaast wordt er binnen de opleiding steeds meer gebruik gemaakt van ervaringsdeskundigen. Bij een aantal lessen zou een gastspreker uit het sekswerkveld een aanvullende bijdrage hebben. Denk hierbij aan de minor GGZ-Agoog waarbij er diep in wordt gegaan op stoornissen zoals PTSS of vakken waarbij het omgaan met diversiteit centraal staat. Juist bij deze doelgroep is het belangrijk dat je je eigen normen en waarden los kan laten. Ook is het mogelijk om sekswerk terug te laten komen in casussen waarmee gewerkt wordt. Wanneer er meer aandacht gegeven wordt aan deze toch wel specifieke doelgroep is de aankomend professional beter voorbereid op het beroepswerkveld. Daarnaast kunnen vooroordelen rondom sekswerk verbroken worden wat bijdraagt aan de positieverbetering van deze vrouwen en het omgaan met diversiteit van de student.

9.5 Vervolgonderzoek

Naast bovenstaande aanbevelingen zijn er nog een aantal aanbevelingen voor vervolgonderzoek. De studentonderzoeker beveelt aan om het onderzoek wat verricht is in breder perspectief te zetten. Het onderzoek wat is uitgevoerd is kleinschalig en de interne validiteit van het onderzoek kan in twijfel getrokken worden omdat het merendeel van de respondenten werkzaam is binnen een privéhuis. Om de validiteit te verhogen en daarmee de bruikbaarheid te vergroten beveelt de studentonderzoeker aan om het onderzoek grootschaliger uit te voeren met een goed geselecteerde steekproef waarin alle vormen van sekswerk zijn vertegenwoordigd.

Daarnaast lijken er aanwijzingen te zijn dat psychopathologie onder sekswerkers in verband staat met een gebrek aan sociaal-emotionele steun. Het is van belang om te weten waar de wensen en behoeften liggen van deze vrouwen met betrekking tot sociaal-emotionele steun. Zij geven namelijk aan wel behoefte te hebben aan deze steun. Deze behoefte kan wellicht in kleine mate worden opgevuld door hulpinstanties die dan samen met deze vrouwen kunnen kijken naar een mogelijke invulling van deze sociaal-emotionele steun bij andere belangrijke in de omgeving. Hiervoor zal er eerst in kaart gebracht dienen te worden in welke vorm deze vrouwen behoefte hebben aan sociaal-emotionele steun. Zodat professionals kunnen inspelen op deze behoefte.

10 Beroepsproduct

10.1 Inleiding

Naast het onderzoeksrapport is er door de studentonderzoeker toegewerkt naar een beroepsproduct welke relevant en bruikbaar is voor de beroepspraktijk.

10.2 De meerwaarde & verantwoording van het beroepsproduct

10.2.1 Seminar

Het onderzoek heeft tot doel om de positie van sekswerkers te verbeteren. Om dit te bereiken vindt er 28 juni een seminar plaats op de onderwijsboulevard te 's- Hertogenbosch. Tijdens dit seminar worden de onderzoeksresultaten gepresenteerd van alle afstudeeropdrachten binnen het Lectoraat Integrale Veiligheid die betrekking hebben op de seksbranche. Daarnaast zijn er ervaringsdeskundigen uit de praktijk uitgenodigd die hun ervaringsverhaal komen delen met de deelnemers om zo ook de doelgroep een stem te geven. Dit is belangrijk om awareness te creëren. Deze awareness is een kleine stap die er uiteindelijk voor kan zorgen dat sekswerk als normaal beroep wordt gezien én behandeld, waardoor ook deze vrouwen openlijk uit kunnen komen voor het werk dat zij doen zodat zij sociaal-emotionele steun kunnen ontvangen van dierbaren. Ook worden er tijdens het seminar situaties die de studentonderzoekers hebben meegemaakt nagebootst om de deelnemers mee te nemen in de wereld van het sekswerk. In bijlage 6 vind je de flyer en in bijlage 7 vind je een opzet voor een mogelijk programma van het seminar. Dit programma is nog niet definitief. Dit komt omdat de studentonderzoeker hiervoor afhankelijk is van de vijf anderen studenten die samen de kennisontwikkelingskring vormen. Begin juni zullen de studentonderzoekers hiervoor samen komen en 25 juni wordt er een oefenseminar georganiseerd om alle presentaties van de studentonderzoekers te bekijken en de puntjes op de i te zetten, zodat het doel (positieverbetering van sekswerkers) tot zijn recht komt. Omdat het seminar en de voorbereiding hiervan pas plaatsvindt na de gestelde deadline van het afstudeeronderzoek vindt u in bijlage 8 een PowerPoint die gebruikt zal worden om de onderzoeksresultaten van dit onderzoek te presenteren aan de genodigden. Daarnaast presenteert de opdrachtgever haar resultaten van het gedane onderzoek in Sarajevo. Ook de onderzoeksresultaten van de studentonderzoekers zullen hier gepresenteerd worden. In de ontwikkelde PowerPoint zullen de onderzoeksresultaten en conclusies kort en overzichtelijk weergegeven worden. Deze PowerPoint kan als leidraad worden gebruikt door de opdrachtgever die de onderzoeksresultaten gaat presenteren in Sarajevo. In Sarajevo is prostitutie illegaal en in Nederland legaal (onder bepaalde voorwaarden). Het is daarom belangrijk om de opgedane kennis en de ervaringen van de vrouwen in Nederland te vertegenwoordigen zodat de positie van deze vrouwen internationaal verbeterd kan worden. Iedereen is welkom. Mensen uit de praktijk zijn uitgenodigd, denk hierbij aan sekswerkers die deel hebben genomen als respondent voor één van de onderzoeken, maar ook eigenaars van privéhuisen of gastsprekers die hebben deelgenomen aan de kennisontwikkelingskringen. Verder worden ook professionals uitgenodigd (GGD, politie, maatschappelijk werk, mensen uit de politiek etc.) Daarnaast zullen er ook familie en vrienden van de studentonderzoekers aanwezig zijn. Hiervoor is gekozen omdat er vaak verbaasd gereageerd werd wanneer studentonderzoekers vertelden over de gekozen afstudeeropdracht. Het is lastig uit te leggen wat er precies onderzocht werd aan mensen die in het dagelijks leven niet in aanraking komen met de doelgroep en om hen mee te nemen in de ervaring die opgedaan werd. Het overbrengen van de ervaringen die werden opgedaan in gesprek met deze vrouwen is een onmogelijke opgave omdat de inspiratie en passie van deze vrouwen dan ontbreekt. Juist voor familie en vrienden is het belangrijk om deel te nemen aan het seminar. Ervaringen uit het werkveld worden gedeeld, waardoor het (stereotype)beeld van deze mensen kan worden doorbroken of aangescherpt. Daarnaast krijgen zij een kleine inkijk in de wereld waar de studentonderzoekers een half jaar aan hebben gewerkt.

10.3 Verhouding tot de verkregen feedback

Om aan te tonen dat het beroepsproduct relevant en bruikbaar is voor de beroepspraktijk is er feedback gevraagd aan de beroepspraktijk. Deze feedback gaat zowel over de bruikbaarheid als over de kwaliteit van het ontwikkelde beroepsproduct. De feedback van de opdrachtgever is hieronder weergegeven:

Maria Kennis: 24-5-2018

Hoi Marieke,

Wat betreft het programma voor het seminar:

Dat ziet er op zich aantrekkelijk uit met het programma op hoofdlijnen. Wel zou ik het ervaringsverhaal van een sekswerker tot één beperken (en niet twee), omdat het al heel fijn is als dat met een vrouw gaat lukken. Ik wil proberen of S. kan en ik hoop dat dat lukt. Dus dat zou ik minder prominent maken. De presentaties per tweetal zijn prima weergegeven.

Ook op de flyer voor familie e.d. dus 'ervaringsverhaal' in plaats van in meervoud. Dit ziet er wel erg aantrekkelijk en mooi uit!

De start is echt om 9.30 en de inloop vanaf 9.15. Het rollenspel beter 'sketch' noemen. Wel zou ik graag afsluiten met een dialoog met het publiek, bijvoorbeeld door middel van stellingen, door jullie voorbereid. En zodat het publiek hun vragen kan stellen. Dus ongeveer een half uur op het einde.

Wat betreft de toelichtende tekst:

Goed dat jullie inspelen op de stereotype beeldvorming die het verdient om doorbroken te worden. Verder worden ook professionals uitgenodigd (GGD, politie, maatschappelijk werk, mensen uit de politiek etc.).

De PowerPoint ziet er erg verzorgd uit, bevat heldere informatie op hoofdlijnen.

De geboden inkt maakt benieuwd naar wat jullie gaan vertellen.

Een creatieve afsluiting, is dat jullie eigen tekst? (en in het geval dat het van een auteur is, vermelden).

Met hartelijke groet,

Maria Kennis

Hogeschooldocent

Interne vertrouwenspersoon voor medewerkers en studenten

Ik ben content met de verkregen feedback en ik kan me er goed in vinden. De kleine aanpassingen zoals het vermelden van de auteur en het aanpassen van het programma zijn doorgevoerd. Deze aanpassingen zijn terug te vinden in de bijlagen. Door de feedback van Maria zijn de laatste puntjes op de i gezet. Daarnaast ben ik zelf ook erg trots op de vormgeving van de flyer en de PowerPoint, hier is veel aandacht aan besteed en dit wordt ook gezien door Maria. Dit doet me goed. De PowerPoint presentatie trekt meteen de aandacht, maar vraagt wel om toelichting. De toelichting zal gegeven worden op het seminar. De toelichting is bewust niet toegevoegd aan de presentatie om het overzichtelijk te houden. Echter zijn de belangrijkste resultaten en conclusies wel terug te vinden op de PowerPoint presentatie zodat dit voor de opdrachtgever ook te herleiden is. Het presenteren van de onderzoeksresultaten is een erg zakelijk stuk van het seminar, echter zal de gehele sfeer van het seminar toegankelijk en informeel zijn. Lisa en ik vonden het daarom fijn om af te sluiten met een gedicht om dit onderdeel iets minder formeel te maken. De creativiteit hiervan wordt door de opdrachtgever gewaardeerd. Ook is een dialoog toegevoegd in het programma. Lisa en ik gaan dit oppakken met de andere studenten uit de kennisontwikkelingskring. Kortom het doel van het beroepsproduct is om de kennis over te dragen naar een groter publiek. De resultaten zijn duidelijk weergegeven zodat deze gemakkelijk overdraagbaar zijn. Hierdoor is het beroepsproduct bruikbaar en is de kwaliteit hoog.

11 Reflectie

11.1 Inleiding

In onderstaand hoofdstuk wordt er kritisch gereflecteerd op de onderzoekende houding, onderzoeksvaardigheden en het verloop en uitvoering van het onderzoek. Voor het schrijven van een passende reflectie is er gebruik gemaakt van het reflectiemodel van Korthagen (Schop, z.j.). De onderzoeker heeft ervoor gekozen niet alle stappen per stap uit te werken. Wel zijn de vragen die horen bij elke stap gebruikt om de reflectie vorm te geven.

Om goed te kunnen reflecteren is het belangrijk dat ik een duidelijk beeld heb over wat een onderzoekende houding voor mij betekent. De definitie van een onderzoekende houding die voor mij allesomvattend is, is de definitie van Van der Rijst (2009) uit het boek 'een onderzoekende houding' (Van den Herik & Schuitema, 2016). Namelijk: **kritisch zijn, willen begrijpen, willen bereiken, willen delen, willen vernieuwen en willen weten** (Van der Rijst, 2009). Al deze onderdelen zullen in onderstaande reflectie aan bod komen.

11.2 Reflectie onderzoekende houding

Voordat ik op zoek ging naar een passende afstudeeropdracht heb ik mezelf verschillende dingen afgevraagd. Wat vind ik interessant? Waar wil ik graag een bijdrage aan leveren? Waar wil ik meer over weten? Waar ben ik nieuwgierig naar? En welke opdracht sluit aan bij mij als persoon? Deze vragen die ik mezelf stelde komen overeen met fase 1 van Korthagen: het handelen (Schop, z.j.): Ik bevond me in de luxe positie dat ik kon kiezen uit twee verschillende opdrachtgevers. Eentje binnen het GGzE en de ander voor het lectoraat Integrale Veiligheid. Ik heb erg lang getwijfeld welke opdracht mijn afstudeeropdracht zou worden. De GGZ relevantie die ik nodig had voor het behalen van de GGZ-registratie lag erg voor de hand bij de opdracht van het GGzE. Na veel twijfelen heb ik er toch voor gekozen om deze opdracht te laten schieten. Onderzoeken is namelijk niet mijn sterkste punt en daarom vond ik het erg belangrijk om iets te onderzoeken waar ik ook oprecht in geïnteresseerd was. Iets waarmee ik me 5 maanden bezig kon houden, zonder mijn interesse te verliezen. Dit was de doelgroep sekswerkers. Veel televisie documentaires als Johanneke in de Prostitutie trokken mijn aandacht. De verhalen en achtergronden van deze vrouwen inspireerde mij en riepen vragen bij mij op. Ik heb naar mijn gevoel geluisterd en besloten om mijn afstudeeronderzoek te richten op de seksbranche. De complexiteit en onbekendheid omtrent deze doelgroep sprak mij aan. Hier kwam kenmerk 6 van Van der Rijst (2009) naar voren: het '**willen weten**'. Daarnaast was het voor mij een uitdaging om de GGZ-registratie te behalen binnen dit afstudeerproject. Deze uitdaging ben ik aangegaan. Er is weinig wetenschappelijke literatuur te vinden rondom psychopathologie onder sekswerkers, des te meer reden voor mij om juist deze doelgroep te onderzoeken.

In februari startte het echte onderzoeken voor mij. De afgelopen 4 jaar heb ik erg opgezien tegen het laatste onderdeel van de studie: het afstuderen. Het voelt voor mij als een hele grote opdracht, met weinig houvast en structuur. Waar moet ik beginnen? Doe ik het wel goed? Dit zijn vragen die de afgelopen vijf maanden constant door mijn hoofd hebben gespoekt. Naast de begeleide bijeenkomsten heb je weinig om op terug te vallen waardoor je echt op jezelf aangewezen bent. Ik vond het daarom heel erg prettig om deze rollercoaster samen met een medestudent te ondergaan. Toen ik had gekozen voor de opdracht binnen het Lectoraat Integrale Veiligheid en samen met de opdrachtgever aan het sparren was over de signalen die spelen binnen de prostitutie gaf de opdrachtgever aan dat de meeste onderzoeken binnen de seksbranche in duo's worden gedaan i.v.m. de veiligheid. Ik hoefde niet lang na te denken wie ik zou willen betrekken bij deze afstudeeropdracht. Lisa van Sleuwen. Lisa is een medestudent die altijd al erg geïnteresseerd was in mijn afstudeeropdracht en een student waarmee ik fijn kon samenwerken. Daarnaast hebben Lisa en ik ook veel persoonlijke kenmerken en interesses die overeenkomen wat deze samenwerking bevordert. Dit voelde als een hele opluchting. Met z'n tweeën weet je immers meer dan alleen. Maar dan? Waar begin ik? Ik was heel erg op zoek naar structuur waar ik maar geen grip op kreeg. Het enige dat ik wel zeker wist is dat ik met deze vrouwen het gesprek aan wilde gaan, de diepte in wilde gaan en wilde weten hoe zij het werk ervaren in plaats van me los te laten op allerlei projecties die anderen over deze doelgroep hebben. Op dat moment kwam er een melding op BlackBoard. Het afstuderen met de Q-methodologie. Ik schreef me in voor deze workshop. Ik was benieuwd en de opdrachtgever had dit al een aantal keer laten vallen. Dit was precies wat ik zocht: een methode waarmee je ervaringen en belevingen kan meten, met een zekere vorm van structuur. Ik was meteen enthousiast en legde het voor aan de opdrachtgever, ook zij was direct enthousiast. Q-methodologie wijkt echter wel af van de 'normale' vorm van onderzoeken met een vragenlijst of enquête. Toch weerhield dit mij niet om voor deze vorm te kiezen. Kenmerk 5 het '**willen vernieuwen**' komt in deze keuze sterk terug (Van der Rijst, 2009).

Hierna ging ik een analyse schrijven, over een doelgroep waar ik zelf nog nooit mee te maken heb gehad. Ik vond het belangrijk om verschillende documentaires te kijken om me voor te bereiden op deze doelgroep. Echter kom ik hier na vijf maanden erg van terug. In veel series wordt alleen de duistere kant van het beroep beschreven. Mijn beeldvorming over deze vrouwen was hierdoor erg

misplaatst. De kennisontwikkelingskring heeft mijn beeldvorming erg aangescherpt. Ik kan me nog heel goed herinneren dat ik de eerste keer thuis kwam na een gesprek met een dame en ik thuis probeerde uit te leggen welke ervaring ik had opgedaan. Ik schrijf hierover het volgende in het logboek:

Zo veroordelend dat ik naar binnen ging en zo on-veroordelend dat ik naar buiten stapte. Inspiratie, bewondering maar vooral respect voor deze vrouw zijn de eerste dingen die in mij opkomen. Daarnaast roept het vragen op als; Waarom wordt altijd maar de duistere kant van het beroep belicht terwijl er ook een hele mooie kant is van dit beroep? Tegelijkertijd vraag ik me af of ik mezelf wel zo open kan stellen voor seksualiteit als dat ik voorheen heb gedacht. Kan ik me wel hard maken voor deze doelgroep als ik zelf zo vol zit met vooroordelen die in dit gesprek niet bevestigd worden? Daarnaast geeft dit me meteen weer een gevoel van noodzaak. De noodzaak is er de positie te verbeteren van deze zelfstandige hardwerkende vrouwen. Maar hoe? Hoe ga ik dit doen? Deze tegenstrijdigheden van afkeur tegenover bewondering spelen in mijn hoofd. Wanneer ik thuis probeer te omschrijven wat ik heb gezien en gehoord klinkt het opeens waardeloos en krijg ik reacties die toch vol zitten met vooroordelen. Het voelt alsof ik de kern van het gesprek niet kan overbrengen, omdat er iets mist, terwijl ik hetgeen wel echt oprecht voel... Raar.

Fase 2 van Korthagen komt hierin terug. Ook wel het terugblikken op mijn handelen. Ik was heel erg bezig met wat ik deed, dacht, wilde en voelde en of dit ook aansloot bij hetgeen wat ik had geschreven (Schop, z.j.).

Ergens in mijn achterhoofd blijft het beeld hangen van de zielige, kwetsbare vrouwen die ik ook in de documentaires heb gezien. Kan deze vrouw er niet één uit duizenden zijn? Na vele ontmoetingen via de kennisontwikkelingskring ga ik het gesprek aan met deze vrouwen om antwoord te krijgen op mijn eigen onderzoeksvraag. Ik werd me bewust van essentiële aspecten (fase 3 van Korthagen) (Schop, z.j.). Ik stelde mezelf vragen als: Hoe hangt hetgeen wat ik heb gezien samen met hetgeen wat ik dacht, deed, wilde en voelde? En wat betekent dit nu voor mij? En voor mijn onderzoek? Ik bezocht drie verschillende privéhuisen. Hieronder vind je de citaten uit mijn logboek na de twee verschillende bezoeken.

Bezoek 1: Met zwetende handen stap ik naar binnen. We staan te wachten in de hal en worden ontvangen door een lieve, knappe dame gekleed in een nette witte jurk. Ik bedenk me dat dit de gastvrouw is. Zo'n knappe, nette meid verlaagt zich toch niet tot het niveau van een sekswerker. Meteen bij binnenkomst betrap ik mezelf al op deze vooroordelen. Niets blijkt minder waart. Ook deze vrouw is sekswerker. Ik spreek in totaal zes vrouwen, die allen een geheel eigen verhaal hebben en een duidelijke visie op het werk. Ik stap naar buiten en heb bewondering voor deze vrouwen. Het kan dus echt iedereen zijn. Je collega, een medestudent, de buurvrouw of je vriendin. Er bestaat niet een 'groep' sekswerkers en al helemaal niet de groep sekswerkers die bij mij in mijn hoofd zit.

Bezoek 2: Pff wat een dag. Vandaag ben ik meer de vrouwen tegengekomen die een hele rugzak vol levenservaringen met zich mee dragen, maar ook dit zijn geen zielige kwetsbare vrouwen. Het verhaal van V. maakt het meeste indruk op mij. Een hele lieve, intelligente vrouw die verschrikkelijke dingen heeft meegemaakt in haar jeugd. Ik heb respect voor haar en haar verhaal. Voorheen heb ik nooit begrepen waarom vrouwen, zeker vrouwen met een heftig verleden dit werk gingen doen, maar het verhaal van V. laat mij dit begrijpen. Wanneer je zo de controle bent verloren en je op deze manier de controle terug kan pakken dan ben je echt een powervrouw! Eén woord: respect!

Tijdens de gesprekken met deze vrouwen komen verschillende kenmerken van de onderzoekende houding in mij naar boven. Zowel het **'willen begrijpen'**, **'het kritisch zijn'**, als **'het willen bereiken'** en **'het willen delen'** (Van der Rijst, 2009). Als eerste het **'willen begrijpen'**. Het willen begrijpen van deze vrouwen. Waarom kies je voor dit afwijkende beroep en waarom is het een afwijkend beroep? Ervaren de vrouwen het zelf ook als een afwijkend beroep? En waarom kiezen deze zelfstandige intelligente en mooie vrouwen niet voor een ander beroep? Bij het willen begrijpen, komt meteen **'het kritisch zijn'** om de hoek kijken. Tot op welke hoogte moet ik deze verhalen voor waar aannemen? Bestaat er een waarheid over deze wereld? Of bestaan er meerdere waarheden over deze wereld? In gesprek met deze vrouwen ben ik me altijd bewust van de vooroordelen die ik met me meedraag. Ondanks dat ik ze niet wil hebben zijn ze toch aanwezig. Tijdens het terugluisteren van de gesprekken, betrap ik me op het feit dat in de vragen die ik stel vooroordelen zijn te herkennen. Door het terugluisteren van deze gesprekken snap ik dat sommige vrouwen fel reageren op vragen die ik stel. Het reflecteren op de gevoerde gesprekken met deze vrouwen leidde weer tot andere handelingsalternatieven, een andere aanpak voor volgende gesprekken. Ik zie verbeterpunten (fase 4 van Korthagen) (Schop, z.j.). De vooroordelen die ik bij mezelf herken worden door veel vrouwen weerlegd en deze vooroordelen zijn ook niet kloppend bij de vrouwen die ik gesproken heb. Echter ben ik me ervan bewust dat dit niet geldt voor alle sekswerkers in Nederland. Daarnaast het **'willen**

bereiken.' Positieve verbetering dat is waar ik voor sta. Deze hardwerkende vrouwen verdienen net als ieder ander rechten en waardering voor het werk wat zij doen. Er bestaat zo'n negatief beeld over deze vrouwen terwijl je voor het uitoefenen voor dit beroep wel degelijk kwaliteiten nodig hebt. Het aangeven van je grenzen, een duidelijke visie over seksualiteit, zelfstandigheid, empathie en niet te vergeten weerbaarheid. Ook deze positieve kant mag of beter gezegd moet gedeeld worden om een begin te maken van het doorbreken van het stigma. Maar hoe ga ik dit doen? Ik voel een zekere behoefte om mijn ervaringen te delen met familie, vrienden, klasgenoten en collega's. Toch is dit niet genoeg om me hard te maken voor deze vrouwen, om hen een stem te geven, om deze vrouwen te vertegenwoordigen. Het **'willen delen'** heeft uiteindelijk geleid tot het organiseren van een seminar. Op het seminar worden verhalen die ik als studentonderzoeker heb meegemaakt gedeeld, maar wat veel belangrijker is, dat er de ruimte is voor vrouwen om zelf te spreken. Ik kan vertellen over deze vrouwen, maar niemand kan dit beter dan de vrouwen zelf!

11.3 Reflectie meerwaarde afstudeerproject

Voor mij heeft deze afstudeeropdracht echt een meerwaarde gehad voor zowel mijn persoonlijke ontwikkeling als een professionele ontwikkeling voor het beroepswerkveld. Door het kiezen voor deze complexe doelgroep heb ik mij mogen verdiepen in een wereld die totaal onbekend voor mij was. Echter had ik wel een beeld bij deze doelgroep. Ik heb in de loop van het proces geleerd om me bewust te worden van de vooroordelen en wat deze vooroordelen met de doelgroep en met mij als persoon doen. Ik denk dat dit een belangrijk onderdeel is van het omgaan met diversiteit. Omgaan met diversiteit komt binnen elk beroepswerkveld terug en dankzij deze afstudeeropdracht heb ik dit mogen uitbreiden.

Iedereen heeft vooroordelen, maar dat is op zichzelf niet een probleem. Zolang je je maar bewust bent van je vooroordelen kan je hier ook naar handelen. Bij de vooroordelen horen ook bepaalde beelden die je voor jezelf schept, echter is het belangrijk om dit bespreekbaar te maken en te kijken of deze beelden ook overeenkomen met de persoon die je voor je hebt (Mattheeuwse, 2016).

Bovenstaande is een citaat van mij van twee jaar geleden voor de leerlijn omgaan met diversiteit. Met dit theoretisch vak heb ik binnen het afstuderen veel kunnen oefenen, veel gereflecteerd en deze bevindingen ga ik weer meenemen als ik volgend jaar in het beroepswerkveld aan de slag ga. Daarnaast denk ik ook dat het afstuderen een overwinning voor mij is geweest. Ik heb periodes gehad dat ik het even niet meer zag zitten en positieve periodes waarin ik trots was op hetgeen wat ik heb bereikt. Ik ben iemand die er een handje van heeft te veel werk op me te nemen en alles volgens planning en structuur uit te willen voeren. Ook binnen het afstuderen kon dit niet ontbreken. Ik was op zoek naar uitdaging, wil mezelf altijd overtreffen en ik zoek de grenzen op. Dit alles brengt veel stress met zich mee. Binnen deze opdracht heb ik dit heel erg los moeten laten. Voor sommige onderdelen was ik afhankelijk van anderen, zoals bijvoorbeeld van respondenten. Dit ging niet altijd zoals ik het had gepland, en dit zorgde voor stress. Ik vond onderzoek altijd een heel moeilijk vak en deed er daarom alles om een zo goed mogelijk onderzoeksrapport neer te zetten. Wanneer ik stukken in mocht leveren voor feedback kreeg ik soms het gevoel dat ik helemaal opnieuw moest beginnen. Ervaringen en bevindingen op papier zetten is eigenlijk een onmogelijke opgave, omdat het ook een gevoel is wat je overkomt. Dit gevoel probeerde ik terug te laten komen in mijn stukken. Helaas werd dit niet altijd gewaardeerd en ontving ik veel kritische feedback. Ik vond het heel moeilijk om hiermee om te gaan, omdat ik voor mijn gevoel alles deed wat ik kon en dit nog niet goed genoeg was. Ik was de hele week, 24 uur per dag bezig met het afstuderen. Wanneer het stuk dan werd 'afgekraakt' vond ik dit moeilijk. In de loop van het afstudeerproject heb ik een effectieve manier ontwikkelt voor het omgaan met deze kritische feedback. Ik liet dit vaak een aantal dagen bezinken en pakte dan toch de draad weer op. Juist deze kritische feedback heeft er uiteindelijk toe geleid dat mijn eindrapport steeds scherper en beter werd en juist het gevoel wat ik over probeerde te brengen ook terug te lezen is op papier. Daarnaast heb ik ervaren dat het loslaten van planning en structuur juist ook tot nieuwe inzichten kan leiden. Kortom het afstudeertraject was voor mij een erg grote uitdaging en ik vind het erg waardevol dat ik via dit traject iets heb kunnen bijdragen aan de beroepspraktijk. In de afgelopen vijf maanden is het mij duidelijk geworden dat de rol van onderzoeker een rol is die mij niet zo ligt. Aan de ene kant vind ik het belangrijk om me in te spannen voor verbeteringen in het werkveld, maar ik denk dat ik beter tot mijn recht kom wanneer ik dit doe vanuit een organisatie in contact met cliënten in plaats van door de rol 'onderzoeker' aan te nemen. Ik werk graag voor én met mensen!

Literatuurlijst

- Avans Hogeschool (z.j.). *Expertisecentrum Veiligheid*. Geraadpleegd op 18-2-2018, van <http://www.avans.nl/onderzoek/expertisecentra/veiligheid>
- Avans Hogeschool (z.j.). *Integrale Veiligheid*. Geraadpleegd op 26-1-2018, van <http://www.avans.nl/onderzoek/lectoraten/inleiding/veiligheid/integrale-veiligheid>
- Avans Hogeschool (z.j.). *Positie sekswerkers*. Geraadpleegd op 26-1-2018, van <http://www.avans.nl/onderzoek/projecten/detail/positie-sekswerkers>
- Audir, R. (2014). *Prostitutie in Nederland*. Geraadpleegd op 22 februari 2016, van <http://www.isgeschiedenis.nl/nieuws/prostitutie-nederland/>
- Belie, E. de & Morisse, F. (2007). *Gehechtheid en gehechtheidsproblemen bij personen met een verstandelijke beperking*. Garant Uitgevers.
- Bleeker, N., Heuts, L., Timmermans, M. & Homburg, G. (2014). *Sekswerkers aan het woord. De sociale positie van sekswerkers in Nederland in 2014*. Eindrapport Regioplan beleidsonderzoek.
- Bontekoe, E.H.M., Snellen, W. M., & Verheul, R. (2009) *Handboek persoonlijkheidspathologie, voor opleiding, onderzoek en klinische praktijk*. Houten. Bohn Stafleu van Loghum
- Bomkamp, M.E., & Zegering Hadders, C.L.W. (2008). *Trauma's, Sociale Steun en Copingstijl als Voorspellers voor Posttraumatische Stress Symptomatologie bij een groep Vluchtelingen*. Eindrapport Universiteit Utrecht. Klinische psychologie.
- Brabander, R. de (2008). *Van gedachten wisselen. Filosofie en ethiek voor sociale beroepen*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.
- CCV (z.j.) *Prostitutiebeleid: achtergrondinformatie*. Geraadpleegd op: 12-3-2018, van <https://hetccv.nl/onderwerpen/prostitutiebeleid/achtergrondinformatie/>
- CDA Den Haag [Foto]. (2015) *CDA over prostitutiebeleid Den Haag*, Geraadpleegd op 20-5-2018, van <https://www.cdadenhaag.nl/nieuws/cda-over-prostitutiebeleid-den-haag>
- Cleays, N. (2011) *Genderspecifieke hulpverlening aan drugsverslaafde vrouwen*. Verslaving, 1.
- Craeynest, P. (2005). *Psychologie van de levensloop*. Leuven: Acco.
- Daalder, A. (2007). *Prostitutie in Nederland na opheffing bordeelverbod*. Meppel: Boom Juridische Uitgevers.
- Dijk, J., van (2013). *Wat is beleving?* Geraadpleegd op: 24-4-2018 van: <http://www.omgevingspsycholoog.nl>
- Donk C. van der & Lanen B. van, (2014). *Praktijkonderzoek in zorg en welzijn*. Bussum: uitgeverij Coutinho
- Erikson, E.H. (1971). *Het kind en de samenleving*. Utrecht/Antwerpen: Het Spectrum N.V.
- Garssen, B., Scheurs, P., Oei, T. & Zwart F. (1985) *Sociale steun en depressieve klachten*. Tijdschrift voor Psychiatrie 27, 1985/8.
- Gerritsen, M., & Birnie, S. (2011). *Basiswerk maatschappelijk werk en dienstverlening. Methodiek mwd*. (1ste druk). Houten. Bohn Stafleu van Loghum
- Herik M., van den, & Schuitema A., (2016) *Een onderzoekende houding. Werken aan professionele ontwikkeling*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.
- Jedeloo, S., & Staa, A. van (2009). *Q-methodologie, een werkelijke mix van kwalitatief en kwantitatief onderzoek?* KWALON, 5
- Jeffery S. Nevid & Spencer A. (2016). *Psychiatrie een inleiding*. Gent. Pearson.
- Jenner, J.A. (2003). *Directieve interventies in de acute en de sociale psychiatrie*. Assen: Koninklijke van Gorcum B.V.
- Jinek, E. (2017) *Naar Feminisme, voor vrouwen én mannen*. Geraadpleegd op 17-05-2018 van, <https://evajinek.kro-ncrv.nl/artikelen/deze-liefdesbrieven-stuurden-klanten-aan-hun-favoriete-sekswerker>
- Korevaar, L. & Dröes, J. (2016). *Handboek rehabilitatie voor zorg en welzijn. Ondersteuning van maatschappelijke participatie en herstel*. Bussum: uitgever Coutinho.
- Lindeboom, M. (z.j.). *Nederlandse prostituees De ervaren invloeden op hun arbeidsomstandigheden*. Eindrapport afstudeeropdracht Universiteit Utrecht, Culturele Antropologie Faculteit. Sociale Wetenschappen
- Mattheeuwse, M. (2016) *Omgaan met diversiteit*. Verwerkingsverslag leerlijn omgaan met diversiteit, Avans Hogeschool.
- Meggelaars, M. (2015). *Prostituees, verborgen dubbelleven met stress verweven*. Eindrapport afstudeeropdracht Avans Hogeschool, lectoraat Integrale Veiligheid.
- Nederlands jeugdinstituut, (z.j). *Balansmodel*. Geraadpleegd op 12-4-2018, van <https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/BalansmodelBakker.pdf>
- Nunen, K., van, Gryseels, C. & Hal, G., van (2012). *Effectonderzoek naar preventie bij sekswerkers*. Geraadpleegd op 29-1-2018, van https://www.departementwvg.be/sites/default/files/media/documenten/Effectonderzoek_naar_preventie_bij_Sekswerkers.pdf
- Orsouw, E. van, (2015). *'Al voordat ze ons kennen...'*. Maatwerk, 4.

- Padt, I., van der, Derks, J. & Boon, S. (2017). *Psychische kwetsbaarheid. Belicht vanuit sociaalpsychiatrisch perspectief*. Amsterdam: Boom.
- Padt, I. van der & Venneman, B.J.M. (2010). *Sociale psychiatrie. visie, theorie en methoden van een maatschappelijk georiënteerde psychiatrie*. Den Haag: Boom Lemma Uitgevers
- Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming (2015). *Kinderen van ouders met psychische problemen (KOPP)*. Utrecht: Trimbos-instituut.
- Rijst, R., van der. (2009) *6 aspecten van een onderzoekende houding*. Geraadpleegd op 22-5-2018, van <http://elbd.sites.uu.nl>
- Ronde, K. (2010). *Hoeren, rozen en cijfers*. Geraadpleegd op: 12-3-2018, van <https://www.nemokennislink.nl/publicaties/hoeren-rozen-en-cijfers/>
- Samen Sterk zonder Stigma. (z.j.). *Samen sterk zonder stigma. Over stigma*. Geraadpleegd op: 9-3-2018, van <https://www.samensterkzonderstigma.nl/wat-is-stigma/over-stigma/>
- Saridemir, M. (2017). *The true colors of a prostitute*. Eindrapport afstudeeropdracht Avans Hogeschool, lectoraat Integratie Veiligheid.
- Scheffers, M. (2014). *Sterk met een vitaal netwerk. Empowerment en de sociaal netwerkmethodiek*. Bussum. Coutinho.
- Schop, G.J., (z.d.). *Model Korthagen*. Geraadpleegd op 10-5-2018, van <http://reflectiesite.nl/>
- Soyez, V. (2006). *Sociale steun voor drugsverslaafden in behandeling. Het belang van het inschakelen van verschillende subgroepen*. Verslaving, Volume 2, issue 4 pp 140-147.
- Thesaurus Zorg en Welzijn (z.j.). *Sociale steun*. Geraadpleegd op: 4-4-2018, van <http://thesauruszorgenwelzijn.multites.net.ezproxy.avans.nl/default.asp>
- Venicz, L., & Vanwesenbeeck, I. (2000). *Er gaat iets veranderen in de prostitutie... De sociale positie en het psychosociaal welzijn van prostituees in prostitutiebedrijven voorafgaand aan de opheffing van het bordeelverbod*. Geraadpleegd op 1-3-2018, van https://www.wodc.nl/binaries/98.127-volledige-tekst_tcm28-74839.pdf
- Verheul, L. (2015). *Ik, ik ben belangrijker dan geld. Afstudeeronderzoek naar wensen en behoeften van prostituees met een verborgen dubbelleven*. Eindrapport afstudeeropdracht Avans Hogeschool, lectoraat Integratie Veiligheid.
- Verhoeven, N. (2011). *Wat is onderzoek? Praktijkboek voor methoden en technieken in het hoger onderwijs (4de druk)*. Den Haag: Boom Lemma Uitgevers
- Wagen, W. van der, Daalder, A. & Bijleveld, C. (2010) *Geld, spanning en aandacht. Een verkennende studie naar hoogopgeleide vrouwelijke prostituees in Nederland*. Tijdschrift voor seksuologie, 34, p. 131-142.
- Wagenaar, H., Altink, S. & Amesberger H., (2013) *Complexiteit en uitdagingen van prostitutiebeleid*. Geraadpleegd op: 12-3-2018, van <https://sekswerkerfgoed.nl/wp-content/uploads/2016/10/130705-PL31-Publicatie-Prostitutiebeleid-NL-DEF.pdf>
- Weijs, M., van (2016). *Straatwaarde. Onderzoek naar psychosociale ondersteuning aan sekswerkers die aan het uitstappen zijn en op een problematische manier middelen gebruiken*. Eindrapport afstudeeropdracht Avans Hogeschool, lectoraat Integratie Veiligheid
- Zee, R. van der (2014). *Prostitutie: de waarheid achter de Wallen*. Breda: World Editions BV
- Zimbardo, P.G., Johnson, R.L., & McCann, V. (2013). *Psychologie een inleiding*. Amsterdam: Pearson Benelux B.V.

Bijlagen

Bijlage 1: Q-set

In contact met mijn dierbaren ervaar ik...

Meest mee eens – meest mee oneens.

Nummering per thema

Stigma:

1. ik waardering krijg voor het werk dat ik doe
2. mijn keuzes worden begrepen
3. ik als minderwaardig word beschouwd
4. ik openlijk uitkom voor mijn werk
5. mijn sociale omgang met mensen belemmerd wordt
6. iedereen een mening heeft over het werk dat ik doe
7. ze financieel van mij willen profiteren
8. ik als volwaardig mens behandeld word

Vertrouwen:

1. ik het fijn vind om nieuwe contacten aan te gaan
2. ik me eenzaam voel
3. ik bang ben om klanten tegen te komen
4. ik wantrouwend ben geworden
5. ik mezelf anders voordoe zodra mensen te dichtbij komen
6. ik mensen om me heen heb die ik volledig kan vertrouwen

Openheid:

1. ik me als persoon openstel naar anderen.
2. ik open kan zijn over mijn werk
3. ik ervaringen kan delen
4. seksualiteit bespreekbaar is
5. ik eerlijk kan zijn
6. mijn eventuele kinderen niet mogen weten dat ik dit werk doe
7. deze contacten oppervlakkig zijn

Liefdesrelatie:

1. ik moeite heb met intimiteit in mijn persoonlijke leven
2. mijn beeld van mannen is veranderd
3. ik een gezonde liefdesrelatie kan aangaan
4. liefde en seks twee verschillende dingen zijn

Steun:

1. ik anderen emotioneel goed kan steunen
2. ik iemand ben bij wie men terecht kan
3. ik me goed kan inleven in anderen
4. mijn vrienden me steunen
5. mijn familie me steunt
6. ik steun en waardering ontvang

Opbrengst

1. ik voldoende mensen heb met wie ik mij nauw verbonden voel
2. ik vrienden heb over gehouden aan het werk dat ik doe
3. ik mijn mening durf te geven
4. ik goed kan aansluiten bij anderen

Nummering achterkant stelling:

1. mijn keuzes worden begrepen
2. ik me goed kan inleven in anderen
3. ik bang ben om klanten tegen te komen
4. ik een gezonde liefdesrelatie kan aangaan
5. ik open kan zijn over mijn werk
6. k vrienden heb over gehouden aan het werk dat ik doe
7. ik als minderwaardig word beschouwd
8. ik steun en waardering ontvang
9. ik moeite heb met intimiteit in mijn persoonlijke leven
10. ik me als persoon openstel naar anderen.
11. ik voldoende mensen heb met wie ik mij nauw verbonden voel
12. ik eerlijk kan zijn
13. ik waardering krijg voor het werk dat ik doe
14. ik openlijk uitkom voor mijn werk
15. liefde en seks twee verschillende dingen zijn
16. ik anderen emotioneel goed kan steunen
17. ze financieel van mij willen profiteren
18. seksualiteit bespreekbaar is
19. ik mezelf anders voor doe zodra mensen te dichtbij komen
20. mijn beeld van mannen is veranderd
21. ik goed kan aansluiten bij anderen
22. mijn vrienden me steunen
23. ik mensen om me heen heb die ik volledig kan vertrouwen
24. mijn sociale omgang met mensen belemmerd wordt
25. ik als volwaardig mens behandeld word
26. ik me eenzaam voel
27. ik het fijn vind om nieuwe contacten aan te gaan
28. ik mijn mening durf te geven
29. iedereen een mening heeft over het werk dat ik doe
30. mijn familie me steunt
31. mijn eventuele kinderen niet mogen weten dat ik dit werk doe
32. ik iemand ben bij wie men terecht kan
33. ik wantrouwend ben geworden
34. deze contacten oppervlakkig zijn
35. ik ervaringen kan delen

[illegible]

Bijlage 3: Overzicht van respondenten

Naam	Leeftijd	Werkzaam als	Dierbaren	Is open over haar werk	Bijzonderheden	Hoelang werkzaam
R1M2803	28	Escort	Familie, vrienden, studiegenoten	Nee	Borderline, transgender, gebrek steun	10 jaar
R2L0904	48	Escort/thuiswerker	Ouders, familie, vrienden, collega's burens	Nee	Depressie, ge-out via nieuws	8 jaar
R3M1604	42	Escort	Familie (broer)	Ja	Verwaarloosd als kind, op haar 15 ^e begonnen	27 jaar
R4G1304	56	Privéhuis	Kinderen, kleinkinderen, schoondochters	Ja	Zwaar ondervoed geweest als baby, opgegroeid in kindertehuizen	20 jaar
R5D1304	53	Privéhuis	Familie, vrienden, kinderen	Nee	Mishandeld door man (kinderen ook), ouders oorlogsvluchtelingen	7 jaar
R6V1304	35	Privéhuis	Moeder, vrienden, kinderen	Nee	Verkracht op haar 17 ^e	Sinds haar 18 ^e met tussenpozen
R7R2803	51	Erotisch masseuse	Ouders, kinderen, vrienden, collega's, burens	Ja	Slachtoffer huiselijk geweld	18 jaar
R8N1104	66	Privéhuis	Kinderen, familie, vrienden	Ja	Vader jong overleden, afgestoten door moeder.	30 jaar
R9A2004	52	Privéhuis	Familie	Nee	Vechtscheiding met ex-man. Burn-out/depressie 7 jaar alleen naar Afrika gegaan	Paar maanden
R10M2004	29	Privéhuis	Ouders, familie, vrienden, collega's	Ja	Verwaarloosd in jeugd	2 jaar

Bijlagen 4: Uitslagen Q-sorts

R1M2803						
Meest mee oneens (-3)	Zeer mee oneens (-2)	Mee oneens (-1)	Neutraal (0)	Mee eens (1)	Zeer mee eens (2)	Meest mee eens (3)
30	8	24	2	35	26	17
4	13	33	6	21	18	29
	25	7	27	16	19	
	11	23	10	12	15	
	20	1	5	28	32	
		9	34	14		
			3			
			22			
			31			

R2L0904						
Meest mee oneens (-3)	Zeer mee oneens (-2)	Mee oneens (-1)	Neutraal (0)	Mee eens (1)	Zeer mee eens (2)	Meest mee eens (3)
25	12	1	22	16	26	18
13	8	35	9	31	29	34
	5	21	6	10	7	
	30	15	23	20	24	
	14	28	33	27	2	
		32	17	4		
			3			
			19			
			11			

R3M1604						
Meest mee oneens (-3)	Zeer mee oneens (-2)	Mee oneens (-1)	Neutraal (0)	Mee eens (1)	Zeer mee eens (2)	Meest mee eens (3)
4	3	12	24	21	32	30
14	34	7	23	13	6	28
	1	9	11	8	15	
	17	5	18	10	2	
	35	33	16	20	29	
		27	25	22		
			19			
			26			
			31			

R4G1304						
Meest mee oneens (-3)	Zeer mee oneens (-2)	Mee oneens (-1)	Neutraal (0)	Mee eens (1)	Zeer mee eens (2)	Meest mee eens (3)
19	7	13	14	8	25	30
31	24	6	2	33	21	23
	9	5	34	10	16	
	26	15	20	32	27	
	17	4	28	3	35	
		1	29	22		
			18			
			11			
			12			

R5D1304						
Meest mee oneens (-3)	Zeer mee oneens (-2)	Mee oneens (-1)	Neutraal (0)	Mee eens (1)	Zeer mee eens (2)	Meest mee eens (3)
24	3	33	31	22	15	12
9	34	35	20	21	32	16
	26	11	19	27	2	
	17	13	18	23	4	
	7	5	30	1	29	
		25	14	28		
			6			
			10			
			8			

R6V1304						
Meest mee oneens (-3)	Zeer mee oneens (-2)	Mee oneens (-1)	Neutraal (0)	Mee eens (1)	Zeer mee eens (2)	Meest mee eens (3)
5	11	13	21	32	20	3
4	23	33	16	30	15	31
	14	19	27	24	6	
	2	12	10	9	17	
	34	7	25	18	26	
		29	22	28		
			1			
			35			
			8			

R7R2803						
Meest mee oneens (-3)	Zeer mee oneens (-2)	Mee oneens (-1)	Neutraal (0)	Mee eens (1)	Zeer mee eens (2)	Meest mee eens (3)
17	25	26	29	18	14	23
31	20	5	22	21	11	4
	19	33	30	10	32	
	7	12	1	16	28	
	9	24	3	35	27	
		34	13	6		
			8			
			2			
			15			

R8N1104						
Meest mee oneens (-3)	Zeer mee oneens (-2)	Mee oneens (-1)	Neutraal (0)	Mee eens (1)	Zeer mee eens (2)	Meest mee eens (3)
6	17	1	10	4	23	2
34	31	19	29	20	18	28
	33	30	16	35	8	
	26	27	11	13	25	
	9	32	21	7	14	
		5	3	12		
			15			
			24			
			22			

R9A2004						
Meest mee oneens (-3)	Zeer mee oneens (-2)	Mee oneens (-1)	Neutraal (0)	Mee eens (1)	Zeer mee eens (2)	Meest mee eens (3)
4	17	24	35	1	2	32
20	7	14	12	11	33	30
	26	29	18	15	28	
	19	34	27	16	23	
	9	5	31	21	25	
		3	13	22		
			6			
			10			
			8			

R10M2004						
Meest mee oneens (-3)	Zeer mee oneens (-2)	Mee oneens (-1)	Neutraal (0)	Mee eens (1)	Zeer mee eens (2)	Meest mee eens (3)
31	20	34	4	8	10	13
19	6	24	11	12	2	23
	9	26	21	27	16	
	17	33	1	32	25	
	7	15	18	28	22	
		3	35	30		
			5			
			14			
			29			

Groep 1						
Meest mee oneens (-3)	Zeer mee oneens (-2)	Mee oneens (-1)	Neutraal (0)	Mee eens (1)	Zeer mee eens (2)	Meest mee eens (3)
ze financieel van mij willen profiteren	ik als minderwaardig word beschouwd	ik bang ben om klanten tegen te komen	mijn keuzes worden begrepen	ik steun en waardering ontvang	Ik een gezonde liefdesrelatie kan aangaan	ik me goed kan inleven in anderen
mijn eventuele kinderen niet mogen weten dat ik dit werk doe	ik moeite heb met intimiteit in mijn persoonlijke leven	ik vrienden heb overgehouden aan het werk dat ik doe	ik open kan zijn over mijn werk	ik me als persoon openstel naar anderen.	ik openlijk uitkom voor mijn werk	ik mensen om me heen heb die ik volledig kan vertrouwen
	ik mezelf anders voordoe zodra mensen te dichtbij komen	liefde en seks twee verschillende dingen zijn	ik voldoende mensen heb met wie ik mij nauw verbonden voel	ik eerlijk kan zijn	ik anderen emotioneel goed kan steunen	
	mijn sociale omgang met mensen belemmerd wordt	mijn beeld van mannen is veranderd	seksualiteit bespreekbaar is	ik waardering krijg voor het werk dat ik doe	ik het fijn vind om nieuwe contacten aan te gaan	
	ik me eenzaam voel	ik wantrouwend ben geworden	ik goed kan aansluiten bij anderen	mijn vrienden me steunen	ik mijn mening durf te geven	
		deze contacten oppervlakkig zijn	ik als volwaardig mens behandeld word	ik iemand ben bij wie men terecht kan		
			iedereen een mening heeft over het werk dat ik doe			
			mijn familie me steunt			
			ik ervaringen kan delen			

Bijlage 5: Idealen grids per groep

Groep 2						
Meest mee oneens (-3)	Zeer mee oneens (-2)	Mee oneens (-1)	Neutraal (0)	Mee eens (1)	Zeer mee eens (2)	Meest mee eens (3)
Ik een gezonde liefdesrelatie kan aangaan	ik als minderwaardig word beschouwd	ik bang ben om klanten tegen te komen	ik vrienden heb overgehouden aan het werk dat ik doe	mijn keuzes worden begrepen	ik me goed kan inleven in anderen	mijn familie me steunt
mijn beeld van mannen is veranderd	ik moeite heb met intimiteit in mijn persoonlijke leven	ik open kan zijn over mijn werk	ik steun en waardering ontvang	ik voldoende mensen heb met wie ik mij nauw verbonden voel	ik mensen om me heen heb die ik volledig kan vertrouwen	ik iemand ben bij wie men terecht kan
	ze financieel van mij willen profiteren	ik openlijk uitkom voor mijn werk	ik me als persoon openstel naar anderen.	liefde en seks twee verschillende dingen zijn	ik als volwaardig mens behandeld word	
	ik mezelf anders voordoe zodra mensen te dichtbij komen	mijn sociale omgang met mensen belemmerd wordt	ik eerlijk kan zijn	ik anderen emotioneel goed kan steunen	ik mijn mening durf te geven	
	ik me eenzaam voel	iedereen een mening heeft over het werk dat ik doe	ik waardering krijg voor het werk dat ik doe	ik goed kan aansluiten bij anderen	ik wantrouwend ben geworden	
		deze contacten oppervlakkig zijn	seksualiteit bespreekbaar is	mijn vrienden me steunen		
			ik het fijn vind om nieuwe contacten aan te gaan			
			mijn eventuele kinderen niet mogen weten dat ik dit werk doe			
			ik ervaringen kan delen			

Groep 3						
Meest mee oneens (-3)	Zeer mee oneens (-2)	Mee oneens (-1)	Neutraal (0)	Mee eens (1)	Zeer mee eens (2)	Meest mee eens (3)
mijn familie me steunt	Ik gaan een gezonde liefdesrelatie kan aangaan	mijn keuzes worden begrepen	ik bang ben om klanten tegen te komen	ik me goed kan inleven in anderen	liefde en seks twee verschillende dingen zijn	seksualiteit bespreekbaar is
ik als volwaardig mens behandeld word	ik steun en waardering ontvang	ik open kan zijn over mijn werk	ik vrienden heb over gehouden aan het werk dat ik doe	ik anderen emotioneel goed kan steunen	ze financieel van mij willen profiteren	iedereen een mening heeft over het werk dat ik doe
	ik voldoende mensen heb met wie ik mij nauw verbonden voel	ik als minderwaardig word beschouwd	ik me als persoon openstel naar anderen.	ik goed kan aansluiten bij anderen	ik mezelf anders voordoe zodra mensen te dichtbij komen	
	mijn beeld van mannen is veranderd	ik moeite heb met intimiteit in mijn persoonlijke leven	ik eerlijk kan zijn	ik mijn mening durf te geven	ik me eenzaam voel	
	ik wantrouwend ben geworden	ik mensen om me heen heb die ik volledig kan vertrouwen	ik openlijk uitkom voor mijn werk	deze contacten oppervlakkig zijn	ik iemand ben bij wie men terecht kan	
		mijn sociale omgang met mensen belemmerd wordt	mijn vrienden me steunen	ik ervaringen kan delen		
			ik het fijn vind om nieuwe contacten aan te gaan			
			mijn eventuele kinderen niet mogen weten dat ik dit werk doe			
			ik waardering krijg voor het werk dat ik doe			

Bijlagen 6: Flyer seminar

De Naakte Waarheid
Stigma en taboes omtrent sekswerk

- Ervaringsverhaal sekswerker
- Onderzoekresultaten

- 28 juni
- 9:30-13:00
- Onderwijsboulevard Avans Hogeschool
- te 's-Hertogenbosch
- Lectoraat Integrale Veiligheid

Bijlage 7: Programma seminar

PROGRAMMA: SEMINAR 'De Naakte Waarheid'

9:15	Inloop/ontvangst
9:30	Opening seminar
9:45	Ervaringsverhaal S.
10:15	Onderzoeksresultaten weerbaarheid – Nicky en Marleen

10:45 Pauze

11:00	Onderzoeksresultaten sociaal-emotionele steun – Lisa en Marieke
11:30	Sketch
12:00	Onderzoeksresultaten seksuele dienstverleners – Marit en Syra
12:30	Dialogoog met het publiek
13:00	Einde

Bijlagen 8: PowerPoint presentatie onderzoeksresultaten

Dia 1

Resultaten Onderzoek Sekswork

Lisa van Sleuwen &
Marieke Mattheeuwse

JUNI 28
2018
9:30-13:00

Dia 2

Inleiding

Start onderzoek

Lectoraat Integrale Veiligheid

Seksbranche

Kennisontwikkelingskring

Signaal

Dia 3

Dia 4

Dataverzameling

- ❶ Q-methodologie
- ❷ Interviews
- ❸ Literatuuronderzoek

Helemaal mee oneens							Helemaal mee eens	
-3	-2	-1	0	1	2	3		
2						2		
	5		6		6	5		
			9					

Dia 5

Resultaten en Conclusies Lisa

Cluster

De overwogen gesloten sekswerker: Deze groep is over het algemeen niet open over het werk dat ze doen. Vaak is er één persoon in vertrouwen genomen en weet de rest van de omgeving er niets vanaf. Wat hier vooral belangrijk bij wordt gevonden is dat hun (vaak nog jonge) kinderen het niet mogen weten.

RESTGROEP

De restgroep omvat drie respondenten die buiten de clusters vallen. Hen mening wijkt zodanig af van de andere respondenten dat ze niet binnen een cluster passen.

Cluster

De open gesteunde sekswerker: Deze groep is geheel open over het werk wat ze doen. Iedereen in hun omgeving weet ervan. Deze groep ervaart hierdoor ook veel steun van hun dierbaren, ze krijgen waardering voor het werk wat ze doen. Ook de (vaak wat oudere) kinderen van deze groep weten van het werk af.

CONCLUSIE

Uit de bovenstaande resultaten komt naar voren dat er binnen de respondentengroep sociaal-emotionele steun op twee manieren wordt ervaren.

Dia 6

Resultaten en Conclusies Marieke

Groep

De gesteunde open sekswerker geeft aan sociaal-emotionele steun te ontvangen van dierbaren en ervaringen te kunnen delen. Zij komen openlijk uit over hun werk en hebben niet de ervaring dat zij als minderwaardig worden beschouwd.

Groep

De afgewezen gestigmatiseerde sekswerker, geeft aan een gebrek te ervaren aan sociaal-emotionele steun door complete afwijzing door dierbaren.

Groep

De gesteunde zelfstandige sekswerker. Geeft aan sociaal-emotionele steun te ontvangen van hun dierbaren, maar hebben niet de behoefte om ervaringen te delen of veel contacten aan te gaan. Zo geven zij ook aan dat zij niet in staat zijn om een gezonde liefdesrelatie aan te gaan. Wel komen zij openlijk uit over hun werk.

CONCLUSIES

Er kan geconcludeerd worden dat er verschillende gradaties bestaan in het ervaren van sociaal-emotionele steun onder sekswerkers. Er zijn sekswerkers die aan geven niet openlijk uit te durven komen voor het werk dat zij doen omdat zij bang zijn voor de afwijzing uit de omgeving. Echter geeft dit onderzoek aan dat juist de openheid over het werk sociaal-emotionele steun oplevert.

Dia 7

Aanbevelingen

- ❶ Kennisoverdracht
- ❷ Onder de aandacht brengen binnen de opleiding Social Work
- ❸ Vervolgonderzoek
- ❹ Creëren van kleinschalige huiskamer bijeenkomsten

Dia 8

Bedankt!

Lieve mooie dames...

Fier
Onverschrokken, hooggehakt op pad.
Statig.
Een jurk, dansend om benen in het ritme
van
bevlogenheid en trots.
Pioniers.
Heldinnen, gewapend met regenbogen,
knipogen en
onbeteugelde passie

Bewondering...

(Jinek, 2017)